KELETI

KÖNYVTÁR 3.

Varga Csaba Béla

Nepál harcosai

A gurkák

KELET KIADÓ

KELETI KÖNYVTÁR 3.

Sorozatszerkesztő
SÁRI LÁSZLÓ

VARGA CSABA BÉLA

Nepál harcosai

A GURKÁK

KELET KIADÓ

Apámnak,
aki imádott volna a gurkáknál szolgálni

Tartalom

Köszönetnyilvánítás

Ez a könyv nem születhetett volna meg számos kiváló ember segítsége és támogatása nélkül. Köszönet a budapesti Hadtörténeti Múzeum és a Szabó Ervin Könyvtár munkatársainak az útmutatásért, Sári Lászlónak kiváló tanácsaiért, Péczely Lajosnak a megmérettetés lehetőségéért, Babai Évának az infrastruktúra biztosításáért, Szabó Fruzsinának a gépelésért, Markwarth Ágnesnak a kézirat ellenőrzéséért, lányomnak, Varga-Radnóti Annának a belém vetett bizalomért és persze a kávékért.

Természetesen köszönöm feleségemnek, dr. Radnóti Alice-nak, hogy felhívta figyelmemet Nepálra, erre a csodálatos országra és az ott élő páratlan emberekre. Nélküle nehéz lett volna felfogni a hindú mitológia szépségét és mélységét.

Köszönet a Kelet Kiadó munkatársainak, akik gondosan ellenőriztek mindent, és tanácsaikkal, gyakorlati útmutatásaikkal lehetővé tették a végső változat megírását.

Varga Csaba Béla

Budapest, 2008 nyarán

Bevezető

A nepáli hegyek elképesztően szépek. Az elmúlt évtizedek minden változása dacára ez az ősi táj még őrzi a letűnt korok hangulatát. Ha valakinek szeme van a világ szépségére, az döbbent, áhítatos csöndben áll meg, amikor először megpillantja a Himalája csúcsait, a folyók mély szakadékait, és messze a városoktól a meredek hegyoldalakat, a ragyogó fényben fürdő fennsíkokat.

Ez a gurkák hazája.

A nepáli harcosok innen indultak el, hogy hírnevüket azután megismerhesse az egész világ. Félelmet keltettek legyőzött ellenfeleikben, és kivívták az egyetlen olyan hatalom elismerését és tiszteletét, mely képes volt legyőzni őket. A briteket követve jutottak el a világ számos csataterére, Irakba és Afganisztánba is.

„Afganisztán az a hely, ahol a gurka katona megmutathatja, hogy mire képes. Elődeink és atyáink is láthatják, hogy megfelelünk azoknak a magas követelményeknek, amelyeknek egykor nekik is meg kellett felelniük. Afganisztánban harcolva mi is lehetőséget kaptunk arra, hogy folytassuk ezt a hagyományt."

Ez volt a véleménye egy jellegzetes gurka harcosnak, *Belbahádur Gurung* őrmesternek, aki olyan családból származik, melynek férfi tagjai már a harmadik nemzedék óta szolgálnak a brit hadseregben.

2007 októberének elején a világsajtó beszámolt arról, hogy Afganisztánban harc közben elesett *Alexis Roberts* őrnagy. Ő volt a harcok addigi legmagasabb rangú brit áldozata. Az angol közvélemény azért figyelt fel a katonatiszt halálára, mert Roberts *Vilmos herceg* barátja és a sandhursti katonai akadémián a herceg parancsnoka volt. Vilmos herceg mélységes megrendülésének adott hangot és a brit közvélemény is meggyászolta az elhunytat, de...

De csodálkozni senki sem csodálkozott.

Az őrnagy ugyanis a híres *Royal Gurkha Rifles*, vagyis a Királyi Gurka Lövészek tisztjeként harcolt Afganisztánban, a különösen veszélyes Hilmand tartományban a tálibok ellen. A gurkák pedig minden korban, minden harctéren ott küzdöttek, ahol a legveszélyesebb ellenfelek és a legzordabb körülmények vártak rájuk. Aki hozzájuk jelentkezett tisztnek, az jól tudta, hogy pályafutása nem irattologatásból, alaki gyakorlatokból, hanem életveszélyes, ám dicsőséges akciókból fog állni.

A dicsőség ára pedig gyakran a halál.

Alexis Roberts sok levelet írt családjának. Ezekből kiderült, mennyire büszke arra, hogy a híres gurkák között szolgálva segítheti az afgán népet.

Furcsa, össze nem illő felsorolás: afgánok, angolok és gurkák?

Keresve sem találni még három, egymástól ennyire eltérő népet, közösséget. Mégis, sorsuk és történelmük ezer szálon fonódik össze. A régi indiai afgán határvidék emléke még ma is elevenen él a brit hadsereg laktanyáiban, a leghíresebb ez-

redek emlékkönyveiben, múzeumaiban. Ez az a kietlen, sivár, száraz és életveszélyes terület, ahol a vad és kegyetlen afgán gerillák ugyanolyan elszántsággal harcoltak a vörös kabátos brit gyarmati hadsereggel, mint ahogy azt tették húsz éve a vörös csillagos szovjetek vagy manapság az amerikaiak által vezetett szövetségesek, köztük ismét az angolok ellen. A britek csak azért bírták valamennyire megfékezni a zabolátlan afgán harcosokat, mert számíthattak egy nagyon különös közösség, a nepáli gurkák segítségére, katonáik önfeláldozására és elszántságára.

Itt mintha még mindig a 19. század elején járnánk. Pedig eltelt azóta kétszáz esztendő, megváltozott a világ. Birodalmak születtek, és omlottak össze. A Nyugat túl van két világháborún, eljutott a Holdra, de továbbra sem képes megbirkózni az afgánokkal, akik makacsul védik széltépte, zord hegyeiket.

A britek szerencséje, hogy most is számíthatnak a nepáli harcosokra.

Ez a könyv a világ talán leghíresebb harcosairól szól, de nem katonáknak készült. Lesz benne szó persze bőven háborúkról, csataterekről, merész akciókról, véres kézitusákról, de igazából arra a kérdésre keresi a választ, hogy miért pont a gurkák? Miért olyan erősek, kitartóak, bátrak? Mit hoztak a hegyek közül, és mit köszönhetnek a briteknek? Honnan jönnek, és hová térnek haza a hosszú szolgálat után? Milyen a családjuk? Hogyan élnek a gyerekeik és a feleségeik a katonai táborokban? Ho-

gyan lesz egy szilaj hegylakó legényből hihetetlenül fegyelmezett, mégis önállóan gondolkodó, öntudatos katona?

Először azonban nézzük meg, kik is pontosan ezek a híres gurkák.

Gurkaföldet vagy Gurkaországot hiába keresnénk a térképen. Gurkának vagy *gurkhá*nak, esetleg *gorkhá*nak manapság azokat a többnyire nepáli hegylakó származású katonákat hívja a köznyelv, akik gyakran több nemzedék óta szolgálnak Nagy-Britannia legendás hírű Gurka Brigádjában.

Ahogy nincsen Gurkaország, úgy nem létezik gurka nemzet sem. Ez a név nem annyira egy etnikumot, mint inkább egy foglalkozást, szakemberek egy jól elkülöníthető csoportját jelöli. A különleges bennük az, hogy a foglalkozás, amihez annyira értenek, nem más, mint a háború.

1947-ig többé-kevésbé igaz volt a mondás, hogy nem minden nepáli gurka, de minden gurka nepáli. Miután azonban India elnyerte függetlenségét, az indiai haderő megtartott hatot a régi brit-indiai hadseregben szolgáló harcedzett és fegyelmezett gurka ezredekből. Ezek mind a mai napig léteznek, ám ma számos olyan katona szolgál bennük – ugyanolyan lelkesen, fegyelmezetten és megbízhatóan, mint a híres nepáli hegylakók – akik már Indiában születtek. Ők teljes joggal tarthatják magukat gurkának, a híres katonai hagyományok őrzőinek. A nagy különbség csak az, hogy nem egy távoli birodalom uralkodóját, hanem saját demokratikus hazájukat, az Indiai Köztársaságot szolgálják.

A híres harcosok neve valószínűleg az egykori Gurka (Gorkha) Királyságból ered. A Nepálban található mai *Gorkha megye* hatvan kilométerre fekszik a fővárostól, Kathmandutól nyugatra. Az itteni törzsek, közöttük is elsősorban a *magar*ok, mindig is vitéz embereknek számítottak, és a bátorságukhoz kétség sem férhetett. Az angolok közülük toborozták, és toborozzák mind a mai napig a legtöbb gurka katonát.

A Gorkha környékén élő törzsek hamarosan megtanulták, hogy a gurkákkal nem lehet büntetlenül szembeszállni. A 18. század során az apró királyság lerohanta az összes szomszédját, majd még a hatalmas tibeti hadseregre is döntő csapást mért. A seregek nem csupán a mai Nepál területét foglalták el, de számos vidéket a mai határokon túl, Indiában és Szikkimben is. A gurkák aranykora azonban váratlan véget ért. Akkor követték el a nagy hibát, amikor megtámadták Bhútvált, az Illatos-hegyek lábánál fekvő nepáli kisvárost, ami ma a Rupandehi járásban található, a Tinau-folyó partján. Ennek a fejedelemségnek az angolok voltak a védelmezői. A Himalája lábánál két harcias nemzet nézett farkasszemet egymással (1814–16). Mindkettő győzelmekhez szokott, mindkettő mélységesen lenézte a gyáva ellenséget, és egyik sem tudott szinte semmit a másikról. A csatát az döntötte el, hogy a túlerő az angolok oldalán volt.

A szemben álló felek olyan nagy benyomást tettek egymásra, hogy még a békeszerződés aláírása előtt megkezdődött a barátkozás. Az angolok nem

alázták meg a legyőzött hegylakókat, és nem kebelezték be Nepált. A gurkákat pedig annyira lenyűgözte a britek ereje, hogy tömegesen csatlakoztak a győztes sereghez. Az angol hadseregben rengeteg bennszülött katona szolgált. Nem nagyon akadt azonban közöttük olyan, akiért a britek ennyire lelkesedtek volna.

A brit hadsereg a háború után azonnal a „harcos fajok" közé sorolta be a gurkákat. A gyarmati uralom idején az angolok azokat a népeket és törzseket tartották számon ebben a kategóriában, amelyekről úgy vélték, hogy születésüktől kezdve harciasabbak, vakmerőbbek, mint más gyarmati népek. A „harcos fajok" fiaitól elvárták, hogy bátrak, önállóak, hűségesek, kitartóak, nagy teherbírásúak legyenek.

Az angol hadsereg legrangosabb kitüntetése a 19. század közepe óta a *Viktória-kereszt*. Ezt a kitüntetést csak az egészen kirívó, halált megvető vakmerőségért ítélték oda. Egyetlen harcos törzs vagy nép sem szerzett olyan sok Viktória-keresztet, mint a gurkák. A nepáli katonák és tisztek mellére tizenhárom alkalommal került fel a kitüntetés. A velük szolgáló európaiak „minőségét" jelzi, hogy a gurkák brit tisztjei is tizenhárom alkalommal érdemelték ki ezt a dicsőséget. A független indiai hadsereg legmagasabb elismerése a *Param Vír Csakra*. Az Indiában szolgáló gurkák 1947 óta ebből is kiérdemeltek hármat.

Manapság a világ legismertebb gurkái Nagy Britanniában szolgálnak. A Királyi Gurka Lövészeket

nem csupán a világ, de a rendkívül öntudatos brit haderő legjobb katonái közé sorolják. A hadsereg nagy becsben tartja őket félelmetes harciasságuk, elszántságuk, legendás fegyelmük miatt, de azért is, mert békeidőben, a laktanyában alakiságuk, rendezettségük egyszerűen makulátlan.

A gurkák ugyanolyan megbízhatóak és fegyelmezettek, amilyenek kétszáz éve voltak. A könnyű fegyverzetű nepáli lövészeknek igen sok fontos megbízatás jut még ma is, a hidegháborút követő, új világrendben. Ahogy kitört az öbölháború, az első brit katonák között a gurkák is megérkeztek Szaúd-Arábia forró sivatagjába. Irak és Afganisztán pedig sajnálatos módon még jó darabig bizonyítási lehetőséget ad a félelmetes nepáli harcosoknak.

Könyvünk nagy része már elkészült, amikor 2008. május 28-án a nepáliak lemondásra kényszerítették az uralkodót, és hazájuk szövetségi köztársasággá változott. A himalájai ország, ez a csodálatos, ősi ázsiai kultúra otthona új esélyt kapott. Lehet, hogy Nepálba visszatér végre a béke, és véget érnek az elmúlt évek véres és zűrzavaros eseményei. A nepáliak és a köztük élő gurka veteránok igazán rászolgáltak egy kis békére, nyugalomra, boldogságra.

A kötet fejezeteiben felidézzük a gurkákat övező legendákat is. Képzeletben ellátogatunk Nepálba,a régi Brit-Indiába, Borneóra, Malajziába és azokra a csataterekre, ahol megvillantak a legendás görbe kések, a *kukrik*, és felhangzott a félelmetes csatakiáltás: *„Dzsáj Mahakáli, Ájo Gorkháli*!" – Dicsőség a háború istennőjének! Itt jönnek a gurkák!

A gurkák hazája: Nepál

A gurkák titkait nem nagyon lehetne megérteni, ha az ember nem vizsgálná meg, honnan is jöttek ezek a kivételes harcosok. A mai brit és a független indiai hadsereg gurka katonáinak nagy része Nepálból származik. Legtöbbjük ott látta meg a napvilágot, másik jelentősebb részük India himalájai tagállamaiban született, és a nepáliakhoz nagyban hasonló természeti és társadalmi körülmények között nőtt fel.

Nepál a Himalája leánya. A világ egyetlen hindú államvallású országa itt, a misztikus és félelmetes óriáshegységben és annak lábánál fekszik. Területének több mint háromnegyedét hegyvidék borítja. Ez a természeti tényező az, ami mindennél jobban meghatározza az ország arculatát, és az itt élő emberek életmódját.

Nepálban 23 millió ember él, már ha hiszünk a népességszámlálások adatainak. Az ország területe nagyjából száznegyvenhétezer négyzetkilométer, vagyis másfélszer akkora mint hazánk. Északról déli irányba haladva az ország legszélesebb része 240 kilométer, míg kelet–nyugati kiterjedése 800 kilométer körüli. A legtöbb helyen azonban ennél jóval keskenyebb.

Az ország két óriás állam közé szorult, északról is, délről is a huszonegyedik század egy egy feltörekvő nagyhatalma, India illetve Kína határolja. Bár-

milyen nagy gazdasági haszonnal jár ennyire közel lenni két ilyen hatalmas és dinamikusan fejlődő szupergazdasághoz, a nepáliaknak azért jócskán akad okuk aggódni is.

Csodálatos ország a nagy hegyek között

A földkerekség legmagasabb hegységrendszerét az itt élő sok száz törzs a legkülönfélébb nevekkel ruházta fel. Európában a legelterjedtebb a Himalája név. Ez a szanszkrit eredetű szó két részből áll össze: a *hima* tag jelentése hó, míg az *álaja* azt jelenti, hogy „hely". A hó hazája. Az örök hóval fedett csúcsokat látva nem nehéz elképzelni, miért ezt a nevet választották a régi bölcsek. A csodálatosan egyedi ősi kultúráknak, törzsi közösségeknek otthont adó hegyvidék mindig is nehezen megközelíthető, a világtól elzárkózó fejedelemségekkel teli területnek számított. Feltárása, feltérképezése csupán 1830 körül kezdődött, és valójában mind a mai napig nem ért véget. A szélesebb nyugati közvélemény az 1840-es években értesült a Föld legmagasabb hegycsúcsáról, a Mount Everestről (8848 m). A helybeliek a csúcsot *Szagarmáthá* néven tisztelték, és kezdetben kissé értetlenül álltak a mind nagyobb számban ide érkező európai hegymászó lelkesedését látva. A nepáliak szemében a világ legtermészetesebb dolgának tűnt az égboltot érintő számos hegycsúcs.

A csodálatos hegyek ellenére sem lenne egészen helyes Nepált teljesen egységes, hegyvidéki ország-

nak tekinteni. Az egykori királyság déli határvidéke, az Indiával határos *Téráj* alig száz méterrel magasodik a tenger szintje fölé. Nepál több, jól elkülöníthető földrajzi egységre osztható fel. Az ősi kereskedelmi útvonalon Indiából Tibet felé haladva az utazó megismerkedhet Nepál valamennyi vidékével. Az indiai határt átlépve jó harminc-negyven kilométeren át nyoma sincs a változásnak. A Téráj végighúzódik az ország teljes déli határvidékén, majd kelet felé nyúlik tovább. Bengálban *duáb*nak, Bhutánban *ghát*nak hívják. Régen ez a sűrű dzsungellel benőtt terület a trópusi betegségek, a malária pokla volt. A hódítók igyekeztek gyorsan átszelni, mert seregeiket gyakran megtizedelték az itt összeszedett járványok. A mocsaras, párás őserdőben éltek ugyan olyan törzsek, akikben az évszázadok folyamán állítólag kialakult a malária elleni természetes védelem, de a terület csak a 20. században, a védőoltások elterjedésével vált sűrűbben lakottá.

Ma már ez a sáv számít az ország legfontosabb élelmiszertermelő vidékének. A rizs mellett búzát, mustárt, kukoricát és árpát termesztenek. Amikor elkezdődött a Téráj megművelése, valóságos zöld forradalomra került sor az indiai határvidéken. Az ország népességének rohamos növekedésével mind több nepáli kénytelen otthagyni a hegyeket. Ők a nagyvárosok és a Téráj felé mozognak. Nepál nemzeti jövedelmének több mint egyharmadát a mezőgazdaság termeli meg. Ahogy később látni fogjuk, ma már az itt születettek közül is toboroznak katonákat a gurka egységekbe, ami még harminc éve

elképzelhetetlen lett volna. Gurkák régebben csakis a hegyekben születtek.

Tovább haladva, a *Sívàlik*-hegyek közé érhet az utazó. Ezek átlagosan 900–1300 méternyire magasodnak a tenger szintje fölé. A viszonylag termékeny, ezért elég sűrűn lakott Belső-Térájt átszelve, az út a *Mahábhárat*-láncon vezet keresztül. Az 1500–2600 méter magas hegyek déli oldala jól megművelhető, és a szerencsésebb fekvésű völgyekben akár szubtrópusi növényzetet is lehet találni. A láncot három nagyobb folyó szeli át.

A királyság lakosságának közel fele a Mahábhárat-lánctól északra, az egészen a Magas-Himalájáig tartó fennsíkon, a *Pahár*-övezetben él. Itt, a termékeny és jól megközelíthető folyóvölgyekben alakultak ki a legjelentősebb települések. A *Kathmandu*-völgy a királyság megszületése óta Nepál szívének számít. A fővárosban közel félmillió ember talált otthonra, és a belső vándorlásoknak köszönhetően számuk folyamatosan nő. Az övezet viszonylag alacsonyan fekszik. A tengerszint feletti 1000–2000 méteres magassága alkalmassá teszi a földművelésre és az élelemtermelésre. A földművesség elsősorban a középső és a keleti részekre volt jellemző, de ma már a nyugati területeken is elterjedt. A gabonaféléken kívül megterem itt a burgonya, de számos gyümölcsfajta is. A nyugati területeken még dohányt is termesztenek. A nomád közösségek, de a falusiak is igyekeznek állatokat tartani. Az állattartásnak azonban gátat szab, hogy csak kevés helyen és csak az év egy részében van elég takarmány. Míg a

Térájban elefánttal, bivallyal és púpos, indiai szarvasmarhával is gyakran találkozhatunk, addig a magasabb területekre a baromfin kívül inkább a kecske, a jak és a birka a jellemző.

Nepált a világ leglenyűgözőbb hegylánca választja el Tibettől. Itt találjuk a Mount Everestet és még jó néhányat a Föld legmagasabb hegyei közül. A nagy magasság ellenére a hegylánc nem kihalt. A szorgalmas nepáliak teraszokat alakítottak ki a hegyoldalakon, és egészen a felhők szintjéig, nagyjából 2600–2800 méteres magasságig megművelik a földet. A magas csúcsok túloldalára csak a hágókon vagy a lélegzetelállítóan meredek és keskeny hegyi ösvényeken lehet eljutni. A Himalája szélárnyékában fekvő vidék, a Transzhimalájai terület csak nagyon kevés csapadékot kap. A Tibeti-fennsíkra emlékeztető, sivatagi éghajlatú völgyekben buddhista vallású, tibeti nyelvjárásokat beszélő, többnyire nomád törzsek élnek.

Származás, kaszt és vallás

A világ szinte minden hegyvidéki országára jellemző, hogy az egymástól elzárt völgyekben nagymértékben eltérő kultúrájú és szokásvilágú közösségek alakultak ki. A hó hónapokra, néha akár fél évre is elvágja a magasabban fekvő falvakat a külvilágtól. Igaz ez Nepálra is, ahol számos eltérő nyelvet, dialektust, törzset és vallást találhatunk egymás mellett. Az ország földrajzi tagoltsága nagyjából azt is meghatározta, hogy meddig terjeszkedhet-

tek az egyes közösségek, törzsek. Nepálban az emberek nyelvek és dialektusok valóságos kavalkádját vonultatják föl. Ezek között olyan nagy eltérések is lehetnek, hogy az ország nyugati csücskéből származó nepáli nem igazán érti meg a szikkimi határvidékről érkező honfitársát. Az ország legfontosabb népcsoportjai a teljesség igénye nélkül a következők: a déli, indiai származású törzsek közül legismertebbek a *tharu*k, az ország közepén végighúzódó sávban élnek az „igazi nepáliak", a *kiratí*k, a *nevárí*ak, a *limbu*k és a „legigazibb gurkáknak" tartott *magar*ok, valamint a *gurung*ok. Kathamandutól északra élnek a *tamang*ok, majd a legmagasabb hegyek lábánál megtelepedett *bhótiá*k, azaz a tibetiek, akik közül a *serpá*k a legismertebbek, illetve ott találjuk a nemrég Kínából betelepült tibetieket, az indiaiakat és a bhutáni menekülteket. Ezek a közösségek közel száz eltérő nyelvjárást, nyelvet beszélnek. Az ország hivatalos nyelve a *nepálí*, amit *gurkhálí*nak vagy *parbatijá*nak is neveznek. A *hindí* nyelvhez hasonlóan a szanszkrit eredetű *dévanágarí* írásmóddal írják. Az indiai írásmódtól csupán abban tér el, hogy a nepáliak a számokat is dévanágarí jelekkel írják le.

Hiba lenne azt hinni, hogy a kasztrendszer már csak az amúgy nagyon látványos indiai történelmi filmekben létezik. A kaszt szorosan összefügg a vallással. A nepáliak túlnyomó része hindú vallású. Akárcsak a szomszédos Indiában, a vallás mélyen áthatja a hétköznapok és az ünnepek minden egyes pillanatát. Mivel a kasztrendszer a hindú vallás szer-

ves része, a kasztok közötti elkülönülés mind a mai napig erősen él.

Nepál vezetői napjainkban is két kasztból, a *bahun*ok és a *csettri*k közül kerülnek ki. A két közösség megfelel a hindú vallás két vezető kasztjának. A bahun nem más, mint a bráhmin, vagyis a papi kaszt, a csettri pedig a ksatrija, vagyis a harcos. Az ország egyesítésekor ez a két kaszt alkotta a modern Nepált megteremtő *Phritvi Nárájan Sáh* seregeinek tisztikarát. A győzelmek után belőlük alakult ki az új állam földbirtokos rétege, és hatalmukat azóta sem tudta senki sem megingatni. A két vezető kaszthoz tartozók száma folyamatosan nőtt az elmúlt kétszáz évben. A fővárosban a politikai hatalom egyértelműen az ő kezükben van. Sokáig közülük kerültek ki az angol hadsereg gurka tisztjei, akik a katonaság belső, nem hivatalos hierarchiájában összekötő szerepet láttak el a brit tisztikar és az egyszerű származású közlegények között.

Az ősi sámánhittel, a hegyek, a hágók és a természeti jelenségek valamint az ősök szellemeinek tiszteletével és a tibeti buddhizmussal keveredő nepáli hindú vallás nagyon különös istenhit. A két meghatározó vallás, a hinduizmus és a tibeti buddhizmus jól megfér egymással a hétköznapok során, és ahogy teltek az évszázadok, egy egészen különleges, sajátosan nepáli szokásrendszer alakult ki belőlük. *Tárá* istennő például mindkét vallásban fontos szerepet játszik. A Zöld és a Fehér Tárá hindú

istennő létére a *dhjání buddhák* védelmezője. Nepál lakóinak körülbelül 80 százaléka a hindú.

Az ázsiai földrészen a hatalmas Indián kívül Nepálban van többségben a hindú vallású lakosság. Nepálban ugyanaz a négy főkaszt (más néven *varna*) terjedt el, mint Indiában. Az alkasztok száma azonban lényegesen kisebb. A kasztrendszer kitaszítottjai az érinthetetlenek. Ősi idők óta nekik kell elvégezniük a legpiszkosabb és legveszélyesebb munkákat.

A kasztot felcserélni nem lehet, elveszíteni viszont lehetséges. Ez történt azzal a gurka katonával, aki valamikor a 20. század elején Baklohban beleszeretett egy, a helyőrségben élő, gyönyörű muszlim lányba. Társai tiltakozása ellenére feleségül vette. Ezzel tisztátalanná, érinthetetlenné vált, nem szolgálhatott együtt bajtársaival. A zászlóalj nyugalma érdekében az angolok leszerelték. Mivel szerintük semmilyen bűnt sem követett el, csupán a szívére hallgatott, ezért munkát adtak neki a helyőrségben. Jellemző, hogy nem csak ő, de a felesége is kitaszítottá vált. Őt azért tagadta ki muszlim családja, mert egy „pogányhoz" ment feleségül.

Nepál istenei

A mai hindú vallás a három legfontosabb isten, a hozzájuk kapcsolódó női társuk, valamint számos kisebb isten és szent állataik köré szerveződik. *Brahma* a teremtés istene. A négykarú, négy fejével mindent látó istenség Nepálban nem olyan népszerű,

mint *Síva* vagy *Visnu*. Társa *Szaraszvatí*, a bölcsesség és a tudás istenasszonya. Hordozója a páva. Visnu a világ megőrzője, a létfenntartás istene. Általában négy karral ábrázolják. Kezében lótuszt, kagylót, diszkoszt és buzogányt tart. A nepáli uralkodó Visnu megtestesülésének számított. Ez azt jelentette, hogy a király egyben istenség is volt.

Visnu társa *Laksmí*, a szépség és a gazdagság istennője. Visnu a világot egy félig madár, félig emberi lény, *Garuda* segítségével járja. Tíz testetöltését (*avatáráját*) külön istenként is tisztelik. Ezek közé tartozik *Ráma* és *Krisna* is.

Maccséndranátot Nepálon kívül nem nagyon tisztelik. Ő nem csak a Kathmadu-völgyet védelmezi, de uralkodik az esőfelhők és a monszun felett is. Sok buddhista is tisztelettel tekint rá, mert úgy vélik, hogy ő napjaink buddhája, *Avalokitésvára*.

Síva a pusztítás és a megújítás istene, a létkörforgás legfontosabb jelképe. A Kathmandu-völgyben igen népszerű. Itt az állatok uraként, *Pasupati*ként tisztelik. *Bhairáb* Síva legpusztítóbb formája. Nyakában koponyákból fűzött nyakláncok lógnak, sok kezében fegyvereket markol, és egy holttesten táncol. Sívát a jóga urának is tekintik, harmadik szeme a homloka közepén az isteni bölcsességet jelképezi. Az ábrázolásokon egy kígyó tekeredik a nyaka köré, kezében pedig háromágú szigonyt tart. Hajzatából ömlik alá a szent Gangesz, otthona pedig a Himalája egyik csúcsa, a *Kailás*-hegy. Női társa *Párvatí*, akinek számtalan egyéb megtestesülése is létezik (pl. a hatalmas hatkarú istennő, az

oroszlánon lovagoló *Durgá*, vagy a kegyetlen, fekete *Kálí*). Síva hátasállata a *Nandi* bika.

Hanumán, a *Rámájaná*ból ismert majomisten is nagyon népszerű Nepálban. Szobrai többek között a régi királyi palota bejáratát is őrzik a fővárosban.

Hinduizmus és buddhizmus

A vallás Nepálban teljességgel beépült a társadalom minden részébe, és ma is meghatározza az emberek mindennapi életét. Bár az ország az alaptörvényében rögzítette, hogy a hinduizmus a hivatalos államvallás, a hétköznapok során sokszor nagyon erősen összeolvad a másik hagyományos hittel, a buddhizmussal.

A nepáli hindúk gyakran imádkoznak buddhista szent helyeken, és a buddhisták is gyakran felkeresik a hindú templomokat. A két nagy közösség között soha nem támadt olyan feszültség, mint amilyen véres összetűzésekhez vezetett a hindúk és a muszlimok együttélése más ázsiai országokban. A maoista felkelés előtti népszámlálási adatok szerint a lakosság 90 százaléka tartotta magát hindúnak. A hindúk az ország minden területén többségben vannak. Jelentősebb arányú buddhista közösségekkel elsősorban a keleti hegyvidéken, a Téráj középső részein és persze a Kathmandu-völgyben találkozhatunk. Napjainkban főleg a *nevár*ok és a tibeti származású törzsek egy része buddhista. Más tibeti eredetű törzsek – a magarok, a raiok, a szunvarok – viszont hindúk. A *bhotiá*k,

a *gurung*ok, a *limbuk* és a *thakali* közösségek pedig sok mindent átvettek a hinduizmusból, de vallásos szertartásaikat még ma is buddhista szerzetesekre bízzák.

A buddhizmus megalapítója, *Gautama Sziddhártha* herceg az i. e. 6–5 század fordulóján élt, ám az általa alapított új vallás csupán jóval később, az i. e. harmadik században hódította meg Nepált. Valószínűleg a másik híres buddhista uralkodó, *Asóka* király csapatai hozták be magukkal a hegyek közé. Indiából közben fokozatosan kiszorult a buddhizmus. Amikor a hinduizmus megerősödött Nepálban is, a buddhizmus itt is háttérbe szorult. A hindúk Buddhát Siva egyik testetöltésének tartják. Az időszámításunk szerinti 8. században a buddhizmus ismét megjelent a nepáli hegyek között. Tibetből a dél felé vándorló törzsek hozták be magukkal, vissza oda, ahol vallásuk megszületett.

A Himalájában a buddhizmus egy meglehetősen ezoterikus irányzata, a *tantrikus buddhizmus* terjedt el. A tibeti buddhizmus mind a négy jelentősebb irányzata eljutott Nepálba. Ezek a *gelugpa*, a *kagyüpa*, a *nyingmapa* és a *szakjapa* irányzatok. A dalai láma a gelugpa irányzathoz tartozik. A buddhista vallás legfigyelemreméltóbb építészeti emlékei a kolostorok, a templomok és az ősi *sztúpák*, azaz ereklyeőrző épületek.

Nepál nehezebben megközelíthető tájain – és azért ilyen még ma is akad bőven – még elevenen élnek a legősibb sámánhit szokásai. Mindenekelőtt a gurung törzs tagjai ragaszkodnak az ősi hithez,

amelyik három részre tagolja a világunkat. A felső világban találjuk a Napot, a Holdat, az égitesteket, de az isteneket és a szellemeket is. A középső világ az emberek otthona. Az alsó világban hatalmas erejű, természetfeletti lények élnek. Ezek az istenségek és szellemek azonban rosszindulatúak. Ők okozzák az emberi világ sok baját, a háborúkat, éhínségeket és a betegségeket.

Függetlenül származásuktól, a brit hadseregben szolgáló gurka harcosok legtöbbje kötődik a szellemvilághoz.

Nepál korai történelme

Az ország korai történetéről kevés dolgot tudunk biztosan. A gurkák eredetéről is erősen megoszlanak a vélemények. Az bizonyosra vehető, hogy a későbbi Nepál bölcsője a Kathmandu-völgyben ringott. Régészeti leletek tanúbizonysága szerint ezen a vidéken a neolitikum, azaz az újkőkorszak idején (itt i. e. 5000 körül) már éltek emberek. Az időszámításunk előtti első évezredben az észak-indiai királyságok ismerték a Kathmandu-völgy lakóit. Valószínűsíthető, hogy tibeti-burmai eredetű őslakosság szinte Nepál egész mai területén élt már abban az időben. Nem nagyon valószínű viszont, hogy ebben a korai időszakban bármilyen fajta államhatalom, vagy központosított államszervezet kialakulhatott volna.

A keleti, mongolid eredetű, hindú vallású *kiraták* egyik uralkodóját, *Dzsalambar* királyt még a hatal-

mas indiai eposz, a *Mahábhárata* is megemlíti. Velük nagyjából egy időben, esetleg valamivel később jelentek meg a neváriak. Ezek a szorgalmas földművesek az egész völgyet benépesítették.

A völgy fontos kereskedelmi útvonalnak számított. Indiából ezen az útvonalon érkezett meg a buddhizmus is. Az időszámításunk előtti 6. században a Téráj lakossága élén a *sákja* nemzetség állt. Központjuk valószínűleg *Kapilavasztu* lehetett. A nemzetség legismertebb tagja alighanem Sziddhártha Gautama (feltehetően i. e. 563–483) volt. A legendák szerint a későbbi Buddha bejárta a mostani nepáli–indiai határvidéket, és eljutott egészen a Gangesz partjáig, *Benáreszig*. A mai *Bihár* szövetségi állam területén, *Gajá* városában jutott el a megvilágosodás állapotába. Halála után földi maradványait elhamvasztották, és hamvait elosztották a korszak legfontosabb királyságai között.

A legendák szerint Gautama Sziddhártha herceg és tanítványa, *Ánanda* eljutott a Kathmandu-völgybe, akárcsak Asóka király, India legjelentősebb buddhista uralkodója. Az új vallás azonban Nepálban sem bírt megküzdeni a feléledő hinduizmussal. A 3. században a betelepedő észak-indiai származású hódítók nem csupán a megerősödött hinduizmust hozták vissza a hegyek közé, de a kasztrendszert is, gyökeresen megváltoztatva ezzel a hegyi törzsek életét és hagyományait. A 2. század táján Nepál is része lehetett az Ázsiát Európával összekötő, ősi kereskedelmi útvonalnak.

Egy Indiában is ismert elgondolás szerint a 8. szá-

zadban érkeztek meg Nepálba nyugatról egy indiai harcos szent, *Goraknáth* gurú tanítványai. A gurú egyik tanítványa *Rádzsaszthán*ban megalapította a *Mevári* dinasztiát, majd utódai hozták létre a híres Gorkha Királyságot. Ezek szerint az uralkodócsalád története egy rádzsput herceggel vette kezdetét. A legenda szerint a majdani herceg földönfutóként vadászgatott az őserdőben, amikor véletlenül rábukkant a mély meditációba merült szent emberre. Az ifjú *Bappá Raval* elköszönt társaitól, és ott maradt, hogy vigyázzon a meditáló gurura.

Amikor Goraknáth gurú felébredt, jutalmul új tanítványának ajándékozta legendás görbe kését, a *kukri*t. A gurkák mind a mai napig őrzik ezt az értékes örökséget. Megparancsolta továbbá a fiúnak, hogy a népét mostantól gurkáknak hívja, ezzel is jelezve, hogy mind Goraknáth guru tanítványai. Az új közösség tagjai nem maradhattak sokáig tétlenek. A gurú utasítására harcba kellett szállniuk az Indiában ekkor felbukkanó új ellenség, a támadó arabok ellen. Ez tehát a legenda. A gurkák megjelenésének valóságos története pedig a következő:

Amikor Észak-India muszlim uralom alá került, rengeteg indiai menekült a hegyek közé, közöttük sok rádzsput harcos. A menekülők nyomában a muszlim hódítók többször is feldúlták a Kathmandu-völgyet.

Az indiai *Udajpur*ból ide menekült rádzsput harcosok egyik Kathmandutól nyugatra megalakult törpeállama, egy bizonyos Gorkha állam, később egyre eredményesebben harcolt szomszédai ellen. Csak

idő kérdése volt, hogy a gurkák fejedelme mikor veti tekintetét a termékeny és gazdag Kathmandu-völgyre, az ország szívére.

NEPÁL – AZ EGYESÍTÉSTŐL NAPJAINKIG

A himalájai ország létrejöttét *Prithivi Nárájan Sáh*nak (1742–1775) köszönheti. Gorkha királyságát valószínűleg *Dravija Sáh* alapította meg 1559-ben egy olyan területen, ahol főleg a magar törzs tagjai éltek. Az első évtizedben a királyság még nem tudott terjeszkedni, de nem sokkal később sikeresen kibővítette kis birodalmát, szinte az összes szomszédja rovására.

A dinasztia legsikeresebb uralkodója a nagy hódító, Prithivi Nárájan Sáh volt. Harcos apja nyomában járva már egészen fiatal korában készült a Kathmandu-völgy elfoglalására. Nagy célja az volt, hogy egységes, központosított államot hozzon létre a nepáli hegyek több tucatnyi, egymással állandóan torzsalkodó fejedelemségei helyén. Amikor hosszú küzdelem után siker koronázta a nagy államférfi fáradozásait, a létrejövő nepáli állam képes volt ellenállni hatalmas északi és déli szomszédai nyomásának. Prithivi Nárájan Sáh ezzel nem csupán a modern nepáli állam alapjait tette le, de elérte azt is, hogy szülőföldje ne legyen sem Tibet – és azon keresztül Kína –, sem az indiai fejedelmek gyarmata.

Gorkha királya huszonöt évnyi szakadatlan háborúskodás során nem csak az összes szomszédját

győzte le, de sikerült a Kathmandu-völgyet is uralma alá vonnia. A gurka hódítás legfontosabb pillanata 1768. szeptember 29-e lehetett, amikor Prithivi Nárájan Sáh katonái beszivárogtak Kathmandu városába, mivel a lakosság éppen egy fontos vallási ünnepen vett részt, gyakorlatilag vérontás nélkül elfoglalták a várost. Kathmandu ura, *Dzsajaprakása* elmenekült, és Prithivi Nárájan Sáhot Kathmandu királyává koronázták. A völgy gazdagsága adta az anyagi hátteret a Nepált egyesítő háborúskodás folytatásához. Az uralkodó születésnapját – mint a nemzeti egység napját – mind a mai napig megünneplik Nepálban.

A gurkák a legjobb helyi harcosokat is besorozták a seregeikbe, a többieket pedig teherhordásra fogták. Prithivi Nárájan Sáh birodalma fővárosát áttette Kathmanduba. Vaskézzel uralkodva, egységes államot kovácsolt a nepáliakból. Mivel már erejüket nem kötötte le a gyilkos testvérháború, a nepáliak azonnal nekiestek az összes szóba jöhető környező ellenségnek. Nem igazán maradt olyan szomszédjuk, akitől tartottak volna. Az új állam három-négymillió alattvalója között megtaláljuk a leghíresebb gurka törzseket. A Sáh dinasztiát szolgálták a gurungok, a kiratik, a limbuk, a magarok, de a raiok, a szunvárok, a serpák és a neváriak is. Gorkha harcosainak nagy része hindú magar volt.

A hosszú hadjárat során kiváló tisztek és parancsnokok nemzedéke nőtt fel. Ők nem csak azért kaptak seregeket, mert a király megbízható rokonai vagy szövetségesei voltak, hanem mert már bizonyítot-

ták rátermettségüket és kivételes bátorságukat is. A birodalom nemességét rádzsput kifejezéssel *thákuri*-nak hívták. Nagy részük a harcosok kasztjába tartozott. Az angolok sokáig csak őket tartották igazi gurkáknak, míg a többi törzset csak „hegyi népeknek" nevezték.

A gurkák terjeszkedésének az államalapító Príthivi Nárájan Sáh halála sem vetett véget. *Bahádur Sáh*, a régens megtámadta és elfoglalta Tibet nagy részét. A rémült tibetiek névleges urukhoz, Kínához fordultak. A pekingi császár 1791-ben hatalmas hadsereget küldött a Himalájába, és egyszerűen kisöpörte a parányi gurka sereget Tibetből. A kínai győzelem következtében Nepál behódolt Pekingnek, és – legalább szóban – elismerte urának Kínát. Az alávetettség jeleként ötévente egyszer jelképes adót is küldtek a császárnak. Mivel az adót Tibeten keresztül szállították, ez remek alkalmat adott a tibeti hivatalnokoknak a törlesztésre. A két ország több alkalommal is a háború szélére sodródott, például mert a tibeti hivatalnokok ellopták a császárnak szánt adót, vagy nepáli kereskedőket fosztottak ki *Lhászá*ban.

Kathmandu ekkorra igazi viperafészekké változott. Az udvaroncok klikkjei merényletekkel, mérgezésekkel, összeesküvésekkel igyekeztek minél több hatalmat megszerezni. A zűrzavarból a *Thápá* család emelkedett ki győztesen. *Bhim Szén Thápá* miniszterelnöksége alatt tovább folyt a hódítás. Nyugaton a gurkák elfoglalták *Kumáon*t, *Garhvál*t, *Téhri*t és *Basahr*t. 1809-ben azonban belefutottak a tér-

ség másik feltörekvő, bennszülött birodalmába, a szikhekbe. A gurkák nem tudták legyőzni a félelmetes szikh tüzérséget, a francia mintára kiképzett gyalogezredeket. Tábornokaik azonban csak puszta üzemzavarnak tekintették ezt a vereséget, és nem vonták le a kellő következtetéseket belőle.

Mivel nyugat felé nem hódíthattak tovább, a gurkák figyelme kelet felé fordult. Az észak-indiai fejedelmeket játszi könnyedséggel győzték le, ezért nem igazán hittek abban, hogy a síkságon bárki is képes lesz megállítani őket. Ekkor és itt kerültek összeütközésbe az angolokkal. Ahogy azt a bevezetőben említettük, az angolok véres csatákban legyőzték a nepáliakat. A himalájai királyság elveszítette új hódításai nagy részét, és katonanemesei előtt nyilvánvalóvá vált, hogy uralkodásuk korszaka lezárult.

Dzsang Bahádur – a Himalája Napóleonja

A kathmandui udvarban ekkoriban már elég sokan ismertek egy *Dzsang Bahádur Konvár* nevű fiatalembert. Őt nem keserítette el különösebben, hogy rokonai, a Thápák elveszítették uralkodói pozíciójukat. Dzsang Bahádur szorgalmasan készült a hatalom megragadására. Észrevette, hogy az angolok mindenkit legyőztek, aki csak szembeszállt velük. Levonta a következtetést: sokkal jobb lesz a szövetségesükként, mint ellenük harcolni. 1846-ban hidegvérrel végzett ellenfeleivel, s miután az udvarban senki sem maradt, aki szembe mert volna for-

dulni vele, rávette a királyt, hogy őt nevezze ki miniszterelnöknek.

Miniszterelnökként azonnal hozzáfogott nagy tervei végrehajtásához. Először is lemondatta a királyt, és az ifjú koronaherceget tette meg új uralkodónak. Szuréndra király hálája jeléül a *Ráná* névvel ruházta fel jótevőjét, és megengedte, hogy a miniszterelnöki poszt a Ráná család tagjai között öröklődhessen. Dzsang Bahádur ezen felül kibékült az angolokkal, és minden alkalmat megragadott, hogy őszinte barátságát bizonyítsa irántuk. A nepáli történelemben az államalapító Prithivi Nárajan Sáh méltó utódjának bizonyult.

Utódaival együtt érdekesen kétarcú politikát folytatott. 1850-ben az indiai fejedelmek közül elsőként szállt hajóra, hogy Angliában meglátogassa Viktória királynőt. Megismerkedett a Brit Birodalom nagyságával és erejével. Ettől kezdve a nepáli külpolitika alapköve lett, hogy mindig és minden körülmények között az angolok oldalán kell állni. A modern nyugati civilizáció azonban egyáltalán nem nyerte el a nepáli miniszterelnök tetszését.

Hazatérése után mégis hozzálátott az ország modernizálásához. Egységesítette Nepál jogrendszerét, amelynek végeredményeként megszületett az 1400 oldalas *Muluki Ain*. Az átfogó mű meghatározta a polgári és a büntető törvénykönyv szabályait, rendezte a földesurak és a jobbágyok viszonyát, az adózást, a kasztok közötti vitákat, szabályozta a házasodást és a családi törvényt.

Felvilágosultságát mutatja, hogy az új törvény-

könyv, bár nem törölte el, de erősen korlátozta a testi fenyítést. Dzsang Bahádur megtiltotta a kínzást. Keményen fellépett a korrupció ellen is, gondosan ügyelt viszont arra, hogy ne sértse meg az ország vallási hagyományait. Ebből következett, hogy a büntető törvénykönyv a kasztok szerint állapította meg a büntetéseket. A magasabb kaszthoz tartozó bűnösöket egyáltalán nem lehetett testi fenyítéssel büntetni. Az alacsonyabb kasztokba tartozóknak ugyanazért a bűnért súlyosabb büntetést kellett fizetniük.

A következő száz éven át teljhatalommal uralkodó Ráná család hermetikusan elzárta az országot a külvilágtól. Természetesen az ország védelmében döntöttek így a Ránák. Nepálban megállt az idő. Idegeneknek tilos volt átlépni a határt, még az angolok közül is csak maroknyian juthattak el Kathmanduba.

Az angolok legjobb barátai

A nepáliak a britek leghűségesebb szövetségeseinek bizonyultak. Bár a Sáh dinasztia királyai névleg tovább uralkodtak, az igazi hatalom a Ráná család kezében maradt.

Nepál az első és a második világháborúban is erején felül támogatta az angolokat. 1947 után azonban alapvetően megváltozott az ország helyzete. A britek hazamentek, India és Pakisztán elnyerte függetlenségét. Kínában Mao Ce-tung kommunistái szerezték meg a hatalmat, és nem sokkal később a

népköztársaság bevonult Tibetbe. Az új helyzetben a Ránák nem bizonyultak eléggé rugalmasnak, így a Sáhoknak sikerült kiszorítani őket a hatalomból. *Tríbhuvan* király indiai segítséggel visszaállította a régi uralkodóház hatalmát.

Az ország fokozatosan kinyílt a külvilág előtt. Utak, hidak, villanyvezetékek, kórházak és iskolák épültek. Megjelentek a politikai pártok, és 1959-ben sor került az ország első parlamenti választására.

Az új uralkodó, *Mahéndra* azonban nem nézte jó szemmel a változásokat. Betiltotta a politikai pártokat, letartóztatta a minisztereket, és magához ragadta a teljes hatalmat. A főnemességre és a hadseregre támaszkodva a királyi család uralma még évtizedeken át megingathatatlan maradt. A tömeges elégedetlenség hatására az ország csupán a 90-es években vált alkotmányos monarchiává.

1990-ben az ellenzéki erők összefogtak, hogy kivívják a többpárti demokráciát. A király végül engedett. Ismét működhettek a politikai pártok, a választások azonban nem hoztak enyhülést. Az ellenzéki erők egymással is szembefordultak.

1996-ban olyan eseményre került sor, ami ma is meghatározza a nepáli hétköznapokat. Kitört a maoista felkelés. A harc változó eredménnyel folyt. Hol a királyi csapatok értek el sikereket, hol a maoisták. A politikai zsákutcából azonban mégis nyílott egy kiút. Erről részletesebben az utolsó fejezetben olvashatunk.

A gurkák angol szemmel

A 19. és a 20. században rengeteg gyarmati katona szolgált a brit birodalom hadseregeiben Amerikában, Afrikában, a Közel-Keleten, Indiában, Burmában, Délkelet-Ázsiában. Az angol közvélemény általában lenézte a színes bőrű gyarmati népeket, de gyakran tett kivételt az angol zászló alatt harcoló bennszülött katonákkal. Elismerően beszéltek a szikhekről, a pastu felderítőkről, a bengáli lándzsásokról, de senkiért sem lelkesedtek annyira, mint a gurkákért.

Ez a rajongás mind a mai napig tart, és áthatja a teljes angol társadalmat az egyszerű közkatonától a királyi családig. 1997-ben nem kisebb személyiség, mint maga II. Erzsébet királynő leplezte le a londoni belvárosban *Philip Jackson* szobrászművész alkotását, mely az Anglia szolgálatában hősi halált halt gurka katonák bátorsága előtt tiszteleg, első világháborús egyenruhában ábrázolva az ismeretlen gurka harcost. Ebben a megtiszteltetésben egyetlen más gyarmati egységnek sem volt része. A szobor talpazatára Sír Ralph Turner szavait felvésve emlékeztek meg „Britannia leghűségesebb barátairól és szövetségeseiről." Az angol uralkodóház meghitt kapcsolatot ápol a himalájai hegylakókkal. Amikor 1910-ben elhunyt VII. Edvárd király, koporsójának őrzését a birodalom leghíresebb, legtöbb dicsőséget szerzett katonáira bízták. A pompás

egyenruhába bújtatott, medvekucsmás vagy csillogó sisakot viselő, nemesi származású angol testőrökön kívül két apró termetű gurka harcosnak is jutott abból a megtiszteltetésből, hogy megadja a végtisztességet az elhunyt uralkodónak, India császárának.

Napjainkban az Angliában szolgáló gurka egységeknek a Sir John Moore laktanya ad otthont Kentben, nem messze a La Manche-csatorna alatt átvezető alagút bejáratától. A laktanya dísztermének egyik érdekessége a gurkák főparancsnokát ábrázoló portré. A zöld gurka egyenruhát viselő férfiú nem más mint Ő Királyi Felsége, Károly herceg, az Egyesült Királyság trónörököse.

A gurkákkal kapcsolatban szinte minden könyv idézi *Sir Ralph Turner* professzort, aki az első világháborúban maga is a gurkák között szolgált Alexandra királynő 3-as számú Gurka Ezredében:

„Miközben ezen utolsó szavakat írom, gondolatban visszatérek hozzátok egykori jó bajtársaim, Nepál konok és megingathatatlan fiai. Újra hallom nevetéseteket, ahogy kacagtatok a legzordabb körülmények között is. Látlak benneteket a sátortáborokban, a tábortűz mellett, amikor erőltetett menetben haladtok, vagy őrt álltok a lövészárkokban. Hol a fagy és hideg kínzott benneteket, hol meg a könyörtelen perzselő nap. Zokszó nélkül viseltétek az éhséget és a szomjúságot, a sebeket, míg végül rendületlen sorotok el nem tűnt a füstben és a csata tombolásában. Ti vagytok a merészek legmerészebbjei, a hősök hősei. Egyetlen országnak sem

voltak még ilyen hűséges barátai, mint ti vagytok minekünk." (Barclay, Brigadier CN., CRE., DSO (szerk.) *The Regimental History of the 3rd Queen Alexandra's Own Gurkha Rifles*, 1953)

Az indiai angol gyarmatbirodalmat, a *Brit Rádzs*ot különleges hadsereg védelmezte. A 17. században a *Kelet-India Társaság* erejéből csak arra futotta, hogy egészen apró egységekkel őriztesse a kereskedelmi társaság lerakatait, telepeit és raktárait a távoli Indiában, a tengerparton. Az indiai angol haderő létszáma és ereje egyre nőtt, ahogy mind magasabbra emelkedett a Társaság csillaga. A 18. század közepére már a Társaság szolgálatában állt az egész Brit Birodalom második legnagyobb, fegyelmezett, jól képzett, jól felszerelt hadereje. A nagy indiai felkelés leverése után a Társaság csapatainak nagy része átkerült a brit korona közvetlen irányítása alá. Indiában ettől kezdve az ország függetlenségének elnyeréséig két haderő létezett párhuzamosan. A Társaság és a Korona katonáinak hadereje. Az indiai ezredekben angol tisztek irányították a bennszülött altiszteket, tiszteseket és közkatonákat. A 20. század elején egyre szélesebbre tárultak a tisztikar kapui az indiai származású jelentkezők előtt. Így aztán 1947-ben a bennszülött tisztek különösebb zökkenők nélkül tudták átvenni a független pakisztáni és indiai hadseregek irányítását.

A szipojlázadás leverése és az első világháború között a nepáli katonák mindenhová elkísérték uraikat, ahol a Brit Birodalom csak háborúzott. A gurka ezredek ott harcoltak Afganisztánban, Burmában,

az északnyugati határvidéken az afgán gerillák, az északkeleti határvidéken a fejvadász törzsek ellen, az orosz–török háború idején megjárták Máltát, Ciprust, ott küzdöttek a Maláj-félszigeten, Kínában és Tibetben.

Amikor kitört az első világháború, a közel-keleti, észak-afrikai és a háború legkegyetlenebb hadszínterének számító franciaországi harcterekre kerülő gurkák a tőlük elvárható bátorsággal és elszántsággal küzdöttek. Több mint húszezren estek el a különféle frontokon, és hősiességüket majdnem kétezer bátorsági érdeméremmel jutalmazták.

A második világháború kitörése után a parányi ország negyedmillió katonája harcolt a japánok és a németek ellen. Eljutottak Perzsiába, Szíriába, Észak-Afrikába, Görögországba. A félelmetes hírű japán császári haderő ellen is sikereket értek el. Visszafoglalták Burmát, a Maláj-félszigetet és Szingapúrt. Amikor a japánok eljutottak Indiába, a döntő csatákban megint csak ott harcoltak angol gazdáik oldalán a nepáli hegylakók.

Lord Slim táborszernagy csapattisztként is szolgált együtt a gurkákkal, később pedig tábornokként is vezényelte őket. Véleménye szerint: „A gurkák az ideális gyalogosok, az ideális lövészek..., bátrak, kemények, türelmesek, rugalmasak, otthon vannak a terepen, rendkívül büszkék szolgálati eredményeikre és megingathatatlanul hűségesek. Ha ehhez még hozzávesszük közmondásosan egyenes jellemüket, becsületességüket valamint híres jókedvüket, akkor érthetjük csak meg, hogy miért kitünte-

tés a gurkákkal szolgálni minden katonának." (Slim, Field Marshal *Defeat into Victory*, 1956)

Nem csoda, hogy a britek rajonganak értük. Pedig első találkozásuk eléggé véresre sikeredett...

Az angol–nepáli háború (1814–1816)

A 19. század elején, amikor a gurkák egymás után foglalták el az apró himalájai királyságokat, Indiában egy nem mindennapi szervezet képviselte az angol érdekeket: a Kelet-India Társaság.

Ezt a magánvállalkozást 1600-ban hozták létre angol kereskedők, akik rájöttek, hogy igencsak lemaradtak portugál és holland vetélytársaik mögött. India urai, a *nagymogulok* a kezdeti nehézségek után engedélyezték az angolok letelepedését. Kalkuttában, Madrászban és Bombayben erős angol kereskedelmi központok alakultak ki. A raktárakat egyre több fegyveres védte. Birtokai védelmében később aztán a Társaság elkezdett erődöket is építeni, és csapatokat toborozni.

Amikor 1757-ben *Robert Clive* egy sorsdöntő csatában szétverte a hatalmas túlerőben lévő bengáli–francia sereget, az angolok már nem csak megtűrt külföldi kereskedőkként voltak jelen Indiában, hanem fontos hatalmi tényezőnek számítottak. A győzelem után pár évvel Clive-nek arra is sikerült rávennie a nagymogult, hogy engedje meg a Társaságnak az adószedést a birodalom több tartományában, Bengálban, Bihárban és Orisszában. Ezzel a Társaság gyakorlatilag egy önálló birodalom irányítójává vált.

Indiában ekkoriban két fajta angol hadsereg szolgált. A királyi ezredeket csak rövidebb időre vezényelték ide, mintha csak kölcsön adták volna őket a Kelet-India Társaságnak. Csak európaiak szolgáltak ezekben a csapatokban. Náluk sokkal több katonából állt a Társaság magánhadserege. 1794-ben a Társaság irányítása alatt 16 ezer angol és 82 ezer bennszülött katona állt. Az indiai *szipojok*at (bennszülött katonákat) angol tisztek irányították, angol fegyvereket használtak, és egyenruhájuk legalább részben európai volt. A brit haderő két részlege között ugyan az első pillanattól kezdve nagy volt a rivalizálás, ám együtt hatékonyabbak és erősebbek voltak bármelyik indiai fejedelemség seregeinél. Folyamatos háborúban szinte az egész félszigetet elfoglalták. Mire eljutottak a Himalája lábaihoz, kialakult bennük az a szilárd meggyőződés, hogy egyetlen bennszülött sem állhat ellen az angol haderőnek.

Tévedtek.

Londont meglehetősen aggasztotta, hogy a Társaság agresszív terjeszkedése miatt teljesen bizonytalan határvidék alakul ki. A győzelemhez szokott, és legalább ugyanannyira agresszív gurka hadurak sorra megtámadták és kifosztották a határsáv vitatott hovatartozású városait. A britek és a gurkák teljesen eltérő módon kezelték a meghódított területeket. Míg az angolok nem váltották le a helybeli uralkodócsaládot, ha annak a vezetője névleg elismerte az uralmukat, és hajlandó volt évente adót fizetni, addig a nepáliak kiirtották a fejedelmi nemzet-

ségeket, és a saját képviselőiket állították az új tartományok élére. A határsáv nagyurai folyamatosan panaszkodtak angol gazdáiknak a nepáli agresszió miatt. Csak idő kérdése volt, hogy a két terjeszkedő birodalom mikor fordul egymás ellen, mikor tör ki a háború.

A Társaság ekkorra már sejtett valamit a hegyi emberek erejéről, ezért képviselője, *Lord Minto* lázasan kereste a tárgyalásos megegyezés lehetőségét. A békés megegyezést nem segítette elő, hogy a nepáli király ekkor még kiskorú volt, ezért minden hatalom a Thápá család körül szerveződő udvari klikkek kezében összpontosult. A gurkák a tárgyalási kérést a gyávaság jelének tekintették, és támadtak. 1814 áprilisában Bhútvál fejedelemségben elfoglaltak három rendőrkapitányságot, megöltek 18 brit szolgálatban álló indiai rendőrt és egy angol tisztet. Az új brit főkormányzó, *Lord Moira* válaszul hadat üzent Nepálnak, és ezzel kitört a háború. Az angol felderítés jelezte, hogy a gurkák fegyverraktárakat és fegyvergyárakat alakítottak ki a távoli hegyek között, és csapataik gyorsan mozognak, hála a kényszermunkás teherhordók seregének. Az ellenségről az a hír járta, hogy kész akár mindhalálig harcolni, és az angoloknál sokkal jobban ismeri a hegyvidéki terepet.

A gurkák ekkoriban még csak vadembereknek látszottak a britek szemében. Elterjedt róluk, hogy görbe késeikkel ugyanúgy lefejezik a foglyaikat, mint csata közben az ellenfeleket. Vallásuk rémes, isteneiknek állatokat, talán még embert is áldoznak. A

hadjáratban részt vevő *John Shipp* hadnagy emlékirataiban leírta, hogy a gurkák csak nevettek, amikor az angolok a békés megegyezésről akartak tárgyalni velük. Miniszterelnökük, a szélsőségesen angolgyűlölő Bhim Szén Thápá mahárádzsá szerint: „Nepál hegyeit a Teremtő formálta, ezért azok bevehetetlenek." (Smith, E. D., *Valour: A History of the Gurkhas*, 1997) Tábornokai biztosra vették, hogy a síkságról jött idegenek képtelenek lesznek behatolni a hegyek közé.

Ők is tévedtek, bár kezdetben úgy tűnt, igazuk lesz.

Az első angol sereget már akkor megtizedelték a fertőző betegségek, mielőtt elérte volna a hegyek lábát. A hegyvidéki hadviselésben tapasztalatlan szipojok könnyű prédának bizonyultak. A háború első csatáit a gurkák nyerték meg, és az angolok kénytelenek voltak visszavonulni.

Az ellenség vadsága és bátorsága, a zord természeti viszonyok, a hegyvidéki hadviselés kegyetlensége elképesztette az angolokat. Shipp hadnagy így látta a helyzetet:

„Ezen a gyönyörű helyen kegyetlen és barbár népek élnek. Rémtetteik híre messze megelőzte őket. Szívük keményebb, mint az erdővel borított hegyoldalak fölé emelkedő fejedelmi bércek köve. Természetük vérszomjasabb, mint az erdeikben kószáló éhes tigrisé, kegyetlenek, mint a vadászsólyom, szívük hideg, mint a hegyeiket belepő hótakaró, sunyik és ravaszak, mint az éjszakai ragadozók, erősek mint az otthonukul szolgáló sziklaszirt, és

fürgék mint a hegyormokon szaladgáló zergék." (Parker, John *The Gurkhas*, 1999)

A szipojok gyakran estek pánikba, amikor megpillantották a csúszós, meredek sziklákon négykézláb (!) felfelé szaladó gurkákat, foguk közé szorított hatalmas, csillogó, görbe késükkel. Az sem bátorította a gyarmati katonákat, hogy elterjedt a hír: az erdőkben a gurkák fejjel lefelé lógnak a fákról, és egyetlen csapással lenyisszantják az arra járók fejét.

Kalunga ostroma során a nepáliak egyszerűen nem voltak hajlandók megadni magukat. Ez a jellegzetes hegyi erőd keményen ellenállt az angoloknak. Mikor végre sikerült elfoglalni, a britek összeszámolták a veszteségeket. Kiderült, hogy maguk 31 tisztet és 732 közembert vesztettek. Ezzel szemben csupán 520 gurkát tudtak megölni. Az ostrom közben furcsa dolgok is történtek. Az angolok egyszer csak észrevették, hogy integető gurka jön ki feléjük az erődből. Beszüntették a tüzelést, és kíváncsian várták, mit akar az ellenség. Titokban abban reménykedtek, hogy a hegylakók belátták, helyzetük reménytelen, és most inkább megadják magukat. A gurka közben odaért, és mutatta, hogy nagy a gondja. Egy muskéta lövedéke szétzúzta az állkapcsát. Jelbeszéddel kérte az angolokat, hogy segítsenek neki. Azok kerítettek egy orvost, aki szépen rendbe tette a sebet. Ezek után mindenki azt várta, hogy akkor most elkezdődhet a tárgyalás a megadás feltételeiről.

A sebesült köszönte szépen az ellátást, és ment vissza az erődbe, háború van, és neki ott van a he-

lye. Az angolokat ez a viselkedés, és az alacsony fickó vakmerősége annyira meglepte, hogy nem lőtték agyon, hanem megvárták, amíg visszaér a falak mögé, és csak akkor folytatták az ágyúzást.

Gillespie egyik tisztje, *James Baillie Fraser* kezdett más szemmel nézni a „kis emberekre":

„A tisztességes küzdelem során igazi férfiként szálltak szembe velünk, és amikor éppen szünetelt a harc, akkor más, jóval civilizáltabb népeket is megszégyenítő udvariassággal bántak velünk".

John Shipp, aki gyalogosok zászlósaként vett részt az ostromban, arról is beszámolt, hogy a hegyi emberek is teljesen elképedtek, amikor először találkoztak angolokkal. Azt hitték, hogy a britek valójában sápadt bőrű szellemek, olyan ördögök, akiknek égi elefántok húzzák a szárnyas szekereit. A gurkák teljesen meglepődtek azon, hogy az angolok be mertek jönni a hegyek közé, és hogy képesek voltak haladni a keskeny és életveszélyes ösvényeken. Az pedig teljesen lenyűgözte őket, hogy az európaiak nehéz és ormótlan ágyúikat is felvontatták a hegyoldalakon.

Amikor a britek visszatértek, *Ochterlony* tábornok 35 ezer katonát és 120 ágyút vont össze a nagy támadás előtt. Ráadásul Szikkim fejedelme is elérkezettnek látta az időt, hogy bosszút álljon az országát lerohanó nepáliakon, ezért az angolokkal együtt támadott. 1816-ban fordult a kocka.

Az angolok véleménye gyorsan megváltozott. A gurkák példás bátorsággal harcoltak ellenük. Shipp leírása jól tükrözi, mit éreztek a brit tisztek:

„A harc egyre elszántabbá vált, mert az ellenség keményen tartotta az állásait. Én lenézem a gyáva ellenfelet, mivel nincsen abban semmi dicsőség sem, ha szétzavarjuk őket, de ezek itt megingathatatlannak bizonyultak. Soha az életben nem voltam még tanúja ilyen páratlan bátorságnak. Nem voltak hajlandóak elfutni, és nem rettentette el őket a halál közelsége, pedig minden oldalukon hullottak a bajtársaik, mert olyan közel jártunk hozzájuk, hogy minden lövésünk célba talált." (Smith, E. D. *Valour: A History of the Gurkhas,* 1997)

Úgy tűnt, a gurka lesz az az ellenfél, amiről minden romantikus hajlamú, dicsőségre vágyó fiatal tiszt álmodott. Közéjük tartozott a később ragyogó karriert befutó *Frederick Young* hadnagy is. Az ő története ma is elevenen él mind Nepálban, mind az angliai gurka körletekben. Az ifjú tiszt már a hadjárat elején úgy gondolta, hogy a hegyek közé nem ártana hegylakókból toborzott csapatokat vinni, akik ismerik a viszonyokat, nem tériszonyosak, és pár ezer méteres magasság felett nem kezdenek el levegő után kapkodni. Parancsnokai engedélyével szabadcsapatot toborzott olyan törzsek fiaiból, akik az angol uralom alá került himalájai előhegyek között éltek.

Elképzelésével csúfos kudarcot vallott.

Katonái sikítva menekültek, amikor megindultak feléjük a késüket lóbáló gurkák. Young azonban megőrizte a hidegvérét, és szenvtelen arccal bevárta a hegylakókat. A gurkák meglepő módon nem vagdalták apró darabokra a fiatalembert, hanem

körbefogták, és szemmel látható izgatottsággal azt próbálták meg kiszedni belőle, hogy ugyan már miért nem szaladt el, mint a többi gyáva síksági ember?

Young hűvösen közölte velük, hogy angol katonatisztként nem azért kerülte meg a fél világot, nem azért mászta meg a zord hegyeket, hogy gyáván elmeneküljön. A legenda szerint ez volt az a pillanat, amikor valami elkezdődött.

A gurkák összenéztek, egy lapos pillantást vetettek hátrafelé, ahol saját tisztjeik álltak, és halkan valami olyasmit mormogtak, hogy na, ilyen tisztek alatt ők is szívesen szolgálnának. Youngnak semmi baja sem esett a fogság alatt. Ellenkezőleg, egészen jól megtanult gurkhálí nyelven, és számos fogvatartójával megbarátkozott.

Ellenségből jó barátok

Kalunga ostromakor Young hadnagy Gillespie tábornok szárnysegédje volt. A tábornok a fiatal hadnagy karjában halt meg, miután személyesen vezette a rohamot fel a hegyoldalon, és a gurkák mellbe lőtték.

Amikor Young kiszabadult, azonnal javasolta, hogy a Kelet-India Társaság alkalmazzon gurka katonákat. A hadjárat tapasztalatait figyelembe véve, mindenki belátta ennek előnyeit. 1816. április 24-én belovagolt a hadifogolytáborba, és kihirdette, hogy aki akar, az ott rögtön beléphet az angol hadseregbe.

Háromezer gurka azonnal felsorakozott előtte.

Ezzel megszületett az angol hadsereg első gurka egysége, és kezdetét vette az a hagyomány, az a fegyverbarátság, amely mind a mai napig tart. A briteket lenyűgözték az alacsony termetű hegyvidéki harcosok, akik „keménykötésűek, jókedvűek, jól bírják a nélkülözéseket. Nagyon engedelmesek. Nem nagyon izgatja őket a kaszthovatartozás kérdése, mintha csak egy kissé semlegesebb hindú vallás hívei lennének. A marhahúson kívül bármit megesznek. A mi kormányzatunk irányítása alatt kiváló katonáik lehetnének belőlük". (Smith, E. D. *Valour: A History of the Gurkhas*, 1997)

A háborút lezáró békeszerződés kemény volt, de nem megalázó. A szemben álló felek tisztelték egymást, és nem akartak újra összetűzésbe keveredni. Szikkim felszabadult, és Nepálnak ki kellett ürítenie a Téráj síkság nagy részét, valamint vissza kellett vonulnia a Kálí-folyótól nyugatra fekvő területekről. Az ország alakja kezdett a ma ismert formához hasonlítani. Kárpótlásul a Kelet-India Társaság jelentős bánatpénzt, évi 200 ezer rúpiát fizetett Kathmandunak, hogy pótolja a Térájban elveszített adókat. Nehogy a harcias nepáli miniszterelnök újra bajt keverjen, az angolok egy „rezidenst" küldtek a fővárosba, aki szemmel tartotta a dühöngő Bhim Szén Thápá mahárádzsát. A békeszerződés azt is megengedte, hogy a britek hivatalosan is létrehozzák a színtiszta gurka egységeiket.

Az angolok és a gurkák nagy találkozásának állít emléket a kalungai csata helyén emelt két fehér

kő obeliszk. 1815-ben itt került sor a háború egyik legvéresebb csatájára. A brit tisztekre olyan nagy benyomást tettek bátor és jókedvű ellenségeik, hogy nem csak saját elesett bajtársaiknak, hanem a tiszteletreméltó ellenségnek is emlékművet állítottak. Nem sokkal később pedig megkezdődött a toborzás.

A mai Királyi Gurka Brigád szülőatyja, Young hadnagy lett a legelső brit gurka egység, a *Szirmúr* zászlóalj első parancsnoka. A gurkák beléptek a korszak legmodernebb gyarmati hadseregébe, és nagyon hamar bebizonyították, hogy az ázsiai óriáshegyek gyermekei senkinél sem alábbvalóak. Young még további huszonnyolc éven át szolgált együtt a gurkákkal.

Önkéntesekből soha egy pillanatig sem volt hiány.

Az ősi harcosok útja

Mielőtt megnéznénk, hogyan folytatódott a britek és újdonsült barátaik szövetsége, ugorjuk vissza kicsit az időben, és derítsük ki, hogyan lettek annyira félelmetes harcosok a gurkák.

Általánosságban elmondható, hogy a sztyeppei nomádok és a hegylakók mindenütt keményebbek és vadabbak, mint más körülmények között élő társaik. Szilaj és szívós emberek teremnek ott, ahol könyörtelen a természet, kevés az élelmiszer vagy az ivóvíz, és vadak, harciasak a szomszédok. A 18. század elején mindez teljes mértékben igaz volt a nepáli hegyvidékre. Olyannyira, hogy a mandzsu uralkodók agresszív Kínája vagy a nagymogulok Indiája nem is találta érdekesnek meghódítani őket. Nem akadt itt semmi olyan zsákmány, amiért kívülállónak megérte volna betörni a Himalája völgyeibe. Ahogy azt az első fejezetben láttuk, a Nepálban letelepedő hódítók is menekültek valahonnan. Nem a saját jószántukból jöttek erre a vidékre. Viszont, miután megtelepedtek, akkor már erejükkel küzdöttek azért, hogy megvédjék új hazájukat.

Kiút a szegénységből – a királyi sereg

Nem csoda, hogy ilyen körülmények között, aki csak tehette, igyekezett fegyvert fogni, és beállni Prithiví Nárájan Sáh seregébe. Ebben az időben

Európában katonának lenni rettentő dolog volt. A falusi fiatalokat elvitték huszonöt évre, és a seregből gyakran nyomorékon, nagybetegen és többnyire koldusszegényen tértek haza, már ha hazatértek.

Ázsiában a dolog egészen másként festett.

Itt is – Nepálban, Burmában, Sziámban, Vietnámban – létezett persze a sorkatonaság és a kényszersorozás, de ezekre az uralkodók csak vészhelyzet esetén támaszkodtak. Elméletileg minden férfinak meg kellett jelennie sorozáson, ha hívták. Az ilyen seregek azonban nem sokat értek, ezért a fejedelmek inkább hivatásos alakulatokra költötték a pénzüket. Az uralkodó hadseregében szolgálni még közemberként, sőt időnként még szolgaként, csicskásként, teherhordóként is valóságos főnyereménynek számított. A katona ellátta családját, gyerekei nem haltak éhen, s ha szerencsés urat szolgált, a zsákmányból neki is jutott néhány morzsa. Önkéntesekből ezért ritkán volt hiány.

A nagy gurka hódítás idején, a 18. század közepén az átlagos hegyvidéki férfi ritkán nőtt 1,5–1,6 méternél magasabbra. Ez azonban nem volt kellemetlen hátrány, mivel ellenfeleik is nagyjából ugyanilyen magas hegylakók voltak. Prithivi Nárájan Sáh *kirati* és *rai* alattvalói leginkább a szikkimiekre, a magarok és a gurungok inkább a mongolokra hasonlítottak. Az ő bőrük színe enyhén sárgás árnyalatú lehetett, míg más nepáliak inkább a közepesen vagy világosbarna bőrű észak-indiai törzsekre emlékeztettek. Főleg a magasabb kasztok tagjai festettek kasztjeleket a homlokukra. A gurkák egészen

rövidre nyírták a fekete hajukat elöl, bár egyes törzsek hátul néha hosszabbra hagyták nőni. A hegylakók hosszú ujjú, derék alá vagy térdig érő inget, bokáig érő gyapjú nadrágot, szövet övet hordtak. Télen fejfedőt is viseltek. A különféle kalapok és sapkák, illetve turbánok egyaránt igen népszerűek voltak. A lábukra nem voltak ennyire kényesek. A legtöbb férfi, még a közkatona is, mezítláb járt.

A harcosok kezdetben íjat, lándzsát, muskétát, parittyát, néha pajzsot viseltek. Legismertebb fegyverük persze a számtalan célra felhasználható *kukri*, a görbe gurka kés volt. E mellett indiai szablyát, *tulvárt*, vagy a sarlószerűen előregörbülő pengéjű nepáli kardot, a *khórát* használták. Az íj még sokáig kedvelt fegyver maradt, és a tisztek még a szipojlázadás idején is mesterien kezelték, bár akkor már csak vadásztak vele. A kerek indiai bőrpajzs jó szolgálatot tett a közelharcban. A tisztek egy része sisakot, és tibeti stílusú páncélt vagy mellvértet is viselt.

A NAGY HADSEREG KATONÁI

Prithivi Nárájan Sáh állítólag titokban és álruhában többször is ellátogatott a Kelet-India Társaság katonai táboraiba. Itt alaposan megfigyelte az angol tiszteket, a hindú és a muszlim szipojokat. Gondosan tanulmányozta a brit fegyvereket, főleg a muskétákat, és igyekezett minél többet megtudni a tüzérségről is.

A látottak alapján odahaza elkezdte megszervezni a gurka állam hivatásos hadseregét. 1762-ben

megalakult az első öt gurka század. Ezekben muskétás közkatonák, és kukrival, valamint pajzzsal felszerelt altisztek szolgáltak. A nemesi származású tisztek úgy öltöztek, ahogy akartak, és olyan fegyvert, sisakot és vértet viseltek, amilyen éppen tetszett nekik. 1805 körül a századokban már 250–300 katona szolgált. A katonák rangja az angol és az indiai elnevezések keveréke volt. Az altisztek indiai rangot viseltek, míg hadnagytól felfelé angol rangokat használtak. A nepáli hadseregben nem volt lovasság. Ennek a fegyvernemnek sem a hegyi terep nem kedvezett, sem a gurkák kedvelt taktikája. Ráadásul a ló ellátása nagyon sokba került, és az Indiából importált, erős testű lovak nem nagyon bírták a hegyi éghajlatot. Ha egy tiszt mégis nyeregbe ült, akkor valamilyen hegyi pónin lovagolt, és nem igazi hátaslovon.

A 19. század elejére a királyi hadsereg hivatásos katonáit már muskétával vagy kovás puskával szerelték fel. Megjelent a szurony is, de a közlegények inkább a kukrit részesítették előnyben. Páncélt már a tisztek se nagyon viseltek, de a kerek bőrpajzs még mindig tartotta magát. Prithivi Nárájan Sáh uralma kezdetén az ország még rengeteg nyugati tűzfegyvert vásárolt vagy csempészett be Kalkuttából. Francia, angol és indiai kalandorok és katonaszökevények segítségével a király azonban berendezte a saját fegyver- és lőporgyárait, hogy megoldja katonái felszerelését. Nagy gondot okozott, hogy puskát ugyan tudtak gyártani, de a tűzkövet tovább-

ra is Indiában kellett megvenniük, mert a nepáli tűzkő használhatatlannak bizonyult.

A királyi seregben vasfegyelem uralkodott. Kisebb hibákért a tiszteknek ugyanúgy levontak a zsoldjából, mint a közkatonáknak. A fosztogatókat, a szökevényeket és a lázadókat könyörtelenül kivégezték. Gyakori büntetés volt az elítélt feldarabolása. Ha valaki nem jelent meg a szolgálatban, arra az akasztófa várt. Ha valaki nem látta el kellő lelkesedéssel a feladatát, akkor lefokozták. Az altisztből közlegény, a közlegényből teherhordó lett. A gurkák nem tűrték el, hogy folt essen becsületükön. Ha egy csapat gyávának bizonyult, akkor legközelebb nekik kellett vezetniük a rohamot. Az utánuk következő egységnek megparancsolták, hogy lőjék hátba őket, ha újra meginognának.

A Gurka Királyság tüzérsége a nyugati és a keleti haditechnika igen meglepő keveréke lehetett. Három francia segítségével már a századforduló előtt is sikerült saját ágyúkat és mozsarakat önteniük. A gurkák tibeti ellenségeiktől eltanulták a kínai stílusú bőrágyúk készítésének technológiáját. Ha a hegyi csaták során nagyobb tűzerőre volt szükségük, akkor az ugyancsak kínai eredetű *dzsingal*okat, más néven *dzsezzail*okat alkalmazták. Ez a fegyver egy állványra támaszkodó hatalmas kanócos puska vagy tűzköves muskéta volt, amelyet két ember kezelt. Képzett katonák kezében messzebbre hordott, és gyakran pontosabban lőtt, mint az angolok muskétái, ráadásul könnyű volt felkapni, és követni vele a rohamozó csapatokat.

A HOSSZÚ HÓDÍTÁS KATONÁI

A katonai pálya nagyon népszerű volt a gurkák között. Egy-egy hosszabb hadjárat során a legyőzött törzsek harcosait is besorozták a hadseregbe. A királyság minden férfi alattvalója köteles volt bevonulni egy év szolgálatra, ha behívták. A besorozottak vagy fegyveres alakulatban szolgáltak, vagy teherhordóként vitték a seregek után a felszerelést, a fegyverzetet, a sátrakat, az ivóvizet és az élelmiszert. Katonának lenni nagy szerencsének számított. Előfordult, hogy a gurkák sorozáskor meg akarták vesztegetni a falusi elöljárót, hogy őket válassza a sok jelentkező közül. Békeidőben az egy év elteltével a katonának mennie kellett, bármennyire is szeretett volna tovább szolgálni. Ilyen módon a királyság nagyon hamar kiépített egy erős és megbízható tartalékos erőt, amelyre háború esetén számíthatott. A huszonöt éves gurka hódítás idején rengeteg önkéntes is elkísérte Prithivi Nárájan Sáh hadait. Ők főleg a zsákmányból éltek.

GURKÁK A GYŐZELEM ÚTJÁN

A 18. században, a Himalája hegyei között a háború még ugyanolyan véres, ember ember elleni küzdelem volt, mint az ókorban vagy a középkorban. A kevés és pontatlan lőfegyver, a rossz minőségű lőpor nem tette lehetővé a muskéták alkalmazását. A zord időjárás, a szakadó monszun eső, a szél, a havazás, a köd miatt pedig egyetlen hegylakó hadúr sem mert íjászaira támaszkodni. Az ellen-

séget csak közvetlen közelről, örökké kétesélyes közelharcban lehetett legyőzni.

Amikor Prithivi Nárájan Sáh elkezdte meghódítani a szomszédos kis államokat, akkor szinte teljesen egyformán felszerelt, azonos termetű, azonos adottságú hegyi emberekből álló, nagyjából egyforma létszámú seregek csaptak össze. Mégis – mindenki számára meglepő módon – szinte mindig a gurka seregek arattak győzelmet. Elesett Dzsumla, Kumáon, Garhvál, Basahr, Szirmúr, Tehrí, Szikkim, elbuktak a Kathmandu-völgy gazdag királyságai.

Mi lehetett ennek a titka?

A Himalája völgyeiben sohasem élt annyi ember, hogy a közösségek megengedhették volna maguknak túl sok munkáskéz elveszítését. Éppen ezért a tibetiektől a baltisztániakig mindenki igyekezett úgy harcolni, hogy – ha lehetséges – ne tegye ki magát közvetlen életveszélynek. Ha ellenség jött, akkor az emberek bezárkóztak az erődökbe, megerősített kolostorokba vagy felmenekültek a legmeredekebb hegycsúcsokra. Kedvelt taktikának számított a völgyek elzárása. A védők gondosan kiválasztottak egy nehezen megközelíthető útszakaszt a völgyben, ahol az ellenségnek keresztül kellett haladnia. A csapat egy része nekilátott karókat vágni, amelyeket majd kihegyezve beástak a földbe, miközben a többiek árkot ástak, és a kitermelt kövekből erős mellvédet építettek keresztül a völgy teljes szélességében. E mögé elbújva, a karók, az árok és a kőfal védelmében várták a rohamozó ellenséget. A jól kiépített védmű az esetek többségében elegendőnek bizonyult arra,

hogy az ellenséges csapat meggondolja magát, ezért csak ritkán került sor komolyabb összecsapásokra.

Egészen addig, amíg színre nem léptek a gurkák. Ők maguk is mesterien értettek az ilyen erődítések kiépítéséhez. Ami azonban alapvetően megkülönböztette őket a többi hegyi néptől, az a halálmegvető bátorságuk volt. „Inkább haljunk meg, de gyávák ne legyünk" – tartja a legtöbbet idézett gurka közmondás. A gurkák ugyanis nem féltek a haláltól. Váratlan, elszánt támadásuk bezúzta a sáncokat, a harcosok a hegyre felkapaszkodva átverekedték magukat a várárkon a tűhegyes bambuszkarók között, bejutottak a kétségbeesetten védekező ellenfeleik közé, és kukrijukkal halálra kaszabolták őket.

Ezen akkor sem változtattak, amikor már tűzfegyverekkel jobban ellátott ellenfeleket kellett legyőzniük. A nepáli–tibeti háború idején, 1855 decemberében például a gurkák nem használták tűzfegyvereiket. Sebesen szaladva közeledtek a tibeti védművek felé. A tibetiek tüzet nyitottak kanócos puskáikkal, de újra tölteni már nem maradt idejük, mert a kukrijukat lengető, félelmetesen üvöltő nepáliak egyszerűen lerohanták őket. Később a katonák azt állították, túl hideg volt ahhoz, hogy a puskájukat használják, de legalább ennyire valószínű az is, hogy egyszerűen elkapta őket a félelmetes gurka vérszomj.

Hearsey őrnagy 1814-ben arról számolt be, hogy ha fegyelmezett és nagy tűzerejű ellenséggel találták szembe magukat, akkor a rohamozó gurkák kissé visszavonultak, és sebtében fallal vették körbe magukat. Nagyjából annyi idő alatt, amíg egy

katona felállította a sátrát, a gurkák már készen is voltak az erős, árokkal és bambuszkarókkal megerősített védművükkel. 1792-ben a kínaiak egyszerűen tehetetlennek bizonyultak a gurkák sáncaival, és hegyi erődjeivel szemben. A tibeti és a kínai csapatok rengeteg embert veszítettek, miközben sikertelenül próbáltak bejutni a falak mögé. Végül úgy tudták megtörni a makacs gurkák ellenállását, hogy császári hadmérnököket és utászokat hívtak, akik aláaknázták és felrobbantották a falakat.

A hódító gurkák igen kegyetlenül bántak ellenfeleikkel. Csata közben a kukri egyetlen lendítésével levágták az ellenfél fejét, de állítólag megcsonkították foglyaikat is. A csatatereken gyakori látvány volt a görbe kését lengető, vértől iszamos ruhájú gurka harcos, aki levágott emberi fejeket lóbált a másik kezében. Mindez eléggé nehezen egyeztethető össze a mai gurka katonák jókedvével és barátságos kedvességével a mindennnapi életben. A magyarázat az lehet, hogy a kegyetlenségeket uraik parancsára követték el, akik pontosan tisztában voltak a lélektani hadviselés titkaival. A gurka seregeket fekete felhőként előzte meg félelmetes hírük.

Az ilyen agresszív harcmodor persze azt eredményezte, hogy a hadsereg egészének fegyelménél vagy képzettségénél sokkal fontosabb volt az egyes harcosok vakmerősége, bátorsága, ereje, kitartása és talpraesettsége. Prithivi Nárájan Sáh tisztjeinek nagy szerencséjére az átlagos gurka harcost épp ezek a tulajdonságok jellemezték. És mind a mai napig megőrizték legendás bátorságukat.

A szipojlázadás

1857-ben lángba borultak az indiai tartományok. Az események olyan gyorsan követték egymást, hogy az minden helybeli megfigyelőt elképesztett. A hatalmas Brit Birodalom mintha csak agyaglábakon álló, béna óriás lett volna. Nemigen akadt olyan indiai, aki kételkedett volna abban, hogy ütött az angolok utolsó órája. Dzsang Bahádur Ráná, Nepál miniszterelnöke és a nepáli seregek főparancsnoka nem így gondolkodott.

Ellentétben elődeivel, Dzsang Bahádur az angolok elkötelezett hívének, barátjának számított. Angliában járva megismerte a birodalom központját, látta, hogy Anglia nagyságrendekkel több, nagyobb és erősebb annál, mint amilyennek a távoli indiai földekről látszik. Kevés olyan uralkodó akadt a szubkontinensen, aki tudta, hogy Anglia erejét nem csak az a néhány tízezer katona és pár ezer civil tisztviselő alkotja, akik ott állomásoznak a gyarmatokon. Amikor összeomlani látszott a „Brit Rádzs", Dzsang Bahádur országa teljes fegyveres erejét az angolok rendelkezésére bocsátotta.

Mi is történt?

A történészek mind a mai napig vitatkoznak azon, hogy pontosan mi is történt 1857-ben Indiában. A marxista és az indiai történészek szerint 1857-ben

az Első Indiai Nemzeti Felszabadító Háború tört ki. A félsziget elnyomott népe fegyvert fogott a feudális, kapitalista imperialisták ellen, és szabadsága valamint vallása védelmében megkezdte az indiai nemzet hosszú önvédelmi harcát, mely 1947-ben a britek csúfos vereségével és India felszabadításával ért véget. A harc során alakult ki az egységes indiai nemzet.

A másik álláspont szerint a szipojlázadás nem volt más, mint elégedetlenkedő, megélhetésüket féltő, angol szolgálatban álló bennszülött katonák átgondolatlan, előkészítetlen lázadása. A lázadás kitörését követő zűrzavart a civil lakosság egy része fosztogatásra és zavargásra használta fel, míg az indiai fejedelmek közül néhányan kísérletet tettek régi, feudális hatalmuk helyreállítására, az idő kerekének visszaforgatására. A lázadók jobb elképzelés híján megpróbálták újjáéleszteni az anakronisztikus Mogul Birodalmat.

A szipoj, azaz bennszülött katonák azt is jól látták, hogy a gátlástalanul terjeszkedő Társaság semmibe veszi hagyományaikat, nem törődik a szokásaikkal és vallásuk előírásaival. Rémhírek kezdtek el terjedni. Egyre többen hallottak róla, hogy az európaiak keresztény hitre akarják téríteni indiai alattvalóikat. Ez a muszlim katonákat éppúgy felbőszítette, mint hindú bajtársaikat. A felszín alatt egyre nagyobbá vált a feszültség, de az angolok vaknak és süketnek bizonyultak. (Barat, Amiya *The Bengal Native Infantry*, 1962)

A Társaság szolgálatában Bengálban ekkor nagyjából 180 ezer katona állt. A 150 ezer indiai zsoldos mellett nem több mint 28 ezer európai katona és két gurka ezred őrizte a tartományt. Az európai csapatok kis egységekben, egymástól óriási távolságra állomásoztak. Szinte mindig valamilyen náluk jóval nagyobb bennszülött erő mellett helyezték el őket. Mírat és Kalkutta között, egy 1800 kilométeres sávban alig ötezer európai katona jutott 55 ezer szipojra.

1857 tavaszán mindenki érezte a feszültséget, csak az angolok nem. Titokzatos futárok bukkantak fel a falvakban, akik éjnek idején indiai kenyeret, *csapáti*t hoztak, meg az utasítást, hogy a falu főnöke maga is küldjön kenyeret a szomszédos falvakba. Igazából senki sem értette, hogy mi ennek az értelme, de sokan engedelmeskedtek. Az első intő jel, amit a britek felfogtak, az új lőszer miatti elégedetlenség volt. A csapatok korszerűsítése jegyében a Kelet-India Társaság elkezdte Enfield puskákkal felszerelni a bennszülött egységeket. Az elöltöltős puskához zsírozott papírtasakban adták a lőszert és a lövedéket. A katonának le kellett harapnia a tasak végét, hogy a benne lévő puskaport és golyót aztán a fegyver csövébe öntse. Mind a hindú, mind a muszlim katonák iszonyúan felháborodtak, amikor megneszelték, hogy a lőszeres tasakokat disznó- illetve marhazsírral kenték be a gyárban. A disznó tisztátalan állat a muszlimok szemében, a szarvasmarha pedig szent a hindúk számára. Sok helyen a katonák a hadbíróságot is vállalták, de nem voltak hajlandóak az új fegyverrel lőni.

A FELKELÉS KITÖRÉSE

Az első szikra 1857. március 29-én pattant ki, amikor Barrackpore-ban egy *Mangal Pándé* nevű szipoj megsebesített egy tisztet és egy őrmestert, akik azért akarták letartóztatni, mert lázadásra biztatta a bajtársait. Pándé, az első felkelő neve legendává vált. Az angolok később pandiknak nevezték a lázadókat. Indiában a halálra ítélt és felakasztott Pandét máig nemzeti hősnek tekintik. Pándé egységét, a 19-es bennszülött gyalogezredet az angolok azonnal feloszlatták. Közel ezer jól képzett indiai katona vált egyik pillanatról a másikra földönfutóvá.

A felkelés a lőszer miatt tört ki Delhi közelében, Mírat városában. Amikor az angolok láncra verettek 85 szipojt, mert azok megtagadták az új lőszer használatát, a helyőrség nagy része fellázadt. Kiszabadították a foglyokat, lemészárolták a tisztek nagy részét, gyújtogatni és rabolni kezdtek, majd elindultak Delhi felé. Az ott állomásozó bennszülött csapatok azonnal csatlakoztak hozzájuk. A felkelők rávették *Bahádur Sáh*ot, a nagymogulok utolsó leszármazottját, hogy névleg álljon az élükre, majd elindultak és lemészárolták a Delhiben élő európai civileket és katonákat. A felkelést nagy valószínűséggel nem készítették elő, ám ennek ellenére nagyon gyorsan átterjedt a távolabbi nagyvárosokra, például Kánpurra és az amúgy is nyugtalan Lakhnaúra.

Közben az angolok összevonták az erőiket, és elkezdték lefegyverezni a megbízhatatlannak ítélt bennszülött ezredeket. Sok angol tiszt egyszerűen

nem tudta feldolgozni az eseményeket. Szilárdan hittek katonáik hűségében. Megtörtént, hogy az európai tüzérek ágyúi előtt állva a szipojoknak halomba kellett rakniuk a muskétáikat. Angol tisztjeik tehetetlen haragjukban lecsatolták a saját kardjukat, és azt is odavágták a muskéták tetejébe. A *mardani* bennszülött ezred brit parancsnoka elkeseredettségében főbe lőtte magát.

A lázadás kirobbanásakor sok bennszülött elérkezettnek látta az időt arra, hogy bosszút álljon a sérelmekért. A lázadó katonák, de a zűrzavart és az angol fegyveresek távollétét kihasználó sok indiai civil is követett el atrocitásokat. A városokban és a helyőrségekben felgyújtották és kirabolták az angolok és egyes a keresztény indiaiak otthonát. Akit megtaláltak, azzal végeztek. Az azonban csak Kánpur visszafoglalása után derült ki, hogy micsoda kegyetlenség dúlt a szubkontinensen.

A parányi európai helyőrség három héten át küzdött a sokszoros túlerőben lévő lázadók ellen. A felkelők vezetője, *Nana Száhib* írásban vállalt kötelezettséget arra, hogy az angol nőket és gyerekeket bántatlanul engedi hajóra szállni, ha a védők megadják magukat. Az angolok elfogadták a feltételt, és a folyóhoz vonultak, ahol azonban csapda várt rájuk. Az indiaiak könyörtelenül lemészárolták a férfiakat, és fogságba ejtettek 125 nőt és gyereket. Amikor angol felmentő seregek közeledtek a városhoz, Nana Száhib szolgái egy napokig tartó véres orgia során az utolsó szálig legyilkolták a fogoly nőket és gyere-

keket. A megcsonkított holttesteket egy közeli kútba dobták, és elmenekültek.

Ahogy mind több angol értesült a lázadók által elkövetett kegyetlenkedésről, úgy váltak maguk is egyre könyörtelenebbé. Mintha csak a legsötétebb középkor szelleme szabadult volna el. Kegyetlenül bosszút álltak, és a felkelés végéig könyörtelenül üldözték az egykori szipojokat. Mint oly sokszor a történelem során, most is gyakran előfordult, hogy teljesen ártatlanok lakoltak halállal mások bűneiért.

A GURKÁK NEM HABOZTAK

A lázadás kitörésekor az angolok elkezdték összevonni a szétszórt gurka egységeket. Kezdetben sok európai még ugyanolyan bizalmatlansággal nézett a nepáliakra is, mint a többi – felkelővé vált – bennszülöttre. A brit uralom válságát sokan személyes krízisként, traumaként élték át. Az angolok és az indiai alattvalók viszonya soha többé nem lett olyan jó, mint a felkelés előtt volt. A gurkák azonban megingathatatlan hűségükkel, bátorságukkal most is bizonyították, hogy rászolgáltak a bizalomra. Ahogy a felkelés lángja elborította majdnem egész Észak-Indiát, a hírek gyorsan eljutottak Nepálba is. Dzsang Bahádur Ráná azonnal megengedte az angoloknak, hogy a meglévők mellé még további brit gurka ezredeket állítsanak fel. Ezek közül az első később a Walesi Herceg 4-es számú Gurka Ezredeként szerzett nagy dicsőséget a nepáli harcosoknak.

A jó angol–gurka kapcsolatot olykor különös ok-

kal magyarázták. Egy *Greathead* nevű járási parancsnok például így indokolta meg, hogy miért bízik a gurkákban: „Mi tökéletesen bízunk a gurkákban. Hála a részegességüknek, rendkívül jó barátság alakult ki közöttük és az angol katonák között." (Macdonnel, Ranald, CBE és Macaulay, Marcus *History, 4th Prince of Wales's Own Gurkha Rifles*, 1957)

A Delhi körüli sorsdöntő harcokban kezdettől fogva nagy szerep jutott a gurkáknak. Alig néhány nappal a lázadás kitörése után a *Szirmúr* zászlóalj erőltetett menetben Mírat irányába vonult. A pokoli hőségben a katonák napi 45–50 kilométert meneteltek, állandó harckészültségben. Hamarosan sor került a gurkák tűzkeresztségére is. Útközben a lázadók túlerőben lévő csapata támadt a menetoszlopra. A gurkák ellentámadása szétzavarta a felkelőket. Tizennyolc foglyot ejtettek. A brit jogrendszer ekkor még működött. Csak jóval később, amikor kiderült, milyen szörnyűségeket követtek el európai civilek ellen a lázadók, kezdődtek el a kegyetlen angol megtorló akciók. Most még ragaszkodtak a törvény betűjéhez. A lázadókat haditörvényszék elé állították, ügyüket kivizsgálták, és „csak" a bűnösnek talált tizenhárom szipojt végezték ki. A gurkák egész éjjel meneteltek, hajnalra végsőkig kimerülve jutottak el az angol táborhoz. A csekély létszámú angol–gurka erő négy hónapon át küzdött a lázadók ellen. Delhi ostromakor a felkelők többször is megpróbálták a maguk oldalára átállítani a nepáli hegylakókat. A gurkák vezetője, *Reid* őrnagy feljegyezte, hogy egy-

szer aztán eljött a pillanat, amikor a gurkák visszakiabáltak, hogy akkor most átállnának a lázadókhoz...

Egy csapatuk ki is rohant a brit állások közül, és sietve megközelítette a szemben állók arcvonalát. A felkelők ujjongva fogadták őket. Amikor azonban a gurkák huszonöt méternyire jártak már az ellenségtől, hirtelen megálltak, és pusztító, gondosan célzott sortüzet adtak le a felkelőkre, mielőtt visszavonultak volna állásaikba. Az indiaiak ettől kezdve a gurkák fejéért is ugyanolyan vérdíjat fizettek, mint az európaiak megöléséért.

Delhi ostroma elhúzódott, és nagyon hamar nyilvánvalóvá vált, hogy ebben a harcban egyik fél sem ismer könyörületet. A brit erők olyan kevesen voltak, hogy időnként úgy tűnt, tulajdonképpen őket ostromolják és nem fordítva. Állandó élelmiszer-, víz- és lőszerhiánnyal küzdöttek, és nem tudták megakadályozni, hogy Delhibe ne érkezzenek folyamatosan a lázadó szipojok kisebb-nagyobb csapatai.

A Szirmúr zászlóalj gurka katonáit huszonöt alkalommal tüntették ki Indiai Vitézségi Éreméremmel. Ezek közül egy tucatnyit azok a fegyvertelenek kaptak, akik vizet és lőszert hordtak a harcolóknak. Nagy részük már Indiában, a helyőrségekben született. Apjuk igazi gurka, de anyjuk helybeli asszony volt. Bátorságuk, hűségük megválaszolt egy fontos és sokat vitatott kérdést. Azokban az években sok angol kételkedett abban, hogy ezek a „félvérek" felérnek-e a „tiszta vérű" gurkákkal. Delhi ostroma után már senki sem kételkedett a bátorságukban és rátermettségükben.

A Szirmúr zászlóalj mind e közben iszonyatos vesz-

teségeket szenvedett. A véres küzdelem során 490 katonájukból 327 esett el, de Reid őrnagy feljegyzése szerint „a szegény kis gurkák... mindvégig ugyanolyan jókedvűek és vidámak voltak, mint amikor ideérkeztünk, és lelkesen várták a pillanatot, amikor ismét megtámadhatják az ellenséget". (Shakespeare, L.W., Colonel *The History of the 2nd King Edward VII's Own Goorkha Rifles /The Sirmoor Rifles/*, 1912)

Hősies helytállásuk olyan nagy hatással volt a mellettük harcoló 60-as Lövészekre, a híres angol Királyi Zöldkabátosokra, hogy a lázadás leverése után elérték, gurka fegyvertársaik is viselhessék a könnyűgyalogság megkülönböztető zöld egyenruháját, szemben a muskétások vörös zubbonyával. Attól kezdve a gurkák hivatalosan is könnyűgyalogságnak számítottak, és a közkatonáikat nem szipojnak nevezték, hanem lövésznek. Az ekkor átvett ezredhagyományok a mai napig élnek mind Angliában, mind az indiai gurka ezredekben. Bár az angol hadseregben a lövészeknek nincsen ezredzászlójuk, a szirmúriaknak megengedték, hogy a helytállásukra való tekintettel saját zászlójukat lengetve vonulhassanak be a Vörös Erődbe. Ez akkoriban elképesztően nagy kitüntetésnek számított.

1857 augusztusára a britek elég erősnek érezték magukat ahhoz, hogy megpróbálják kicsikarni a döntést Delhiben. A döntő támadást a korszak leghíresebb tábornoka, *John Nicholson*, Pandzsáb parancsnok vezette. Ő pedig a gurkákat jelölte ki támadó élcsapatként!

Azt, hogy ekkorra már milyen nagyra becsülték az

angolok a nepáli harcosokat, semmi sem mutatja jobban, mint hogy Nicholson maga állt a támadást megnyitó Kumáoni Gurka Ezred élére. Nicholson elesett, és a gurkákat vezénylő Reid őrnagy is megsebesült, de sikerült bejutni a falak mögé. Delhiben kegyetlen utcai harcok kezdődtek. Az angolok és szövetségeseik nem ismertek kegyelmet. Patakokban folyt a vér, és ártatlanok százai is a harcok áldozatául estek. Delhi elfoglalása azonban a várakozásokkal ellentétben nem eredményezte a felkelés összeomlását. Észak-Indiában számos helyen harcoltak még lázadó csapatok és fegyveres civilek.

A rendteremtés során, 1858. február 10-én került sor egy olyan akcióra, amelyiket mind a mai napig idéznek, emlegetnek a gurka egységekben. A gurkák ekkor kapták meg első Viktória-keresztjüket.

John Adam Tytler hadnagy lóháton egy szál maga megrohamozta az ellenség ágyúit, és addig tartotta magát, amíg a gurkák utol nem érték. Harc közben a szipojok „lőttek rá ágyúgolyóval, kartáccsal és muskétával... átlőtték a bal karját, lándzsával mellbe szúrták, és még a zubbonya jobb karját is átütötte egy puskagolyó!" (Parker, John *The Gurkhas*, 1999)

A gurkák azonban kimentették a golyózáporból, és győzelmet arattak a lázadók felett.

A brit győzelem

Lakhnaúban a lázadók a felkelés kezdete óta ostromgyűrűbe zárták a brit helyőrséget, és az ott élő angol civileket. A védők elkeseredetten harcoltak, de

a túlerő, az éhezés és a vízhiány felőrölte erejüket. Ennek ellenére nem gondoltak a megadásra, mert tudták, hogy a fogságban halál várna rájuk. *Sir Colin Campbell* tábornoknak sikerült végül felszabadítania a várost. Győzelme a lázadás végét jelentette.

Dzsang Bahádur csapatai számos csatát vívtak a felkelők ellen. Az angolok dicsérték a nepáliak bátorságát, de erősen kritizálták szövetségeseik kapzsiságát. A nepáliak háromezer szekérnyi hadizsákmányt küldtek haza az elfoglalt indiai területekről.

A felkelés mindörökre megváltoztatta az angolok és az indiaiak viszonyát. A britek csak lassan és nehezen dolgozták fel a traumát. Többé nem próbálták meg a maguk képére formálni a szubkontinenst. Bezárkóztak, elkülönültek indiai alattvalóiktól. Úgy viselkedtek, mintha egy sajátos kaszt tagjai lettek volna, többé már nem keveredtek az indiaiakkal. A következő években megerősödött a fajgyűlölet, az indiai kultúra értékének alábecsülése, sőt becsmérlése. Az indiaiak sem felejtették, hogy a bosszúszomjas angolok megtorlásul gyakran válogatás nélkül álltak bosszút rajtuk.

A lázadás leverése után Dzsang Bahádur engedélyezte az angoloknak, hogy a menekülő ellenséget nepáli területen is üldözzék egy darabig. A maharádzsá nem csak a hadizsákmányt tarthatta meg, de Nepál visszakapta azoknak az elcsatolt területeknek a nagyobbik részét is, amelyeket még 1816-ban veszített el az angolok ellen vívott háborúban.

A brit tisztek világa

Amikor a gurkák angol tisztjeiről beszélünk, akkor India csodálatos világáról is szólnunk kell. Hiszen a gurka katonák és a brit tisztek ott szolgáltak, ezt a hatalmas, lenyűgözően sokszínű birodalmat ellenőrizték.

Nagy Britannia két hadsereget tartott fenn Indiában. Az egyik a Brit Hadsereg volt, mely a szipojlázadás után komoly erőket állomásoztatott itt. A tüzérségben hosszú időn át csak európai katonák szolgálhattak. Később már a megbízható bennszülöttek, például a pandzsábiak, a szikhek is hozzájuthattak ágyúkhoz. A brit egységek kényesen ragaszkodtak az otthoni hagyományokhoz, tisztjeik között sok volt a nemesi származású, és még a közkatonáik is igencsak fenn hordták az orrukat. A két világháború között negyvennyolc színangol gyalogos zászlóalj és négy lovasezred állomásozott Indiában.

Ennél nagyjából háromszor nagyobb volt a másik haderő, az Indiai Hadsereg. Ez utóbbiban indiai (és gurka) közkatonák és altisztek szolgáltak együtt brit tisztekkel.

Korábban, a gyarmati időkben a brit egységek és az Indiai Hadsereg együttesen alkotta India Hadseregét. Ennek főparancsnoka felváltva hol egy angliai brit, hol meg egy indiai brit tábornok volt. A két hadsereg között soha sem volt igazán szívélyes a

viszony. A tiszti klubban, amikor vacsora előtt pohárköszöntőt mondtak, az angliaiak a király tiszteletére, az indiaiak viszont a császár és király tiszteletére emelték a poharukat, lévén, hogy ők az angol uralkodót, mint India császárát szolgálták. Nem is nagyon barátkoztak. Az indiai brit tisztek beképzelt, sznob, képmutató alakoknak tartották angliai társaikat, akik viszont az Indiai Hadsereg fehér tisztjeit nem is tekintették igazi katonáknak, hanem csak afféle kétes származású csendőröknek. (Holmes, Richard *Sahib*, 2005)

A gurka ezredek persze az Indiai Hadsereg állományába tartoztak. Amikor egy pillantást vetettünk a gurkák harcaira és sikereire, már akkor láthattuk, hogy nem mindennapi tisztek szolgáltak velük.

INDIA – AHOL ANGOL BABÉR TEREMHET

Kétszáz év alatt rendkívül sok dolog megváltozott a brit hadseregben: a vörös posztókabátot khaki zubbony, az elöltöltős – Napóleon korabeli – muskétát korszerű, gyorstüzelő puska váltotta fel. Megjelent a géppuska, a fénytávíró, a távíró, a rádiókészülék, feldübörögtek az első tankok, a magasban felbukkantak az első repülőgépek, majd a helikopterek. A haditudósítóknak köszönhetően, az otthoni nepáli családtagok egyre többet, és egyre gyorsabban tudtak meg a csatákról, a katonák sorsáról. Ami azonban nem változott az első gurka zászlóalj felállításától egészen a mai napig, az az, hogy a

gurkák élére mindig is a brit birodalom legjobb tisztjei kerültek.

A haditechnika fejlődésével, a 19. század végén azonban már nem volt elég, ha valaki előkelő magániskolát végzett, és gazdag családból származott. A mind nagyobb hadsereg egyre több szakképzett tisztet igényelt. Megjelentek az alsó középosztálybeli tisztek, akiknek már nem volt évi ötszáz font jövedelmük, de legalább annyira úriemberek akartak lenni, mint a velük szolgáló lordok és nemesek.

Számukra leginkább Indiában teremthetett babér. Tiszti fizetésből odahaza csak szűkösen, összehúzott nadrágszíjjal lehetett kijönni. Indiában viszont minden angol font háromszor-négyszer annyit ért, mint Londonban. Ezen felül egy-egy dúsgazdag királyság elfoglalása után a hadizsákmányból is jutott mindenkinek. A közkatonák is kaptak pár fontot, az altiszteknek is jutott valami, és a vezénylő tábornok gondosan ügyelt arra, hogy a tisztjei se panaszkodjanak. A katonák ugyan nem kerestek annyit, mint India „fehér bráhminjai", a Civil Szolgálat hivatalnokai, de azért nekik is voltak lehetőségeik. Akadt, akit kikölcsönöztek egy baráti rádzsának, hogy hozza rendbe a fejedelem hadseregét, másokat – megfelelő civil tisztviselő híján – megbíztak, hogy egy ideig szedje be az adót egy járásban vagy megyében. Nagyon nehéz volt nem meggazdagodni egy-egy ilyen beosztásban.

Ugyanakkor Ázsia elképzelhetetlenül kemény, életveszélyes állomáshelynek bizonyult. Itt csak a legelszántabbak és a legszerencsésebbek érték meg

az öregkort. A hőség, a vízhiány, a kimerültség és a betegségek sokkal több angollal végeztek, mint az ellenség fegyvere. Az angol temetőkben rengeteg fejfán olvashatjuk: „Korai halálának oka a kolera."

A legjobbak klubja

A gurkáknál szolgáló angol tisztek egy kiválasztott elitcsapat tagjának tartották magukat. Szerették és tisztelték katonáik szülőföldjét, kultúráját. Nagyon hamar egészen jól megtanulták a zászlóaljukban beszélt nepáli nyelvjárást is. A gurkák anyanyelvének ismerete a tisztek számára a huszonegyedik században is ugyanolyan fontos, mint kétszáz éve. Még azoktól a tisztektől is megkövetelik a nepáli nyelv ismeretét, akik csak pár évet szolgálnak a mai angol Királyi Gurka Lövészeknél. Aki pedig itt akar karriert befutni, annak anyanyelvi szinten kell beszélnie a nyelvet. Csak az vezethet harcba egy gurka szakaszt vagy rajt, aki pontosan és határozottan tudja a harcosait irányítani. A gurka katonák nagy része még a 20. század elején is úgy szolgálta 15–25 évig a brit koronát, hogy közben esetleg egy szót sem tanult meg angolul. A tiszteknek így nem pusztán azért kellett nagyon jól megtanulniuk a nepáli nyelvet, hogy a hétköznapokon jól értsék egymást a katonáikkal, hanem azért is, hogy képesek legyenek világos, egyértelmű parancsokat adni nekik.

Egészen az első világháború kitöréséig az indiai hadsereg vezérkari főnökének állt jogában jóváhagyni a kinevezéseket a gurka zászlóaljakhoz. Ezek a

magas rangú tisztek gondosan megválogatták, hogy kiket vesznek fel a legendás hírű egységekbe. *Lord Kitchener* parancsnok például minden egyes jelentkezőt külsőleg is alaposan megvizsgált, és elszántan ragaszkodott ahhoz, hogy egyetlen – a gurkákkal együtt szolgáló – angol tiszt sem lehet túl magas növésű.

Lord Kitchener biztosra vette, hogy számos kiváló, de túl magasra nőtt tisztjét veszítette el, mert az ellenséges mesterlövészeknek gyerekjáték volt azonosítani a gurkák angol tisztjeit. Nem csoda, hogy a tisztek között feltűnően magas volt az elesettek aránya.

Michael Marshall 18 éves korában döntötte el, hogy a második világháborút a gurkák tisztjeként szolgálja végig. A beilleszkedés neki is gyorsan ment, bár azért akadtak kisebb döccenők. Erről a következőket írja:

„A *B* században én voltam az egyetlen angol tiszt. Igazi zöldfülű. Nagyon hamar meg kellett tanulnom, hogy mi is a teendőm. Ez nem volt könnyű. Alig beszéltem urdú nyelven vagy nepáliul. Egyszer egy négynapos járőrözésre mentem, tíz emberemmel és *Indrabír Thápá* szubédárral. Ez a tapasztalt tiszt kizárólag nepáli nyelven beszélt velem, illetve, amikor látta hogy nem értem, akkor urdúra váltott. Amikor aztán visszaértünk a zászlóaljhoz, egyszer csak tanúja voltam annak, hogy a szolgálati telefonon tökéletes angolsággal beszél a főparancsnokkal. Ekkor jöttem rá, hogy a szubédár (*gurka kapitány* – a szerk.) nem akart kiszúrni velem, hanem

pontosan tudta, csak akkor fogok tudni gyorsan és jól megtanulni nepáliul, ha mindenki csak ezen a nyelven szól hozzám. Ez akkor nem igazán tetszett nekem, de később annál inkább hálás voltam érte." (Parker, John *The Gurkhas*, 1999)

A korábbi nemzedékek tisztjei mindig is nagy hatással voltak azokra a fiatalemberekre, akik elhatározták, hogy a gurkáknál fognak szolgálni. 1956-ban jelent meg *John Masters* könyve, a *Kürtök és a tigris*. Jó pár olyan fiatal tiszt akadt, aki azután döntötte el, hogy nepáli katonákat akar vezetni, miután elolvasta, milyen is volt a szolgálat egy nemzedékkel korábban. *Tom Blackford* így emlékszik erre: „1956-ban kellett bevonulnom. Tiszti iskolába jelentkeztem, amikor a haverom egyszer csak kijelentette, hogy ő bizony beáll a gurkák közé. Én akkoriban még csak nem is hallottam róluk. A cimborám ezt hallva visszasietett a szobájába, lehozott egy könyvet, és odadobta nekem... Elolvastam, és tűzbe jöttem tőle. Pontosan ez volt az, amit akartam. Nagyon tetszett, hogy a Távol-Keleten szolgálhatok. Lementem, hogy beszéljek a gurkák képviselőjével a katonai akadémián. Ő csak ennyit mondott nekem: – Akkor álljon be maga is a sorba! Eddig már 26-an jelentkeztek, és csak három embert fogunk felvenni." (Parker, John *The Gurkhas*, 1999)

Napjainkban a gurka tisztek – az angolok – nyolcvan százaléka egyetemet végzett ember. A Királyi Gurka Lövészek évente nyolc tisztet vehetnek fel. A sandhursti katonai akadémián viszont minden évfolyamban közel százan szállnak harcba ezekért a

helyekért. A sikeres jelölt elé magas követelményeket támasztanak. Az alapelvárás, hogy a jelölt kiváló tiszt legyen. Hasznos, ha a családjában akad korábbi gyarmati vagy éppenséggel gurkákkal együtt szolgált tiszt. Előny, ha idegen nyelveket beszél, és az sem hátrány, ha gyermekéveit valahol Keleten töltötte. Nem lehet egoista, nem lehet arrogáns vagy fajgyűlölő. Tisztelnie kell Nepált, el kell fogadnia a katonák vallását.

Az angol–nepáli fegyverbarátság fénykorában, a két világháború alatt és között a sandhursti akadémián is csak a legjobb eredményt elérő tisztjelöltek krémje számíthatott arra, hogy gurka ezredben szolgálhat. *Montgomery* marsall, a második világháború hőse például nem bizonyult elég jónak, nem is lett belőle „gurka tiszt".

A sikeres tisztivizsgát frissen letevő alhadnagyra hosszú út várt, mielőtt csatlakozhatott álmai egységéhez. Kétszáz évvel ezelőtt egész Afrikát meg kellett kerülni a vitorláshajók fedélzetén, de később a gőzhajók is jó hónapos út után jutottak el Kalkuttába vagy Bombaybe. Az ifjú alhadnagynak ekkor mindent el kellett felejtenie, amit a királyi akadémián a fejébe vertek, és az alapoktól kellett újra tanulnia a könnyűlövészek tudományát. Aztán hosszú időre beosztották egy már régóta itt szolgáló, többségében angol egységbe. Majd tapasztalt tisztek és altisztek keze alatt faragtak igazi harcost és vezetőt belőle. Meg kellett járnia a vad határvidéket, és ha nem végzett vele sem a hegylakók golyója, sem a kolera, kezdőthetett a szolgálat.

Döntés csak a hegyek között

Aki gurka akart lenni, annak a hegyekbe kellett menni. Fel a gurkákhoz, ahhoz a zászlóaljhoz, ahol szolgálni kívánt. Kapott egy hosszabb szabadságot, és meglátogatta leendő bajtársait. Az ezredparancsnok ugyanúgy gondosan megvizsgálta, mint a tiszttársai. Gyakorlatban kellett bizonyítania azt, hogy rátermett, megingathatatlan harcos, született úriember, fair katona, és jól kijön a bennszülött katonákkal.

A gurka század parancsnoka csak olyan ember lehetett, aki tiszteli a nepáli kultúrát, képes elfogadni hindú katonái szokásait, hagyományait. Látni kellett, hogy a jelölt olyan valaki, aki dicsőséget szerez majd a nagybetűs Ezrednek. Ha a kétely legcsekélyebb gyanúja is felmerült, hogy nem felel meg a későbbi elvárásoknak, akkor a szabadsága leteltével az alezredes behívta, és közölte vele, hogy másutt kellene szétnéznie. Akit viszont elfogadtak, az lelkesen számolta a napok múlását, mert tudta, az egyik legizgalmasabb pályafutás vár rá a Birodalom területén. Jól tette, ha közben szorgalmasan tanult gurkhálí nyelven, mert e nélkül semmire sem mehetett új otthonában.

A gurka zászlóaljba újonnan érkezett fiatal és tapasztalatlan angol alhadnagyok gyakran aggódtak azért, mert nem tudták, mikor fogadják el őket igazából az embereik. Ellentétben az európai hadseregekkel, a gurkák tisztjei és közkatonái között egészen különös, „keleti jellegű" viszony alakult ki.

Minden ezrednek megvolt a maga sajátos hagyományrendszere. Az angol tisztek és a nepáli katonák viszonyát sokkal inkább ez szabályozta, és nem az érvényes Szolgálati Szabályzat. A kezdő angol alhadnagynak nagyon keményen meg kellett dolgoznia azért, hogy a gurka zászlóalj szerves része, „igazi családtag" legyen. A tapasztalt vén rókák persze szolgálatba lépésekor megsúgták neki, létezik egy biztos jele annak, hogy a katonák befogadták új tisztjüket. Az ifjú alhadnagy akkor számít gurkának, amikor a nepáli katonák első alkalommal nevetnek a viccein.

Az Indiába érkező kezdő katonatisztek először urdú nyelven tanultak. Ez az észak-indiai nyelv nagyon hasznosnak bizonyult a bazárban, ám a gurkák nem beszélték. Az alhadnagynak ezért nagyon hamar, nagyon jól meg kellett tanulnia gurkhálí nyelven. Nyelvtudását egyrészt menet közben, a gyakorlat során szerezte, másrészt valamelyik angol gurka tiszt volt a segítségére. A nyelvtudásnak azonban nem mindig volt köze ahhoz, hogy valakinek veszik-e a poénját, vagy sem. A gurka katona hosszan, és sokáig figyeli a közéjük toppant idegent. Néha fél év, néha egy vagy két esztendő is eltelik anélkül, hogy befogadnák az újonnan jöttet. Bármilyen jól beszél is a tiszt „gurka nyelven", a katonák kifejezéstelen arccal bámulnak rá, és a gurka tiszthez vagy altiszthez fordulnak, hogy az lefordítsa, mit is mondott az előbb a *száhib*. Amikor viszont, kellő idő elmúltával meggyőződtek arról, hogy új századparancsnokuk „tagja a csapatnak", hogy oda-

figyel rájuk, hogy atyaként gondoskodik róluk, akkor váratlanul megtörik a jég. Egyik pillanatról a másikra kirobbanó kacagás fogadja a hadnagy gyengécske viccét is, és a menetoszlopon végighullámzó nevetés jelzi, hogy a zászlóalj befogadta.

A helyőrségekben az angol tisztre még a viszonylagos békeidők idején is olyan sok egyéb – a katonái kiképzésével nem közvetlenül összefüggő – kötelezettség és feladat hárult, hogy némelyikük inkább ment volna az afgán határra harcolni, minthogy késő éjszakáig bent üljön az irodában, ahol a petróleumlámpa, majd később a villanykörte fényében megírja mindazokat a hosszú jelentéseket, amelyek nélkül nem is létezhettek a korszerűen szervezett hadseregek. *John Masters*, A kürtök és a tigris népszerű szerzője érzékletesen szemléltette, hogy milyen feladatokat kellett elvégeznie annak az angol tisztnek, aki a helyőrségben maradt, míg a zászlóalj nagy része a határvidéken harcolt. Munkanapja 7 órakor kezdődött. Egy órát az újoncok kiképzésével és tornáztatásával töltött. Utána a helyőrségi iskolában olvasni tanította a gurka gyerekeket. Délelőtt ellenőriznie kellett, hogy megvan-e minden fegyver, és hogy egyeznek-e a leltárkönyvek a lőszerraktár készleteivel. Senki másra sem bízhatta, hogy megszámolja a lőszerraktárban őrzött, több tízezer töltényt. Ebéd előtt a helyőrség egészségügyi központjában az újszülött gyerekeket kellett megvizsgálnia. A síró apróságokat az anyák a kezébe nyomták, és szemmel látható kárörömmel nézték, ahogy az agglegény

angol tiszt megpróbálja lemérni a síró, böfögő, gyakran bepisilő apróságok pontos súlyát.

Egy ilyen tortúra után az aznapi jelentések átnézése szinte már pihenésnek tűnt. Fontos feladat volt ellenőriznie, hogy a helyőrségi konyhán az előírásoknak megfelelően hígítják-e fel a katonák között kiosztandó rumot. A délután egy része ráment a körletek és a családos katonák házainak ellenőrzésére. Nem csak azt kellett megnéznie, hogy minden rendben van-e, hanem azt is, hogy például az épülőfélben lévő, új házak mindenben megfelelnek-e a szigorú, polgári előírásoknak. Kikapcsolódásként ekkor kimehetett a lőtérre, ahol az újoncokat ellenőrizte. Miután egy órán keresztül labdarúgó és kosárlabda mérkőzéseket szervezett az újoncoknak, beülhetett kicsit pihenni a gurka tisztek klubjába. Itt a legfontosabb célkitűzése alighanem az lehetett, hogy ne hagyja magát leitatni. Amikor pedig este megírta az utolsó jelentést is, kezdődhetett a tanulás, hiszen egy tisztre karrierje során számos vizsga és tanfolyam várt.

A gyengébbik nem és a házasodás tilalma

A brit tiszt otthona az Ezred, így nagy kezdőbetűvel. Az Ezred több mint a benne szolgáló állomány összessége, az Ezred egy önálló lény, igazi egyéniség. Hagyományai, szokásai erősebbek az éppen aktuális Szolgálati Szabályzatnál. Íratlan törvényei mindenkire vonatkoznak, a legutolsó teherhordótól egészen a királyi vérből származó tiszteletbeli

főparancsnokig. Az Ezred büszke, gondoskodó, szigorú és féltékeny. Nem szereti a vetélytársakat, nem szereti a nőket, akik elvonják a tisztek figyelmét a legfontosabb dologtól, a szolgálattól.

„A hadnagynak házasodni tilos, a kapitány már gondolhat ilyesmire, az őrnagynak ajánlatos megnősülni, az ezredesnek pedig éppenséggel kötelező." (Masters, John *Bugles and a Tiger*, 1956) A közmondás jelzi, hogy az Ezred csak annak engedi meg az államilag és egyházilag jóváhagyott „hűtlenséget", aki már legalább tíz évi, odaadó szolgálattal bizonyította tántoríthatatlanságát. Az első tíz évben viszont a tisztek ne nagyon gondoljanak a nőkre, hanem összpontosítsanak a hivatásukra.

A huszonéves, elképesztően jó kondícióban lévő férfiak felesleges energiájukat hosszú menetgyakorlatokkal, himalájai hegymászó expedíciókkal, nyelvtanulással, sporttal és mindenekelőtt vadászattal vezették le. Indiáról lévén szó, itt valamikor igazi, félelmetes nagyvadakra lehetett vadászni. A kilőtt tigris, rinocérosz, vadbivaly, medve, leopárd vagy farkas kitömött feje azután felkerült a tiszti klub falára, az Ezred dicsőségét hirdető trófeák, zsákmányolt fegyverek és zászlók mellé. Esténként itt gyűlt össze, aki számított, hogy gintonikot, vagy whiskyt kortyolgatva, szivarozva és teázva kikapcsolódhasson egy kicsit.

A tisztnek évente két hónap fizetett szabadság járt, és négyévente még kivehetett hathónapnyi, csökkentett ellátmányú időt. A kettőt összeadva hazautazhatott Angliába, ahol kipihenhette India fáradal-

mait az egészségesnek tartott londoni ködben és esőben. De erre csak négyévente kerülhetett sor. A kéthónapos szabadság túl rövid volt ahhoz, hogy hazamenjenek, ezért azt a tisztek valamilyen kellemes indiai hegyvidéki üdülőhelyen, Simlában, Manáliban vagy Dardzsilingben töltötték el.

Már ha elengedték őket!

Aki volt katona, az tudja, hogy a szabadság ugyan jár, de nem mindig megy. A szigorú zászlóaljparancsnok rendszerint behívatta magához az ifjú tisztet, és alaposan kifaggatta róla, hogy mivel is akarja azt a két hónapot eltölteni, amit eléggé el nem ítélhető módon elsumákol az Ezredtől. Ha az alezredes úgy érezte, hogy a fiatalember nem eléggé férfias módon – vagyis a Mount Everest meghódításával, a *Kék Hold völgyének* megkeresésével, sporttal vagy vadászattal – akarja szabadságát tölteni, akkor bizony nem engedte el.

ÚJ IDŐK, ÚJ ERKÖLCSTELENSÉGEK

A „régi szép időkben", *György* király idején, a keleti gyarmatok angoljai felszabadultak, buják és erkölcstelenek voltak. Európai nő csak elvétve akadt a végeken, ezért a tisztek és a hivatalnokok is helybéli barátnőket, ágyasokat tartottak. A munkaidő letelte után levették a zubbonyt és nyakkendőt, kényelmes köntösbe, élénk színű turbánba bújtak, és szabadidejüket táncosnőkkel, vízipipával és persze vadászattal töltötték.

A Szuezi-csatorna megnyitása után, a gőzhajók

térnyerésével, hónapokkal lett rövidebb az Indiába tartó út. Egyre több angol úrhölgy vállalkozott a nagy kalandra, hogy átkeljen a „fekete vízen", amitől korábban ugyanúgy tartottak, mint a Társaság bráhmin kasztbéli katonái. A nős katonatisztek egy napon arra ébredtek, hogy megérkezett a feleségük, és ezzel a feje tetejére állt a régi világ. Az ágyasoknak menniük kellett, a köntös a ládába került. Mindenki elkezdett úgy viselkedni, mintha Wimbledonban és nem Madrászban vagy Rangúnban élnének. A György-korszak helyét átvette *Viktória* királynő szigorú, puritán, képmutató világa. A hölgyek fűzőt viseltek, és holtsápadtak akartak maradni, mindezt persze a negyven fokos indiai nyárban, a maláj dzsungelben vagy a burmai folyók mocsaras partján. Megváltoztak az erkölcsök. Az anglo-indiaiak hirtelen lenézett „félvérek" lettek. Kiebrudalták őket a katonai pályáról, és az újonnan jött európaiak úgy bántak velük, mint a leprásokkal. Megerősödött és elterjedt a fajgyűlölet. Az angolok bezárkóztak, és elzárkóztak Ázsiától.

Márciusban elkezdődött az indiai nyár. A pokoli forróság miatt nemsokára már nem lehetett nappal kimenni a bungalókból. A forró szél mindenkit ingerültté és feszültté tett. Megugrott az öngyilkosságok és a verekedések száma. A tiszteknek ilyenkor is a csapataikkal kellett maradniuk, de feleségüket felküldték a hegyi üdülőkbe, ahol még nyáron is kellemesen hűvös volt. Jó esetben kéthavonta egy hétre fel tudtak menni utána, de addig a hölgyek azt csinálták, amit csak akartak.

Arra pedig nagyon hamar rájöttek, hogy itt nem érvényesek a szigorú, viktoriánus erkölcsi korlátok. A hegyek hűvös árnyékában folyó, ipari méreteket öltő flörtölés, csábítás szinte mindenki teljes megelégedésére folyt – kivéve persze azokat a felszarvazott férjeket, akik rájöttek a dologra. A nyaralók kiengedhették itt a felesleges gőzt, és otthonukba visszatérve készen álltak rá, hogy magukra öltve a tisztes háziasszony, az erkölcsös úrilány, az önfeláldozó családapa álarcát, újra lázas munkába fogjanak.

Az indiai szolgák szemét persze semmi sem kerülte el. A gurka katonák is pontosan látták európai tisztjeik emberi botlásait. Mivel maguk sem voltak éppenséggel gáncs nélküli lovagok, ez a felismerés csak erősítette közöttük a példátlan összetartást.

Az angol tiszt és a gurkák – avagy mindenből a legjava

Amikor 1815 táján az angol tisztek először álltak gurka csapatok élére, mindkét félnek rengeteget kellett tanulnia. A nepáli katonák felnéztek új parancsnokaikra, de nem féltek tőlük, ahogy az angol újoncok tették volna. Így van ez azóta is. A hegyek közül először aláereszkedő gurka újonc ugyanúgy ismerkedik a britek furcsa szokásaival, ahogy a frissen végzett angol hadnagynak is rengeteg tanulnivalója akad. A gurkák elvárják, hogy a tisztjük gondoskodjon róluk, és cserében ők is gondoskodnak róla.

A hegylakók szívéhez sokak szerint a gyomrukon keresztül vezet az út. Harcoljanak akár Afganisztánban, akár Borneó szigetén, az okos tiszt mindig hagy időt arra, hogy a gurkák megfőzhessék a csípős, fűszeres *karí*jukat.* A tiszt számára kezdetben ez elég idegesítő tud lenni. Az étel elkészítése két óra, elfogyasztása még egy. Utána viszont nincs olyan ellenfél, aki megállíthatná a gurkákat. Ráadásul tud-

* A *karí* nagyon különös étel. A gyarmati időkben az angolok is megismerkedtek vele, megszerették, és a receptjét hazavitték magukkal a ködös Albionba. A szónak két jelentése is van. Az első jelentése egy fűszerkeverékre utal, a második egy főzési stílusra. Karí stílusban főleg rizses ragukat készítettek. Ezeknek legfontosabb alkotóeleme – a különféle zöldségeken és fűszereken kívül – a kecskehús vagy a baromfi, esetleg a hal volt. (Azon olvasóink kedvéért, akik szeretnének közelebbről megismerkedni a gurkák kedvenc ételével, könyvünk végén közlünk egy eredeti karí receptet.)

ják, hogy a tisztjük is közéjük tartozik, hogy a javukat akarja, ezért vigyáznak rá, és mindent megtesznek az életéért.

Amikor a gurka újoncok bevonulnak a laktanyába, az új angol tisztek egyszerűen nem akarnak hinni a szemüknek. A hegylakók ugyanis nem tudnak rendesen járni az egyenes, sík talajon. Úgy kell megtanítani nekik a járást, mint a kisgyerekeknek, hogy azután következhessenek a katonai mesterség olyan alapvető dolgai, mint a menetelés, a díszlépés, meg a vigyázzmenet. Ugyanezeknek a tiszteknek viszont leesett az álluk, amikor hegyi terepre kísérték az újoncokat. A gurka biztos lábbal jár a legkeskenyebb hegyi ösvényen is, nincs tériszonya, hatalmas súllyal a hátán órákon át gyalogol hegyre fel, és ha a hegyoldalon lefelé kell rohannia, akkor hárommméteres ugrásokkal még a menekülő vadnyulat is utoléri. Csak az alakulótéren szédeleg kezdetben, mert ekkora lapos területet soha életében nem látott még.

Az angol tiszteket kezdettől fogva lenyűgözték gurka katonáik. Hiszen a hegylakók udvariasak, öntudatosak, megbízhatóak, felelősségteljesek, hűségesek, elképesztően bátrak, sokszor vakmerőek, fizikailag pedig elnyűhetetlenek, szívósak, erősek és kitartóak. Ha ehhez még hozzávesszük a jókedvüket, a vidámságukat, sajátos humorérzéküket, akkor nincs is miért csodálkoznunk.

Az angol tisztek és gurka katonáik kapcsolata egészen különlegesen alakult. A 19. században épp úgy, mint a második világháború idején. Bár a gurkák

meggyőződése szerint minden ember egyforma, mégis elfogadják a tekintélyt, sőt vakon követik elöljáróik parancsait. Ezt *Anthony Stean Harvey* is hamar felismerte, aki a második világháború elején állt be tisztnek a gurkák közé: „Ha végre befogadnak, akkor rendkívül erős kötődés alakul ki a gurka katonák és a brit tisztek között. Mi, tisztek elfogadtuk, hogy minden tőlünk telhetőt meg kell tennünk gurka katonáink jólétéért, jó közérzetéért.

Ez azt jelentette, hogy a katona fontosabb volt számunkra, mint mi magunk. Aktív harctéri szolgálatunk során ez azzal járt, hogy az ember először megbizonyosodott arról, hogy a katonáinak van hol aludniuk, és hogy kaptak-e rendes ennivalót, mielőtt a saját igényeire gondolt volna. Vezetni kellett őket, és meg kellett mutatni nekik, hogy ha bármit is kérünk tőlük, akkor annak végrehajtására mi magunk is készen állunk...

A legtöbb brit tiszt így tett. Mivel pedig mindkét fél teljesen komolyan vette mindezt, a végeredmény igazi csoda volt. Engedelmességet, hűséget, bátorságot, bajtársiasságot, és ráadásul rengeteg jókedvet kaptam." (Parker, John *The Gurkhas*, 1999)

Tony Gould történész szerint a gurkák azért bizonyultak olyan páratlanul sikeres katonáknak, mert legfontosabb jó tulajdonságaik tökéletesen megfelelnek a hadsereg igényeinek. „A gurkák keményék, bátrak, kitartóak, és nincs kifogásuk a fegyelem ellen. Akad ezen felül még egy nagyon fontos jó tulajdonságuk, ami egykor igaz lehetett jó pár brit ezredre a múltban, ám erősen kétlem, hogy a mai

angol hadsereg túl sok egysége büszkélkedhetne vele. Ez pedig nem más, mint a rendkívül erős családi hagyomány. A gurka századokban gyakran szolgáltak ugyanannak a családnak, klánnak, vagy nemzetségnek a tagjai. A katonákat igen szoros rokoni kapcsolat fűzte össze egymással. Amikor az egységük harcba ment, a harcosok nem annyira a tisztjeik kedvéért, hanem a barátaikért és a családjukért küzdöttek." (Gould, Tony *Imperial Warriors, Britain and the Gurkhas*, 2000)

A gurkák híres jelmondatát először *dr. Oldfield* katonaorvos jegyezte le könyvében, 1860-ban. A jó doktor ezt írta:

„Indiai birodalmunk számos törzse között egy sincs, melynek fiai felülmúlnák ezeket a zömök hegyi embereket bátorságuk, lendületük vagy kitartásuk terén. Hősies szellemüket jól mutatja elterjedt mondásuk – *Kafar hone bhanda morne ramro*. Vagyis: jobb meghalni, mint gyáván élni." (Smith, E. D. *Valour: A History of the Gurkhas*, 1997)

Delhi ostroma idején Griffiths kapitány a következőket jegyezte fel a nepáli harcosokról:

„Úgy tűnik, a harc az ő igazi lételemük, tüzesek és bátrak, nem rettennek meg semmilyen veszélytől sem. Katonaként senki sem jobb náluk, fegyelmezettek és engedelmesek, de valóságos tigrisek, ha felbőszítik őket. Töretlen lelkesedéssel küzdötték végig a lázadást... Nem akadt egyetlen olyan támadás sem, amelyik megingathatta volna e bátor ezred harcos férfiúit." (Smith, E. D. *Even The Brave Falter*, 1980)

A Viktória Kereszttel kitüntetett nepáli katonák a legkülönbözőbb törzsekből származnak, bár feltűnően magas közöttük a magarok aránya. Magar volt Karná Bahádur Ráná, Lál Bahádur Thápá szubédár (azaz kapitány), Nétrá Bahádur Thápá szubédár. A gurung törzsből származott Thaman Gurung és Bhanbhagta Gurung, valamint Lachiman Gurung havildár (azaz őrmester). Rajtuk kívül még limbu és chhettri származású harcosok is elnyerték a rangos kitüntetést.

Persze, nem minden angol tiszt jött ki jól velük. Montgomery sohasem bocsátotta meg, hogy nem lehetett a gurkák tisztje. A burmai felszabadítási hadjárat hőse, *Wingate* tábornok kifejezetten utálta a gurkákat és a gurkák tisztjeit. Csakhogy 1948 után kiderült, hogy a gurkáknál jobban csak az SAS (különleges légi szolgálat) különlegesen képzett harcosai mozognak és küzdenek az őserdők mélyén. Az alacsony hegylakók nagyon gyorsan megszokták a dzsungelt, ami pedig semmiben sem hasonlított szülőföldjükre. Ideális dzsungelharcosnak és partizánvadásznak bizonyultak. Semmi gondot nem okozott nekik, hogy hátukon hatalmas súlyt cipelve, minimális mennyiségű vizet és élelmiszert fogyasztva, gyalog hatalmas távolságokat tegyenek meg a mocsaras vadonban. Nesztelenül mozogtak az ösvényeken, kenuban eveztek a folyókon, patakokon. Felderítették az ellenséges erőket, és rádió segítségével a helyszínre irányították a bombázókat és a helikoptereket. Megtanulták irányítani a távoli tüzérség pusztító tüzét.

A gurkákra természeti katasztrófák esetén is mindig lehetett számítani. 1905-ben egy földrengés elpusztította Dharamszálá város nagy részét. Ezt a települést 35 mérföldnyi hegyvidék választotta el a négyes gurkák helyőrségétől, Baklohtól. Ahogy híre jött a természeti katasztrófának, a baklohi gurkákat felsorakoztatták, mindenki kapott egy csákányt és egy lapátot, majd megmondták nekik, hogy a lehető leggyorsabban jussanak el a romba dőlt városba. A gurkák szó nélkül felkerekedtek, és még aznap este, a sötétedés beállta előtt megérkeztek Dharamszálába. Azonnal menteni kezdték az embereket, és gyorsaságuknak köszönhetően számos áldozatot még életben találtak és megmentettek.

A GURKÁKNAK NINCS ZÁSZLÓJUK

Az angol hadseregben az a hagyomány alakult ki, hogy a zöld zubbonyt viselő puskás zászlóaljaknak nem volt zászlójuk, szemben a vörös zubbonyos, muskétával felszerelt gyalogezredekkel. A puskás könnyűgyalogosok éppen ezért sohasem vonulhattak fel a dicső csaták emlékét őrző, a legfinomabb selyemből készült, gazdagon hímzett ezredzászlókat követve.

A magyarázat minderre az volt, hogy a puskások nem zárt alakzatban, oszlopban vagy csatasorban harcoltak, hanem nehéz terepen, erdőkben, hegyvidéken, ahol sokkal fontosabb volt a fedezék kihasználása, mint a zászló körüli zárt alakzatok kialakítása. A mai Királyi Gurka Lövészek sem kaptak zászlót,

pedig egy ilyen nagy múltú egység esetén erre a kitüntetésre ezerszer is okot szolgáltattak. Ráadásul régen nekik is volt zászlójuk. Nem is egy! A szipojlázadás idején, Delhi ostroma során a szirmúri gurkák olyan hősiesen szolgáltak, hogy az angol hadvezetés jutalmul és bátorságuk elismeréseként engedélyezte nekik, hogy az addigi két ezredzászlójuk mellé egy harmadikat is hordhassanak. Mivel a könnyűgyalogosoknak egyáltalán nem szokott ezredzászlójuk lenni, ezért ez a döntés általános meghökkenést okozott, de jogosságát senki nem vitatta. 1858-ban, amikor megkapták az új ezredzászlót, arra angol, perzsa és a nepáliak által is használt dévanágarí írásjelekkel ráhímezték a Delhi szót.

1861-ben az angol korona átvette India irányítását a Kelet-India Társaságtól. Ez többek között azzal is járt, hogy az addigi félkatonai egységeket – például a könnyűgyalogosokat, a törzsi gyalogságot, a törzsi lovasságot – besorolták a hivatalos hadseregbe, hogy velük pótolják a megsemmisült, a lázadókhoz átállt, vagy feloszlatott ezredeket. Amikor a szirmúri gurkák hivatalosan is angol lövészezreddé váltak, tőlük is megvonták az ezredzászlót.

A gurkák végletekig hagyománytisztelők, ezért fájó szívvel ugyan, de lemondtak a dicsőséges zászlóról. Megbecsülése jeléül Viktória királynő ekkor azzal kárpótolta őket, hogy az addigi ezredzászlók helyett egy díszes, ezüstből készült pálcát, a Királynő Pálcáját adta nekik. Ez a rendkívül míves, bronzból és ezüstből készült tárgy a hagyományos ezredzászló feladatkörét látja el a gurkák között.

A pálca csúcsán a delhi palotaerőd tetején álló három gurka látszik, akik a királynő koronáját tartják a fejük felett. A két keresztbe tett kukri is a gurkákra utal. A felirat pedig – „Őrségben Hindú Ráo házánál, Delhi 1857" – elárulja, hogy a szirmúri gurka zászlóalj a nagy indiai felkelés leverése során, Delhi hosszú ostroma idején tanúsított hősiességéért kapta jutalmul a pálcát. Egészen 1994-ig ők őrizték, majd amikor az ezredet összevonták a többi gurka egységgel, és megszületett a Királyi Gurka Brigád, a pálca immár az összes brit gurka „ezredzászlójaként" szolgált.

Ünnepségek a seregben

Az indiai brit hadseregben szolgáló angol tisztek kétszáz éven át jelen voltak a gurka katonák ünnepségein, részt vettek a Dasérán, a Holin és a többi fontos hindú ünnepen. A gurkák szabadon gyakorolhatták a vallásukat a seregben. Soha sem történt kísérlet a megtérítésükre. A briteket a véráldozatot bemutató szertartások sem rémisztették el. A helyzet csak napjaikban változott meg kissé, amióta a brit gurkák Angliába települtek. Azóta hivatalosan angol laktanyában nem áldoztak sem kecskét, sem bivalyt. Ahogy azt egy kissé ingerült angol tiszt fogalmazta:

„A Brit Hadsereg tagjaként tilos kecskék nyakának elvágása vallási okok miatt. Angliában csak akkor vághatod el kecskék torkát, ha muszlim mészáros vagy London egyik bevándorló negyedében!"

Az indiai gyarmati világban a hindú vallású katonák számára a fegyverüket és az ezredzászlót megáldó bráhmin ugyanolyan természetes volt, mint a brit ezredek tábori lelkésze. Az angolok oldalán harcoló gurka csapatok töretlen hűsége és számtalan alkalommal bebizonyított bátorsága csak megerősítette az angol tisztek és hindú vallású nepáli katonáik barátságát.

A gurka zászlóaljakban a lelkipásztorok feladatköre vagy a helyőrségben élő indiai bráhminra, vagy valamelyik bráhmin-kasztbeli nepálira hárult. Az angol haderő ma is mindent megtesz azért, hogy a lehető legnagyobb mértékben integrálja a soraiban szolgáló nepáli harcosokat.

A buddhizmus vagy a hindú vallás nem tartja vissza a gurkákat a vérontástól. A harc az harc, ezért pillanatnyi habozás nélkül ölnek, ha ölni kell. Ráadásul sokan a harcosok kasztjába tartoznak. Ha azt teszik, amire a sors rendelte őket, akkor ezzel saját tisztességes újraszületésüket is biztosítják. A brit haderőben szolgáló gurkák mellett Indiában ott láthattuk a magas rangú bráhmint. Ő vezette a szertartásokat, ő végezte el az áldozatokat. A hindúk szentként tisztelik a tehenet, de isteneik tiszteletére értékes bivalyt áldoznak. Vallási ceremóniáik látványosak, de véresek. A kifröccsenő vér áldást hoz a fegyverre, a fegyvert fogó kézre, a katonára, a századra, az egész ezredre.

Az egyenruhák

Az angol koronát szolgáló gurka egységek – a bennszülött katonák, valamint angol és nepáli tisztjeik – egyenruhája és fegyverzete olyan sok változáson ment keresztül az elmúlt kétszáz év során, hogy azt nehéz lenne részletesen leírni könyvünkben. Éppen ezért csak áttekintjük a gurka zászlóaljak és ezredek öltözékét, kiemelve a legfontosabb időszakokat, azokat az egyenruhákat, amelyek a legnagyobb hatással voltak a szélesebb közvéleményre.

Az első gurka zászlóaljak megalakításakor a nepáli egységek nem voltak a hivatásos hadsereg tagjai, ezért aztán a katonák meglehetősen változatos, sokszínű ruházatot viseltek. Mivel akkoriban még nem számítottak könnyű gyalogos lövészeknek, ezért valószínű, hogy a legtöbb katona a Kelet-India Társaság más szipojaihoz hasonlóan vörös zubbonyt és fehér nadrágot viselt. Az első évtizedről csupán néhány leírás maradt meg. Ezekből kiderül, hogy az alacsony sapkán és turbánon kívül a legtöbb gurka szemellenző nélküli csákót hordott. Tisztjeik hasonló csákóját viszont napellenzővel is felszerelték. Érdekes, hogy a katonák egy része a zubbonyhoz és a széles övhöz combközépig érő – a mai biciklis nadrágra feltűnően emlékeztető – rövidnadrágot hordott.

Az indiai lázadás idejére a gurka katonák ruházata szinte már teljesen az európai mintát követte. Egyenruhájuk többnyire lövészzöld színű volt, ami már mutatja, hogy könnyűgyalogosként tartották

számon őket. Legfőbb fegyverük továbbra is a kovaköves muskéta, a muskétára erősíthető szurony, és persze a borotvaéles kukri maradt. A kukri ekkoriban került át elölről a tölténytáska mellé, jobbra hátulra. Sapkájukon a közlegények és a tisztek is egyaránt megkülönböztető fegyvernemi jelet, egy kukri-ábrázolást (stilizált kukrit) viseltek. A görbe kés, vagy kések feletti szám jelezte, hogy melyik ezredben szolgálnak.

Az indiai felkelés leverése után sor került a gyarmati angol fegyveres erők egyenruhájának cseréjére. A lázadás kitörésekor a gurkák még testhezálló, szűk zubbonyt hordtak. Az új egyenruhájuk lényegesen kényelmesebb lett, mint a régi. Ekkoriban terjedt el a *Kilmarnock sapka* használata. Nem tudni pontosan, ki is vezette be, de feltehető, hogy az egyik skót származású főtiszt lehetett. A sapka alsó részét fekete-fehér kockás minta díszítette.

A 19. század végére gurka tisztek és közkatonák egyaránt a rendszeresített angol, trópusi egyenruhát viselték. Az Indiában szolgáló angol tisztek egyenruhája néha meglepő eltéréseket mutatott fel Európában állomásozó társaikhoz képest. A derékra tekert színes kendők ugyan kimentek a divatból, de még a századforduló környékén is megtörténhetett, hogy a gurkákkal szolgáló angol tisztek szolgálatban khaki színű turbánt viseltek. (Nicholson, J. B. R. *The Gurkha Rifles*, 2004)

Az első világháború idején és a két világháború között a gurka csapatok jól szabott, praktikus és kényelmes egyenruhát viseltek. A praktikus persze azt

jelenti, hogy ezek a khaki színű zubbonyok és rövidnadrágok kiválóan megfeleltek a tűzforró indiai síkságon, vagy az Észak-Afrikai sivatagban szolgáló katonáknak, de semmi védelmet nem nyújtottak Európában, Észak-Franciaországban a lövészárkok jeges poklában. A gurka egyenruhának ekkor már szerves része volt a fekete sajtosdobozra emlékeztető, hetykén félrecsapva viselt, kerek kalap, amelyet természetesen kukrikat ábrázoló jelvényekkel díszítettek. A nepáli egységeket ekkorra már modern, félautomata karabélyokkal, tisztjeiket pedig korszerű, forgótáras revolverekkel, illetve öntöltő pisztolyokkal látták el. A gurka egységek géppuskás szakaszokat kaptak, és a második világháború elejére ugyanúgy felkészítették őket a modern hadviselésre, mint európai bajtársaikat.

Egészen 1901-ig a Kilmarnock volt a gurka ezredek legjellegzetesebb ruhadarabja. Ekkor azonban a Vazírisztánban szolgáló nepáli harcosok új fejfedőt kaptak: a széles karimájú, ausztrál őserdei kalapot. Mivel ez nagyon jó védelmet nyújtott a tűző nap ellen, és az őserdőben a trópusi eső sem ártott neki, minden gurka ezred átvette. Ez a széles karimájú, trópusi kalap, amelyhez hasonlót az első- és a második világháborúban az újzélandi csapatok is viseltek, ugyancsak jó szolgálatot tett mind a frontvonalon, mind az őserdei harcok során.

A második világháború után a gurka csapatok mindig pontosan ugyanolyan egyenruhát viseltek, és felszerelést kaptak, mint az angol hadsereg többi egysége.

A kukri, a legendás gurka kés

A gurkák azért tudják olyan mesterien használni a kukrit, mivel gyermekként és kamaszkorukban ezzel a görbe késsel kellett kiirtaniuk a parányi családi termőföldeket elborító szívós, és tövises himalájai gazokat. Ezen kívül, többnyire kukrival a kézben szálltak szembe a családi jószágot fenyegető hegyvidéki nagymacskákkal és más ragadozókkal.

A gurkák görbe kését övező egyik legnépszerűbb legendának számos változata él. Mindegyikben közös, hogy a talpraesett nepáli hegylakónak egy magas rangú ellenséges tiszttel szemben kellett megvédenie a gurkák becsületét. Az első világháború idején a pórul járt ellenfél német, a kaukázusi expedíció idején orosz, majd 1944-ben japán tiszt volt. A legutóbbi változat szerint a maláj dzsungelben szembe került egy szamurájkardot tartó, magas rangú japán katona és egy gurka lövész. A gurka kést rántott, és felszólította a japánt, hogy adja meg magát. Az csak megvetően nevetett, és előhúzta ősi, borotvaéles hosszú pengéjét. Egyszerre vágtak. A japán csuklóból lemetszette a gurka bal karját, majd gúnyosan ránevetett a vérző karú harcosra:

– Látod, paraszt, a különbséget? Levágtam a karodat, te meg el sem találtál!

A gurka erre így felelt:

– Lehet, hogy elvesztettem a karomat, de maga, száhib, próbáljon csak biccenteni!

A tiszt döbbenten nézett rá, aztán a feje a porba hullott. Ez a történet szinte biztos, hogy nem igaz. A

gurka közlegények ugyanis nem tudtak sem németül, sem japánul, sem oroszul annyira, hogy ilyesmiről beszélgethessenek az ellenséggel.

A nepáli harcosok legendás és ősi kézifegyvere, a kukri, rendkívül hatékony fegyver. Amikor az angolok először találkoztak vele, elterjedt közöttük a rémhír, miszerint a bumerángra emlékeztető alakú kést a gurkák nem csak közelharcban használják, hanem dobják is. Ez azonban nem igaz, a kukrival borzasztóan nehéz célba dobni, és még soha senkinek sem sikerült úgy elhajítania, hogy az bumerángként visszatérjen a gazdája kezébe. A katonákat ugyan ki lehet képezni arra, hogy dobják a fegyvert, amelyik puszta súlyánál fogva is nagyot üt, ha eltalálják vele az ellenfelet, mondjuk a fején, ám a gurkák mégis csak a közelharc során használták.

A másik elterjedt nézet az, hogy a kukri pengéje azért törik meg ívelten, mert így könnyebb vele elmetszeni az ellenfél torkát. A kés erre csak nagyon gyakorlott, különlegesen képzett harcos kezében alkalmas, viszont első osztályú vágófegyver. Több olyan fényképfelvétel is készült, melyen azt láthatjuk, hogy a támadó gurka lecsapni készül a feje fölé emelt kukrival. Legkézenfekvőbb használati módja tehát a nagy erejű, ívelt vágás vagy oldalról, vagy felülről. Ezt a használati módot támasztja alá az is, hogy Nepálban igen elterjedt az ugyanilyen alakú mezőgazdasági szerszám. A kés ívelése azt segíti elő, hogy még egy nem borotvaéles pengével is iszonyú erős csapást lehessen mérni az ellenfélre. Szú-

rófegyvernek viszont nemigen alkalmas. A nepáli katonák többnyire 40–45 cm összhosszúságú, fél vagy egy kiló súlyú kukrikat használtak. Az ennél nagyobb méretű fegyverekkel nem igazán kényelmes harcolni, ezért ezeket főleg díszfegyvernek, vagy vallási szertartások során, például állatáldozatok bemutatásakor használták. A szabványos méretű katonai késsel könnyedén le lehetett vágni egy kecske fejét, míg a nagyobb ünnepségekkor feláldozott bivalyok fejét a sokkal nagyobb, kétkezes díszkukrival metszették le az arra kiválasztott, az átlagosnál erősebb felépítésű katonák. *John Masters* visszaemlékezéséből kiderül, hogy rendkívül nagy dicsőségnek számított, ha valaki az egykezes, szolgálati kukrival le tudta vágni a bivaly fejét. Az ilyen tettet még évtizedekkel később is emlegette az egész ezred. Viszont igen nagy megaláztatás várt arra a katonára, aki sikertelenül próbálta meg az egykezes késsel lemetszeni az állat fejét. Ügyetlensége ugyanis nem csak saját magára, hanem az egész század számára balszerencsét hozott.

A gurkákat övező legendák, és persze a lélektani hadviselés propagandistái is előszeretettel emlegetik, hogy a gurkának kötelessége a vérontás, ha már kihúzta a kését a tokjából. A nepáli harcosok kegyetlenségének és vérszomjának híre annyira megelőzte őket, hogy az argentinok elleni háború során a Falkland-szigeteken a védők mindannyiszor pánikban menekültek, amikor azt látták, hogy késüket lóbáló gurkák közelednek feléjük. Az argentinok – a brit propagandisták ügyes fogása kö-

vetkeztében – úgy tudták, hogy a gurkáknak vallási okok miatt kell gyilkolniuk, ezért aztán nem ejthetnek foglyot. Az elképzelés legenyhébb változata szerint, ha egy gurka számára nem marad olyan ellenfél, akit halálra kaszabolhat, akkor borotvaéles pengéjével a saját arcán vagy kezén ejt vérző sebet, hogy ezzel engesztelje ki haragvó isteneit. Mindebből azonban egy szó sem igaz. A kukri eredetileg nem csak fegyver, hanem egy nagyon hasznos, sokoldalú szerszám volt. Alkalmazták építkezés során, erdőirtáskor, de ásni is lehetett vele, felvagdalni a húst, meg lehetett nyúzni vele az elejtett vadállatot, és később ezzel nyitották fel a konzervdobozokat. Ugyanakkor viszont igaz, hogy a katonai kukri több mint puszta szerszám, ez már fegyver. A hindú papok megáldják a pengét, és a görbe kések mint a gurkák jelképe, ott vannak valamennyi jelvényükön is.

A vad határ őrizői: gurkák az afgán határvidéken

Majdnem száz évvel az után, hogy a britek eljutottak Indiába, úgy tűnt, hogy hódításuknak senki sem állhat ellen. Keleti fellegváraikból, Kalkuttából, Madrászból folyamatosan haladva északnyugat felé a hódítók elérték Afganisztán határvidékét. 1849, a szikh háborúk győzedelmes lezárása és 1947, India függetlenné válása között az északnyugati határvidék harcias lakói és afgán rokonaik folyamatosan komoly fenyegetést jelentettek Brit-India hatóságai és fegyveres erői számára. Bár a harcok intenzitása csak ritkán érte el a háború szintjét, a folyamatos lázongások, fosztogatások és kisebb portyák rengeteg angol és indiai katonát kötöttek le, akkor is, amikor azokra sokkal nagyobb szükség lett volna a birodalom más veszélyzónáiban. Ezek az összecsapások ritkán hozták meg a kívánt eredményt, de az állandó küzdelem hozzájárult ahhoz, hogy kialakuljon egy nagyon sajátos határmenti hadviselés. A brit birodalmi hadsereg katonái hol hegyvidéki hadviselés, hol törzsi hadviselés, de többnyire csak határvidéki hadviselés néven sajátították el az életben maradásukhoz szükséges legfontosabb tudnivalókat ebben az övezetben.

A stratégiailag nagyon fontos, északi Khaibar-hágótól egészen a forró Beludzsisztáni-sivatagból kivezető, déli Bolan-hágóig közepesen magas, zord és kopár hegyláncok húzódnak. Ma itt találjuk Af-

ganisztán és Pakisztán határvidékét. A határ két oldalán élő törzsek nem nagyon hajlandóak figyelembe venni semmilyen külső szabályzást, és vadul küzdenek minden idegen hatalom ellen. A pastu törzsek tucatnyi altörzsre, rengeteg nemzetségre és klánra oszthatóak. Amikor éppen nem egyesítik erőiket valamelyik szomszédjuk elpusztítására, vagy azzal a céllal, hogy szembeszálljanak a rájuk támadó aktuális nagyhatalommal – a perzsákkal, Nagy Sándorral, a nagymogulokkal, Nagy-Britanniával, a nagy Szovjetunióval vagy az USA-val –, akkor ugyanolyan lelkesen gyilkolják és fosztogatják egymást, mint az indiai síkság gazdag és védtelen falvait. A terület kormányzását cseppet sem teszi egyszerűvé, hogy a törzsek egy része a határ egyik, más része pedig a határ túlsó oldalán lakik. Megint más nemzetségek a telet a pakisztáni területeken töltik, majd a meleg idő beköszöntével nyájaikkal visszavándorolnak az afgán legelőkre. Régebben, amikor megelégelték, hogy terméketlen szántóföldjeik alig biztosították a szűkös megélhetéshez elegendő élelmiszert, fosztogatni indultak a gazdagabb vidékekre.

A törzsi területek határán megjelenő Brit Birodalom sokáig nem tudta kezelni a helyzetet. Az hamar kiderült, hogy a hegyvidék megszállása, és a függetlenségüket az életüknél is többre becsülő törzsek leigázása – túl a sok ezernyi, várható halott katona életén – anyagi csődbe döntené a gyarmati kormányzatot. Ráadásul az angolok csak a határ indiai oldalán fegyverezhették volna le a klánokat. Az afgán törzsek ettől kezdve büntetlenül gyilkol-

hatták és fosztogathatták volna leigázott és „civilizált" indiai fivéreiket.

A megoldást végül az jelentette, hogy az angolok húztak egy újabb képzeletbeli vonalat a térképen. Az adminisztratív határtól keletre az első betűtől az utolsó paragrafusig Brit India törvényei voltak érvényesek. A vonal túlsó oldalán, egészen az afgán határig viszont a törzsek nagyjából azt csinálhattak, amit csak akartak. Anglia ezen felül igen komoly „védelmi pénzt" fizetett a pastu főnököknek mindaddig, amíg azok jól viselkedtek, és betartották a fenti szabályt.

A brit tisztek szemében az adminisztratív határtól nyugatra a katonai szolgálat békeidőben is életveszélyes, de igen népszerű sportnak számított. A határvidék romantikája számos katonát megfertőzött. Az övezetben elképesztően kemény természeti viszonyok uralkodtak. A síkság felől menetgyakorlatra vagy büntető expedícióra reggel induló század tikkasztó forróságban bont tábort. A hegyek lábát elérve fokozatosan hűlni kezd a levegő. A katonák minden holmijukat a hátukon cipelik felfelé a keskeny és meredek hegyi ösvényeken. A géppuskákat, a lőszert, a sátrakat, a takarókat teherhordó öszvérek hozzák utánuk.

Útközben mindenki feszülten figyel, hiszen bármikor eldörrenhet egy afgán mesterlövész fegyvere. Bármikor szakállas, turbános fegyveresek bukkanhatnak elő jól álcázott rejtekhelyükről. Azután esni kezd az eső. A vastag posztózubbony, ami reggel még túl meleg volt, most már nem véd

meg a hideg ellen. Mindenki bőrig ázik. Itt, az orvlövészek birodalmában senki sem mer esőköpenyt viselni, mert a zörgés zavarná a harcban. Az életben maradás itt apróságokon múlhat. A szakadó esőben csúszkálnak a szegecselt szandálok, és veszélyesen inognak az öszvérek. A kiszáradt patakmeder őrjöngő víztömeggel telik meg. Délutánra ónos eső esik, és a tisztek trópusi sisakján megülnek az első hópelyhek. Lentről kétségbeesett kiabálás hallatszik: lezuhant az első szerencsétlenül járt öszvér a szakadékba. A sátrak fele odalett. Mire felérnek a hegy tetejére, már javában havazik. Mégsem pihenhet meg senki. Járőrök szállják meg a közeli csúcsokat. A katonák alacsony mellvéddel veszik körül a tábort. A sárban fellobognak az első tábortüzek, az indiai szakácsok gyorsan munkához látnak. A hófelhők eltakarják a csillagokat. Az újonc tisztek a fejüket csóválják, miközben forró, rumos teát kortyolnak.

Nekik azt mondták, hogy India forró ország.

Egészen más volt a helyzet akkor, amikor az angol hadsereg reguláris erői kényszerültek behatolni a pastu területek szívébe. Az indiai csapatok kénytelenek voltak erejük nagy részét a lassú és sérülékeny menetoszlopok védelmére fordítani, hiszen a terméketlen afgán dombvidékre mindent magukkal kellett hozniuk.

Sir Walter Walker tábornok a következőket írta a határvidéki hadviselésről: „A legtöbbet azoktól a tisztektől tanulhattunk, akik korábban már szolgáltak itt. Mindaz, amit itt tanultam, később igen jól jött

nekem. A határvidéki küzdelem bizonyos szempontból nagyon hasonlított a japánok elleni harcra. Ha elkövettél egy hibát, akkor az mindig végzetes volt. A határvidéki törzsi harcosok életveszélyes mesterlövészek voltak a hosszú puskáikkal... egyesével próbáltak meg leszedni minket. Olyan halkan tudtak mozogni, mint a pillangók. Ha le akartad győzni őket, akkor tökéletesen kellett ismerned az embereidet, és ha kellett, ugyanúgy el kellett tudnod rejteni őket, ahogy az ellenség rejtőzködött. A gurkák ehhez nagyon értettek. Elengedhetetlen volt, hogy mindig végezzünk a megtámadott ellenséggel. Ha nem ölted meg, akkor ő végzett veled." (Walker, Sir Walter, General *Canopy of War: Jungle Warfare, from the Earliest Days of Forest Fighting to the Battlefields of Vietnam*, 1990)

A britek igen nagy gondban lettek volna, ha nem számíthattak volna a sasszemű, fürge és kitartó gurkáikra. Valamennyi gurka ezred szolgált a határvidéken, ám akadt közöttük egy, az ötös gurkák, akiknek ez az életveszélyes hegyvidék lett az otthonuk. Ez a csapat közel 90 éven keresztül állomásozott itt. A gyarmati időkben egyedül ők kapták meg a megtisztelő „királyi" melléknevet címükben. Egyetlen más gurka ezred katonái sem kaptak olyan sok kitüntetést, mint az ötösök. Bátorságukat és önfeláldozásukat bizonyítja, hogy az ezred hét Viktória-keresztet kapott.

Kegyetlenség a csatatéren

A határvidéki hegylakók külsőleg semmiben sem hasonlítottak gurka ellenfeleikre. A görnyedt hátú, magas, szikár pastu harcosok valósággal az alacsony gurkák fölé tornyosultak, ha közelharcban olykor szembekerültek egymással. A hegyvidéki szabadcsapatok tagjai hírhedtek voltak kegyetlenségükről, és arról, hogy könyörtelenül halálra kínozták a kezük közé került hitetleneket: a briteket, a szikheket, és a gurkákat is. A határvidékre érkező angol katonáknak ugyanazt vésték a fejükbe a tisztjeik, mint az 1980-as évek besorozott, és Afganisztánba küldött szovjet közkatonáinak: ha körbefogta őket az ellenség, és már csak egy töltényük maradt, akkor lőjék fejbe magukat. Az afgánoknak állítólag mindig jutott idejük arra, hogy megkínozzák, elevenen megnyúzzák a foglyaikat. A férfiak és a nők egyaránt kivették részüket a kegyetlenkedésekből. A foglyokat kiherélték, levágták a fülüket, az orrukat, kiszúrták a szemüket, és gondoskodtak arról, hogy a hitetlenek kínhalála a lehető legtovább tartson.

Mindezek után nem csoda, hogy a határvidéken szolgáló brit csapatok viselkedése azonnal megváltozott, mihelyt megtalálták egy-egy fogságba esett bajtársuk megcsonkított, néha már felismerhetetlen holttestét. A határvidéken nemigen ejtettek angol foglyokat.

Az itt szolgáló katonák örökké vitatkoztak az angol Polgári Szolgálat tisztviselőivel, hogy milyen erővel vághatnak vissza az orvgyilkos törzsi felkelők-

nek. A civil tisztviselők többnyire megakadályozták, hogy a hadsereg bevethesse a teljes erejét. A bosszúszomjas katonák ilyenkor különböző piszkos trükköket alkalmaztak. Az afgánoknak kevés volt a lőszerük, ezért a halottaiktól és a sebesültjeiktől is mindig elvették a fegyvert és a tölténytáskát. Az angol fegyvermesterek a halott afgán katona lőszeréből kivették az ólommagot, kétszeres, vagy háromszoros adag lőport tömtek a tölténybe, majd visszarakták az ólmot. A felületes szemlélőnek fel sem tűnt, hogy a töltény egy picivel nehezebb a megszokottnál. Amikor a pastu mesterlövész az így preparált töltényt felhasználva akart hátba lőni egy gurka katonát, igen csak meglepődött, amikor a puska felrobbant a kezében, és letépte a fél arcát.

Az angolok kezét kötötte a Szolgálati Szabályzat. Tisztjei pontosan tudták, hogy a foglyokkal nem szabad kegyetlenkedni, és ha valaki megadta magát, azt nem lehet csak úgy egyszerűen lemészárolni. A hosszabb frontszolgálat azonban az ő szívüket is megkeményítette. A 30-as években történt, hogy a katonák elfogtak egy fiatal hegylakót, akinél töltött puska volt. Mivel nem lehetett rábizonyítani, hogy gyilkos szándékú felkelő, a jelenlevő politikai tiszt ragaszkodott hozzá, hogy engedjék azonnal szabadon „a birodalom ártatlan alattvalóját". A századparancsnok fogcsikorgatva beleegyezett. Tudta, hogy az ifjú pastu már másnap újra vígan lövöldözni fog az ő katonáira és tisztjeire. Ezért miközben ő a politikai megbízottal vitatkozott, fegyvermestere kezelésbe vette a fogoly puskáját, és annak csövét

leheletnyit elgörbítette. A foglyot elengedték, és a fegyverét is visszaadták neki. Amikor később ezzel a puskával nyitott tüzet valakire, akkor a fegyver a szemmel nem is látható görbület miatt felrobbant, és ha nem ölte is meg, de valószínűleg megvakította használóját.

Mindezen kegyetlenkedések ellenére, szinte senki sem érezte úgy, hogy a határvidéken harcolva visszakerült volna a „sötét középkorba". Azt tudni lehetett, hogy a törzsi harcosok szemében az állandó háborúskodás tiszteletreméltó, rendkívül férfias életmódnak számított. Az ellenük harcoló angol tisztek gyakran meglepődtek, mert egy idő múlva úgy érezték, hogy pastu ellenfeleik igazából játéknak tekintik az egész hadviselést.

A GURKÁK NÉLKÜL NEM MEGY

A nepáli harcosok a pastu hegylakók méltó ellenfeleinek bizonyultak ezen a vadregényes, de életveszélyes csatamezőn. Azt gondolhatná az ember, hogy a 20. században a technika fejlődése némiképpen csökkentette a könnyűgyalogosi képzettségű gurkák jelentőségét az afgán lázadók elleni harcban. A valóság egészen mást igazol. A dombok között kanyargó országúton haladó angol menetoszlopra egy alkalommal tüzet nyitott egy afgán mesterlövész. Két lövés után aztán csendben meglapult, és várta a következő áldozatát. A menetoszlop megállt, mert az angolok nem akartak továbbmenni úgy, hogy maguk mögött hagynak egy jól

álcázott ellenséget. Odajöttek a tisztjeik és távcsöveikkel kutatni kezdték a hegyoldalt. Semmit nem találtak, pedig onnan az előbb valaki lőtt rájuk. A lázadó törzsi harcosok félelmetesen jól tudták álcázni magukat. Végül nem tudtak mit tenni, szólni kellett az ezredesnek, hogy vegye elő drága, óriási teljesítményű német távcsövét. Az angolok még ezzel a távcsővel sem találták meg a mesterlövészt. Ekkor, egyszer csak előre lépett az ezredes gurka tisztiszolgája, és kezével rámutatott a több mint egy kilométerre lévő hegyoldal egyik pontjára. Ő egyből észrevette az ellenséget. A tisztek távcsövei még most is gyengének bizonyultak ahhoz, hogy felismerjék. Egyedül az ezredes távcsövén lehetett homályosan látni, hogy tényleg ott lapul valaki.

A gurkák ma is ugyanolyan elszántsággal harcolnak Afganisztánban, ahogy az elmúlt kétszáz év során. Az Afganisztán déli részén található, valóságos tálib tűzfészeknek számító Hilmand tartományban például a tálibok harci kedvét leginkább a gurkák elszántsága, keménysége képes megfékezni.

A gurka katona

Nem egyszerű dolog általánosságban megmondani, milyenek is a gurkák. Nincs olyan nemzet a földön, melynek valamennyi tagját pontosan le lehetne írni néhány általános, közös tulajdonságuk említésével. Minden ember egyéniség, és ez pontosan igaz a nepáliakra, és a külföldi hatalmak szolgálatában álló gurkákra is. Vannak azonban olyan közös jellemvonások, amelyek a legtöbb nepáli harcosra igazak. Ezeket összegyűjtve szeretnénk most képet formálni róluk.

A gurka harcos nagyon tisztelettudó, hiszen olyan helyen nőtt fel, ahol eleven él az idősek és a magasabb rangúak tiszteletének ősi hagyománya. Ez a tisztelet azonban nem magától jön. A gurka azért engedelmeskedik az angol tisztnek, mert az kiérdemelte a tiszteletét. Nem szabad velük hangoskodni, mert azt nevetségesnek tartják. Többnyire még a gurka altisztek sem kiabálva teremtik le hibázó katonáikat. A csendes megszégyenítés sokkal jobban fáj nekik. Nagyon fontos, hogy ne akarja senki sem európai fejjel gondolkodva, helyettük megoldani a problémáikat. Minden ezredben kialakult a *kaida*, a csak rájuk jellemző sajátos katonai hagyományok rendszere. A gurka katonák és altisztek mindig is e szerint éltek, angol elöljáróik pedig ismerték és tisztelték a szokásokat. Az időseken túl a gurkák a tanult embereket is tisztelik. Felnéznek

azokra az elöljáróikra, akiktől tanulhatnak, akinek a mellét díszítő kitüntetések bizonyítják, hogy bátrak és a háború művészetének mesterei. (Caplan, Lionel *Warrior Gentlemen – Gurkhas in the Western imagination*, 1995)

Amiről azonban leggyakrabban lehet hallani, az nem más, mint hogy a gurkák elképesztően kitartó és igen keményfejű emberek.

Kőkemény harcosok

A keményfejű gurkákról hallván, az embernek akaratlanul is eszébe jut *Byron Farwell*, a gurkák múltját kutató angol történész anekdotája arról a nepáli őrmesterről, aki egyszer egy meglehetősen temperamentumos öszvér háta mögött hajolt le, hogy befűzze a cipőjét. Acélpatkójával az öszvér hirtelen kirúgott, és lába pontosan a homloka közepén találta el az őrmestert, aki hanyatt esett, majd a döbbenten bámuló angol tisztek szeme láttára lassan, de hangosan és kiadósan káromkodva feltápászkodott a földről. Egy ilyen erejű rúgás könnyedén szétloccsanthatta volna egy átlagos felépítésű európai katona koponyáját. Azt, hogy a kellemetlen közjáték nem múlt el teljesen hatás nélkül az őrmester esetében sem, mutatja, hogy a szerencsés túlélő egész délután és este erős fejfájásra panaszkodott. A teherhordó öszvér nem volt ennyire szerencsés. A rúgástól lebénult a lába, így aztán hamarosan agyon kellett lőni.

A gurkák a 18. századtól fogva tudják, hogy a

győzelmet legegyszerűbb úgy elérni, ha az összecsapás előtt lezüllesztik az ellenség harci morálját. Mivel pedig a nepáli harcosok egészen egyszerűen nem ismerik a félelmet, ezért időnként elképesztően vakmerő akciókkal ijesztettek rá ellenségeikre. A nepáli–tibeti háború idején történt, hogy két gurka katona belopózott az alvó tibetiek közé. A tibetiek ekkoriban mandzsu mintára, rendkívül hosszú copfban fogták össze hátul a hajukat. Az anekdota szerint a gurkák nem bántották az alvókat, hanem szépen, csendben összekötötték a hajfonatokat. Amikor ezzel készen voltak, kicsit hátrébb húzódtak, és üvölteni kezdtek. A zajra a tibetiek felébredtek, és ijedten megpróbáltak felugrálni. Összekötött hajuk miatt azonban ez cseppet sem ment könnyen, és iszonyú pánikba estek. Ez a pánik átterjedt az egész tibeti csapatra, akik a legenda szerint fegyvereiket és felszerelésüket hátrahagyva, fejvesztve menekültek.

Jóval később, a második világháború idején, a kétségbeesetten védekező németek Monte Casino környékén hosszú időre megállították a szövetséges erőket. Az angolok éjszaka a gurkákat küldték ki felderítőnek. Az őrjárat óvatosan elosont a német őrszemek mellett, amikor találtak négy békésen alvó német katonát. Az őrmester odaosont hozzájuk, és egyetlen nesz nélkül levágta a két belül alvó katona fejét. Őrségváltáskor a német őrszem fel akarta kelteni bajtársait. Ketten felültek, és amikor megpróbálták a köztük alvó katonákat felrázni, döbbenten látták, hogy azok lefejezve, vérbe fagy-

va fekszenek ott. A túlélő német katonák számára a háború itt ért véget. Ez után az eset után alighanem megváltásnak érezték, amikor megadták magukat.

A nyugati front kegyetlen körülményei között is kiderült, hogy milyen kemény fából faragták a gurkákat. *Watson Smith* kapitány a hatos gurkák egyik századparancsnoka a következőket jegyezte fel a naplójában: „Háromnapi szakadatlan harc után, most először jutottunk lélegzetvételnyi szünethez. Megparancsoltam az embereimnek, hogy vegyék le a bakancsukat, hogy ellenőrizhessem a lábuk állapotát. Megdöbbentő és elkeserítő látvány fogadott. Szinte mindegyiküknek jégdarabkák alakultak ki a lábujjaik között. Lábfejük egészen a bokáig hófehérre fagyott, és érzéketlenné vált. Ennek ellenére a küzdelem alatt egyetlen panaszos szót sem hallottam. Az emberek megőrizték vidámságukat, és hangos nevetéssel jutalmaztak egy-egy viccet. Nem is dicsérhetem eléggé őket." (Gibbs, H. R.V., Lieutenant-colonel *The Historical Record of the 6th Gurkha Rifles /Quenn Elisabeth's Own Gurkha Rifles/*, 1955)

A gurkák körében igen ritka a hízelgés vagy a talpnyalás. Bátorságukat pedig mi sem bizonyítja jobban, mint hogy rögtön szólnak, és megmondják a véleményüket, ha nem értenek egyet a parancsnokukkal. Mindezt azonban tisztelettudóan, udvariasan teszik, azért, hogy segítsenek. Szükség esetén a gurka katonák és a tisztek is őszintén, habozás nélkül megmondták a véleményüket angol elöljáróiknak. Az északnyugati határvidéken történt egyszer, hogy az angol parancsnok is ott volt a domb-

tetőn a gurka járőrrel, amikor azoknak csatlakozni kellett volna a századhoz, mert a menetoszlop elvonult. A visszavonulás pillanata az egész akció legveszélyesebb része, mert a fürge pastu harcosok azonnal megjelennek a dombtetőn, mihelyt a britek hátat fordítanak, és elindulnak lefelé, az út irányában. Rendes körülmények között a parancsnok a járőrrel együtt vonul vissza. Most azonban az alacsonyabb rangú gurka tiszt határozottan közölte parancsnokával, hogy erről szó sem lehet. A parancsnok meglepődött, és megkérdezte, hogy mégis mi az oka ennek. A gurka tiszt a szemébe nézett, ahogy szokott, és teljes őszinteséggel így válaszolt:

– Száhib, magának kell először menni. Amikor hegyről lefelé megyünk, akkor maga száhib, iszonyúan lassú. Mi sokkal gyorsabbak vagyunk, meg kellene várnunk magát. Az alatt feljön az ellenség, és halomra lő bennünket. Inkább menjen maga előre, és akkor mindannyian élve leérünk.

Az angol tiszt azonnal felfogta a dolgok igazságát, lemászott a meredek hegyoldalon a lent várakozó katonákhoz, míg fent a gurkák védték a hátát. Amikor a pastu harcosok lőtávolán kívülre ért, a gurkák is megindultak lefelé, olyan elképesztő sebességgel rohanva a sziklákon, hogy mire az ellenség felért a dombtetőre, már csak az öklét tudta dühösen rázni, de kárt nem tehetett bennük.

NEM FANATIKUS HINDÚK

A gurkák számára nagyon fontos a vallásuk és az ehhez kapcsolódó hagyományok és szokások rendszere. Az angolok mindig gondosan odafigyeltek arra, hogy ha lehet, egy zászlóaljon belül azonos kasztbeli, és ha lehet, azonos törzsbeli gurkák szolgáljanak. A négyes gurkákhoz például nem soroztak be magas kasztbeli hindúkat.

Ez is gyakorlatias szemléletüket igazolja, miképen a következő történet. 1914-ben a véres francia–német frontvonalon a zászlóalj első százada különös gurka lelemény segítségével jutott ki egy rendkívül nehéz helyzetből. A napok óta tartó, szüntelen harc miatt nagyon sokáig nem sikerült élelmiszert eljuttatni a lövészárokban küzdő gurkáknak. Jó pár nap után a német ágyútűz egyik szünetében, a hadtáp végre meghozta a régóta várt ennivalót. Az európai tisztek döbbent felháborodással látták, hogy a század csak és kizárólag marhahúskonzervet kapott. A konzervdobozok címkéjére még rá is rajzolták a tehén fejét, nehogy bárkinek is kétsége támadjon róla, hogy mit tartalmaznak. A zászlóalj parancsnoka is ott volt a lövészárokban, de ő sem tudott mit tenni. Mindenki tisztában volt azzal, hogy olyan hindú márpedig nincsen, aki megenné a szent tehén húsát. Odahívták hát a legtekintélyesebb gurka tisztet, és megmutatták neki a konzervet. A nepáli szubédár major (gurka őrnagy) egy pillanatig töprengett, aztán megtalálta a megoldást.

Azt mondta az ezredesnek, hogy a gurkák harcol-

ni jöttek ide. Az a kötelességük, hogy legyőzzék a németeket. Éhezve nem lehet harcolni. A nepáli tiszt kifejtette továbbá, hogy biztosra veszi, az égi hatalmak megbocsátanak nekik, ha a hindú katonák jóízűen elfogyasztják a régóta várt gőzölgő ragulevest, amelyben – mindenki tudni fogja –, hogy birkahús van. Csak az angolok szépen távolítsák el a konzervdobozokról a marhafejes címkét...

Az ilyen fajta leleményességnek nagy hagyománya van a nepáli haderőben. Amikor Dzsang Bahádur 1855-ben háborút kezdett Tibet ellen, nem sikerült teljesen megoldania a támadó csapatok ellátását élelemmel. A mahárádzsá főtisztjei idegesen jelentették uruknak, hogy fogytán az élelem, és a keskeny és jeges hegyi ösvényeken nem ér oda időben az utánpótlás. A hadvezér ekkor kiment a sátor elé, és szétnézett a táborban.

– Nahát! Milyen különös! – kiáltott fel hirtelen. – Ti nem tudtátok, hogy azok a gyapjas és kövér teherhordó jakok nem a szarvasmarhák rokonai, hanem valójában szarvasfélék?

A meglepő és váratlan állattani felfedezést általános elismerés és egyetértés fogadta. A katonák aznap este szarvashúst vacsoráztak, és másnap legyőzték a tibetieket.

A híres gurka humor

A gurkák legendásan híresek a humorérzékükről. Ez a humor azonban meglehetősen sajátos, ezért nem mindenki tud szívből nevetni azokon a dolgokon, amik megnevettetik a brit lobogót szolgáló hegylakókat. A második világháború idején egy bizonyos *Rakamszing* szubédárnak (gurka kapitány) jutott a feladat, hogy Burma felszabadítása előtt pontosan és világosan elmagyarázza a századnak, mi is lesz a feladatuk a határ átlépése után: „Olyan ez, mintha bokszolnál az ellenséggel. Behúzol neki egyet jobbról, egyet balról, hogy eltereld a figyelmét a fő akcióról. Amikor pedig már nem figyel, akkor jól tökön rúgod. A mi feladatunk is pontosan ez. Jól tökön rúgjuk a japánokat, amikor azok nem számítanak rá." (Masters, John *Bugles and a Tiger*, 1956)

A *Kürt és Kukri* a következő módon egészíti ki a történetet: A katonák fetrengtek a röhögéstől, hallván a szubédár kapitány harci taktikáját. Attól kezdve, valahányszor csak találkoztak vele, feszes vigyázzba vágták magukat. Jobb kezükkel az előírásoknak megfelelően, alakiasan tisztelegtek, bal kezükkel viszont gondosan őrizték férfiasságukat.

Azokon a dolgokon, amelyeken a gurkák remekül tudnak derülni, a kívülállónak néha kicsit nehéz szívből jövően kacagni. A két világháború között történt, valahol az afgán határvidéken, hogy gurka katonák őrködtek az egyik országút mellett, a domb tetején. Mivel afgán orvlövészekkel kellett már napok óta harcolniuk, így táborhelyüket derékig érő kőfallal

vették körbe. Az őrszemek ébren ügyelték a sötétet, míg a többiek aludtak. Őrségváltás után az egyik őrszem elkövette azt a hibát, hogy nem szólt a többieknek, hogy vécére kell mennie. A latrinát 20 lépésnyire arrébb ásták, hogy bűze ne zavarja az őröket. Az új őr egyszer csak azt vette észre, hogy valaki mocorog a sötétben. Nem is annyira látta, csak sejtette, hogy egy alacsony, puskás alak közeledik felé. Vállához kapta a puskát, és rákiáltott, hogy álljon meg.

A sötét alak – a vécéről visszatérő, előző őr – azonnal lekuporodott a földre és figyelni kezdte, hogy társa vajon kit akar megállítani. Nem tudta, hogy a felszólítás neki szól. A földre kuporodott fegyverest látván az őr egy jól célzott lövéssel agyonlőtte óvatlan bajtársát. Mivel a határvidéki hadviselés íratlan szabályainak tökéletesen megfelelt, amit tett, ezért még másnap őrvezetőnek léptették elő. A hindú szokás viszont megkívánja, hogy az elhunytat a halál beálltát követő napon napnyugtáig máglyára tegyék és elégessék. Ez történt az agyonlőtt katonával is.

Egy gurka őrmester vezetésével a katonák megszerezték a szükséges fát, gázolajat, majd ráfektették a holttestet, és az egészet meggyújtották. Ami ezután történt, azt az angol tisztek, főleg az újoncok erős megbotránkozással hallgatták, a gurkák viszont a térdüket csapkodták a nevetéstől, mert olyan mulatságosnak találták. A máglya már égett, amikor esni kezdett az eső. A holttest nem hogy nem égett el, hanem a hőség miatt mintha csak felült volna, és a karját is a magasba emelte. Az őrmester odaküldött két közkatonát, hogy nyomják vissza

fekvő pozícióba. Ez megtörtént, de ahogy a máglya égett tovább, a holttest ismét felült, és integetni kezdett. A katonák fetrengtek a nevetéstől. Az őrmester végül megunta a dolgot, parancsára az emberek elővették a kukrijukat, és feldarabolták bajtársukat. Ezután már semmi akadálya nem volt annak, hogy megadják neki a végtisztességet, a holttest ugyanis többé nem rakoncátlankodott.

A gurkák angol tisztjei feltétel nélkül megbíztak katonáikban, és megbecsülték őket. A gurka katonák pedig felnéztek tisztjeikre, és tisztelték őket. Ez a légkör elengedhetetlen volt ahhoz, hogy megtörténjen az, amiről *John Masters* számolt be egyik anekdotájában. A gurka zászlóalj a szokásos nyári gyakorlatra indult le a Himalája hegyeiből a forró, poros és végtelenbe nyúló indiai síkságra. A zászlóaljparancsnok ezredes lóháton vezette a menetoszlopot. Ahogyan évről évre, ez alkalommal is megtörtént, hogy az egyik gurka közlegény kiugrott a sorból, fürgén a zászlóaljparancsnok után osont, majd pár lépésnyire a lovas mögött haladva utánozni kezdte a lovas és a ló mozgását. Lábát úgy emelgette, ahogy az ezredes csataménje lépdelt, derékon felül pedig úgy himbálózott, ahogy az ezredes mozgott a nyeregben. A gurkák elképesztően viccesnek találták a jelenetet.

A frissen szolgálatba állt, tapasztalatlan hadnagyok viszont döbbenten bámultak. Európai hadseregben ilyen tiszteletlenségért fogdába kerül a közlegény, és megbüntetik a közvetlen parancsnokát. Itt meg nemcsak, hogy a bennszülött kato-

nák dőltek a röhögéstől, de a tapasztalt angol tisztek arcán is látszott a mosoly. A hangos nevetést hallva, az ezredes megfordult a lován, az öklét rázta, mire a pantomimművész közkatona befejezte a produkciót, és sietve visszaállt a helyére. A következő évben persze megismételték az egész produkciót. Az évek során ez a tréfa aztán már a hagyomány részévé vált.

Ugyancsak John Masters emlékezett meg a sajátos gurka humor egy másik szép példájáról. A széles, indiai síkságon hadgyakorlatra vonuló zászlóalj felszerelését hagyományosan tevék szállították, még a második világháború előestéjén is. A gurkák nagyon utálták a tevéket. A teve ugyan lassú állat, de képes egész nap megállás nélkül haladni, nagy teherrel a hátán. A tevék jóval hamarabb indultak el reggel, mint a zászlóalj. A fürge gurkák azonban néhány óra múlva utolérték az állatokat. A tevék felverték a vörös és fullasztó indiai port. Ráadásul köpködtek is. A katonák lehagyták őket, de amikor félúton megpihentek, a tevék utolérték a gurkákat, és beborítottak megint mindent porral, többek között az éppen készülő ebédet is. El lehet képzelni, hogy az öklüket rázó gurkák milyen szitkokat szórtak a tevékre. De közben már a bosszú gondolata is megfogant elméjükben. Egy ezt követő tevékkel masírozó nyári hadgyakorlat során a szakasz parancsnoka egy üzenettel küldte előre a menetoszlop élén lovagoló ezredeshez az egyik kürtös gurka őrvezetőt. Az őrvezető, arcán kendővel, elindult előre, közvetlenül a büdös és nagy port felkavaró te-

vék mellett. Ahogy ment, sorra benyúlt a tevék lába közé, és mindegyik heréjén nagyot tekert. A tevék először fel sem fogták, mi történt velük, ám a következő pillanatban üvöltve nekilendültek, és vadul vágtázni kezdtek. A gurka katonák óriási nevetéssel jutalmazták az őrvezetőt, a nepáli humorérzék szép példájának tekintették a bárgyú viccet. Masters megjegyzése szerint az angol tisztek is csendben mosolyogtak, addigra már nekik is nagyon elegük volt a tevékből. Lám a seregben olykor jó viccnek számít az is, amin mások egyáltalán nem tudnak nevetni. (Masters, John *Bugles and a Tiger*, 1956)

Ugyancsak egy nyári hadgyakorlat során történt, hogy a földúton menetelő gurka század utolért egy kivilágítatlanul közlekedő ökrös szekeret, amelyen békésen aludt a kocsis. Ahogy a közelébe értek a katonák lábujjhegyen meneteltek tovább, míg néhány társuk odaosont az ökörhöz, és szépen csendben megfordították a szekeret. A kocsis nem ébredt fel, az ökrök pedig ballagtak tovább, ahogy addig is, csak most már az ellenkező irányba. A gurkák majd kipukkadtak a visszafojtott nevetéstől, ám a kacagással egészen addig várniuk kellett, míg a szekér el nem tűnt az út kanyarulatában. Amikor kirobbant belőlük a nevetés, alighanem azt is elképzelték, milyen képet vág majd a kocsis, amikor másnap reggel felébredve ugyanabban a faluban találja magát, ahonnan elindult. A századparancsnok saját bevallása szerint azért nem lépett fel a civil lakosság ilyen csúnya molesztálása ellen, mert pár nappal korábban két angol tiszt is meghalt,

amikor gépkocsijukkal belerohantak éjszaka egy ugyanilyen, kivilágítatlanul közlekedő, alaposan megpakolt szekérbe. Remekül megideologizálták maguknak a tréfacsinálás okát. Arra, hogy mit kerestek gépkocsijukkal arrafelé az angolok, nem keresték a magyarázatot...

A gurka jellem megértéséhez *John Cross* készített tipológiát. Az angol Cross tisztként szolgált a gurkáknál, majd úgy döntött, hogy Nepálban telepedik le. Szerinte „a keleti gurka olyan mint a macska." Nem lehet csak úgy barátkozni velük, várni kell, amíg megnyílnak, és elfogadják az embert. A nyugati törzsek jelleme viszont a „kutyáéra" emlékeztet. Ha velük akar barátkozni az ember, akkor érdemes egyből kezdeményezni. Sokan vitatják ugyan ezt az osztályozást, de talán létezik rá magyarázat. A nyugati területeken az emberek falvakban, csoportosan élnek. Keleten inkább a hegytetőkön álló, magányos tanyák a jellemzőek. Sehol senki más, ameddig a szem ellát. Lehet, hogy a nyugati törzsek ezért nyitottabbak és barátságosabbak. Az is tény, hogy egészen a kilencvenes évekig a nyugati területek jóval fejlettebbek voltak a keleti végeknél. (Cross, John *The Call of Nepal*, 1996)

Az angol tisztek meglepődve tapasztalták, hogy a gurkák milyen jól kijönnek a gyerekekkel. Az angliai Fleet városában, ahol a nyolcvanas években állomásoztak, az angol gyerekek imádták őket. A szélesen vigyorgó nepáli katonák pedig Koszovóban ugyanúgy megbarátkoztak a gyerekekkel, mint 1999-ben Kelet-Timorban.

EMBERI GYARLÓSÁGOK

Az előbbiekben láttuk a gurka katona jobbik oldalát. Most nézzük meg a hibáit, bár – mivel a gurkákról van szó – kiderülhet, hogy a hibák egy része sem az, aminek először látszik. A nepáli hegyekből toborzott katonák mindig is babonásak voltak, és azok maradtak mind a mai napig. A legtöbb gurka szilárdan hisz a szellemekben. Ez mindig is meglepte a frissen érkezett angol hadnagyokat, de elég volt pár évet eltölteniük Indiában vagy Burmában, hogy maguk is belássák, léteznek dolgok, amiket nem lehet józan ésszel megmagyarázni. Akadnak persze olyanok is, amelyeket könnyedén kezelne egy modern lélekbúvár, ha a gurkák közelébe juthatna. Mindkét fél nagy szerencséjére ez azonban nem lehetséges.

Mert vajon mit is mondana a pszichológus, ha meghallaná, hogy a legtöbb gurka harcost álmában meglátogatta egy gyönyörű, csábító asszony. A vámpírra emlékeztető *szukkubusz* kiszívja a harcosok életerejét, és így azok a következő nap nem a megszokott hévvel vethetik magukat a véres közelharc forgatagába. A nepáli harcosokat mindig is elkísérték a gyógyító emberek. Ők a megfelelő rítusok segítségével elűzték – és elűzik ma is – a gonoszt, így nemsokára már senki sem zavarja a katonák álmát. A harcosok egy része buddhista, ők a szerzetesek segítségében bíznak, míg nagyobbik része hindú. Az ő spirituális jólétükre a bráhminok vigyáznak.

A velük szolgáló angoloknak viszont nem egyszerű feldolgozni az első találkozást a természetfelettivel. *Dawson* ezredes *Jack Crew*nak mesélt a borneói háborúról. Itt történt, hogy egyszer a gurka osztag elért egy tökéletesnek látszó táborhelyre. Tetszett ez a hely az őrmesternek, tökéletesen megfelelt angol tisztjüknek is. Ekkor azonban kilépett a sorból a „szellemlátó" tizedes, és szólt, hogy ne táborozzanak itt le, mert a terület tele van „ártó szellemekkel". A tiszt persze ideges lett, és ragaszkodott hozzá, hogy jó lesz a hely. Egy gurka katona sohasem ellenkezik a felettesével, csak ha tudja, hogy az téved. A tizedes kitartott amellett, hogy innen jobb lesz odébb állni. Végül az angol beadta a derekát, és magában dohogva, arrébb vezette az osztagot. Alig tettek meg pár lépést a sűrű dzsungelben, a távolban tüzet nyitott az indonéz tüzérség, és az aknagránátok pontosan ott csapódtak be, ahol le akartak táborozni. A brit tiszt azóta sem tudja, hogy mit higgyen a szellemlátókról.

Más angol tisztek megbékéltek a szellemek gondolatával. A hosszú indiai évek lassan-lassan megváltoztatták az itt szolgáló európai tiszteket. Azok, akik korábban csak nevettek bennszülött katonáik „ostoba babonáin", rémmesének tartották a tábortűznél vagy a tiszti kaszinó félhomályában, whisky mellett hallott legendákat, lassacskán kezdtek mind csendesebbé és megértőbbé válni a természetfölötti jelenségek iránt. Egyre jobban megismerték és elfogadták az indiai vagy éppen a burmai gyarmati

hétköznapokat. Ez alól a gurkák angol tisztjei sem jelentettek kivételt.

Ők már eleve sokat tudtak Indiáról, és ismerték a hindú vallás isteneit és istennőit, hallottak a legfontosabb misztikus hősökről. Szolgálatuk során keresztényként is részt vettek – szemlélőként – számos hindú szertartáson. Kezdték érteni a hindú hitvilágot. Meglátták az összefüggéseket. Kezdtek otthonosabban mozogni a hatalmas hindú panteonban, és már rég nem nevettek azokon a meséken, amelyekkel esténként a bennszülött dajkák szórakoztatták, vagy éppen rémisztgették az angol gyerekeket. A britеket persze elsősorban a saját kísérteteik érdekelték. A magány, a forróság, az egyhangú szolgálat, a honvágy és az alkohol mind hozzájárult ahhoz, hogy az indiai gyarmatokon sok szellem születhessen. 1600-tól 1947-ig több mint kétmillió angolt temettek el India vörös földjébe.

Közülük jó párat nem hagynak békében nyugodni a kísértetek.

John Masters egyik barátja, egy angol lovassági tiszt mesélt arról, miként találkozott egy kísértettel. Azon a helyen, ahol ez a tiszt lakott, a nagy indiai felkelés idején is angol családok kertes házai álltak. 1857-ben, egy forró júniusi éjszakán a bengáli bennszülött lovasság két katonája éjjel beosont az ott élő angol család házába, és elvágták az alvó angol tiszt torkát. A lázadók meggyilkolták a tiszt feleségét és két gyerekét is, majd felgyújtották az épületet. Hatvan évvel a tragédia után a felgyújtott régi ház helyén álló új házban az angol tiszt arra ébredt, hogy

tűz fénye táncol a hálószobája falán. Felkelt, és kisietett a kertbe, de odakint sehol nem égett tűz. Amikor a lángok képe három éjszakán keresztül visszatért, a tiszt már nagyon nyugtalan lett. A negyedik este már nem is tudott elaludni, ezért inkább a verandán dohányzott. A lángok fantomképe ismét felragyogott, de olyan erősen, hogy szinte világos lett a szobában. Ekkor a tiszt két furcsa, régimódi egyenruhát viselő alakot látott a ház felé lopakodni a kerten keresztül. Felkelt, és kezében a fegyverrel eléjük állt, de már nem volt ott senki. A különös eseményre mindig csak a fullasztóan forró, júniusi éjszakákon került sor.

Kegyetlenség és vérszomj?

Akadtak persze olyan helyzetek is, amikor a gurka katonákból előtört szilaj, hegylakó őseik megzabolázhatatlan haragja. 1935-ben kegyetlen harc folyt az északnyugati határvidéken. A 4-es gurkák egyik százada egész nap harcolt a törzsi lázadók ellen, és estére iszonyúan elfáradtak. A hőmérséklet még napnyugtakor is meghaladta a 40 fokot. Az ellenség bátorsága meginogni látszott, és a pastuk kezdtek eltűnni a sziklák között. Halottaikat maguk után hagyták. Egy fiatal gurka katona számára élete utolsó felismerése az volt, hogy a látszat csal, miután óvatlanul elsétált az egyik ilyen „holttest" mellett. Az elhunyt hirtelen felült, és hátulról agyonlőtte a katonát.

Ez volt az utolsó csepp a pohárban.

A gurkákat rangjukra való tekintet nélkül pokoli düh fogta el. Kukrijukat kirántva, a menekülő ellenség nyomába eredtek. Sikerült kielégíteniük bosszúvágyukat, az egyik havildárjuk például úgy jött vissza, hogy jobb kezében véres kukriját, bal kezében pedig öt afgán levágott fejét tartotta. A gurkákról pontosan lehet tudni, hogy mikor veszi el a józan eszüket a vérszomj. Ilyenkor ugyanis, valami oknál fogva, szemük fehérje megtelik vérrel, és rózsaszínűvé változik. A lefejezett pastuk holttestét a század figyelmeztetésként otthagyta a csatatéren. (Masters, John *Bugles and a Tiger*, 1956)

Akadnak olyan dolgok, amelyek sértik az európaiak érzékenységét, ám ha ezeket felemlítik a gurkáknak, az általános értetlenséget vált ki közöttük. Ilyen például az, ahogy a nepáliak halálhoz és a halottakhoz viszonyulnak. 1943-ban *Michael Marshall* Burmában harcolt a japánok ellen. Egy szörnyű csatában a gurkák közel húsz japánnal végeztek. Az angol tiszt kiadta a parancsot katonáinak, hogy temessék el az ellenséges holttesteket, azután elment, hogy elintézzen valami mást. Körülbelül másfél órát volt távol. Mikor a nepáliak elkezdték eltemetni a holttesteket, azokban már beállt a hullamerevség.

Marshall visszatérve döbbenten látta, hogy a gurkák nem próbálták meg a szoborszerűen kimerevedett hullákat belegyömöszölni a sírnak használt lövészgödrökbe, hanem előhúzták a kukrijaikat, és feldarabolták őket. Mindezt azzal indokolták, hogy

ily módon egy sírba sokkal több holttestet helyezhetnek el.

Amikor a gurkáknak olyan könyörtelen ellenséggel kellett küzdeniük, mint amilyenek a pastuk vagy a japán dzsungelharcosok voltak, akkor néha maguk is elképesztő keménységgel szálltak szembe velük. (Baylay, Christopher és Harper, Tim *Forgotten Armies*, 2005)

Az ellenségtől eltérően azonban, ők normális körülmények között nem csonkították meg az elesett katonák holttestét, és nem kegyetlenkedtek a foglyokkal. Burma felszabadítása során azonban az egyik angol zászlóaljparancsnok jutalmat ígért mindazoknak, akik japán katonák levágott fejét hozzák vissza a táborba. Az egyik havildár, visszatérve a járőrözésből, zsebébe nyúlt, és hat lemetszett fület tett le a brit tiszt elé. Magyarázatképpen csak annyit mondott, túl nehéz lett volna hat levágott fejet idecipelnie.

Apróbb gyarlóságok

Tisztjeik a gurkák rossz tulajdonságai közé sorolták azt, hogy a himalájai hegylakók nem igazán olvasnak, és gyakran támad nehézségük az írott szöveggel, nyomtatott kiadványokkal. A második világháború elején rengeteg indiai katona, közöttük sok gurka lövész került japán hadifogságba Burma déli részein. A gurkák nem voltak hajlandóak együttműködni a japánokkal, és minden alkalmat megragadtak a szökésre, mindenáron vissza akartak jutni

az angol csapatokhoz. Az egyik ilyen katonának hatszáz mérföldet kellett megtennie, hogy fél Burmát átszelve, a járhatatlan őserdőn és az ellenséges őrjáratoktól hemzsegő, sűrű erdővel borított hegyvidéken átverekedje magát, és végre britek közé kerüljön. Mivel azonban kőkemény gurka volt, sikerült neki a lehetetlennek tűnő vállalkozás. Útközben csak saját magára számíthatott, mivel nem beszélt burmaiul. Nem is igen állt volna szóba a burmaiakkal, mert aljas árulónak tartotta őket. Nagy szerencséjére még az út elején talált egy térképet. Ennek segítségével nem csak, hogy eljutott Indiába, de gondosan feljegyezte rá az útvonalát, hogy majd mindenről be tudjon számolni tisztjeinek. Az angol elhárító tisztek alaposan kifaggatták, megdicsérték kitartásáért és bátorságáért, de nem igazán tudtak mihez kezdeni feljegyzéseivel. A gurka katona ugyanis hatszáz mérföldes útja során végig egy londoni utcatérkép alapján tájékozódott.

A burmai dzsungelháború idején történt, hogy egy gurka járőr egy japán tiszt levágott fejével tért vissza a táborba. *Walter Walker* beszámolója szerint ez a trófea azért volt különleges, mert a japánnak hosszú szakálla és lecsüngő bajusza volt. A fejet kiszögezték egy fára és a gurka újoncok, akik addig még nem találkoztak az ellenféllel, valósággal a csodájára jártak. Körbeállták, és órákon át bámulták. Walker csupán két nappal később rendelte el, hogy szedjék le és temessék el, amikor már a fej nagyon büdös volt.

A gurkák tisztjei gyakran panaszkodnak arra, hogy

katonáik csöppet sem rugalmasak. Ha egyszer megtanulnak valamit, akkor ahhoz az utolsó betűig, mindenáron ragaszkodnak. Szinte mindent szó szerint értenek. Az egyik angol kisváros lakói például nagyon csodálkoztak azon, amikor egyik délelőtt azt látták, hogy a gurkák terepjárója áll a virágágyás kellős közepén, két forgalmas út találkozásánál a körforgalomban. Előtte ugyanis az történt, hogy a kereszteződés közelébe érve, az angol tiszt kiadta az utasítást gurka sofőrjének:

– Egyenesen hajtson tovább!

A katona tökéletesen végrehajtotta a parancsot, és a terepjáróval belehajtott a körforgalom közepébe, a virágágyásba.

Azt, hogy mennyire rugalmatlanok tudnak lenni a gurka katonák, jól mutatja egy másik eset is, amelyre az első világháború idején került sor. A Szuezi-csatorna ekkorra már a Brit Birodalom ütőerévé változott, minden nap rengeteg csapatszállító hajó haladt végig a forgalmas vízi úton. Ekkor történt, hogy egy teljesen kivilágított, ágyúkkal telerakott brit hadihajó úszott lassan a csatornában. Késő éjjel volt, a sivatag felett ragyogtak a csillagok, csak a hullámok morajlása, és a hajó mélyéből a motorok halk zúgása hallatszott. Az ügyeletes tiszt ekkor azt hallotta, hogy valaki rájuk kiabál a partról:

– Állj! Ki vagy?

A hatalmas hadihajó ügyeletes tisztje nem nagyon törődött ezzel a képtelenséggel. Viszont arra már ő is felkapta a fejét, amikor a sötétből felhangzott a következő kiáltás:

– Állj, vagy lövök!

Felkapcsolták a hajó egyik fényszóróját, és látták, hogy a vízparton egy magányos gurka őrszem áll, és rájuk szegezi a puskáját. A csatahajónak meg kellett állnia, a kapitányt felébresztették, és az egész csatorna lebénult egy időre, míg kint a parton előkerült végre egy tiszt, aki szólt a nepáli harcosnak, hogy nincs mit tartania a hadihajótól, nyugodtan elengedheti. Az őrszem megértette a magyarázatot, leengedte a puskáját, vigyázzba állt és tisztelgett, a hadihajó pedig folytathatta az útját, és a Brit Birodalom pedig a világháború megnyerését. A gurka katona parancsa az volt, hogy minden arra járót állítson meg. (Masters, John: *Bugles and a Tiger* 1956)

A gurkák kemény katonák, de nehéz emberek. Nem egyszerű dolog az idegeneknek kijönni velük. Így volt ez régen, és így van ez ma is. *Len Holmes* az *SBS* (Különleges Csónakos Kommandó) őrmestereként szolgált a borneói harcok idején. Az egység tagjai harcedzett, sokat tapasztalt kommandósok, igazi kemény legények voltak. A hadvezetés döntése miatt nem csak közös akciókat kellett végrehajtaniuk a gurkákkal az őserdő mélyén, de hamarosan egy fedél alá is kerültek velük. A két elit alakulat tagjainak az együttélése távolról sem volt zökkenőmentes. Holmes ezt írta a naplójába: „A gurkák jelentős része egyáltalán nem értett angolul. Ezért azután azt találták ki, hogy az éjszakai hadműveletek során madárcsicsergést utánozva azonosítsuk egymást. Ezzel kissé az idegeinkre mentek, mert cseppet sem egyszerű dolog az éjszaka

sötétjében csicseregni, miközben csak remélni tudod, hogy a következő pillanatban nem lőnek halomra a gurkák, ha nem csicseregsz elég jól." (Parker, John *The Gurkhas*, 1999)

A szálláshelyen is adódtak nehézségek. Bár az angol kommandósok értékelték, hogy a gurkák vidám, jókedvű emberek, számtalan ok miatt súrlódtak velük. Ismét Holmes naplójából: „Külön kellett főznünk maguknak, mivel képtelenek voltunk megenni azokat a csípős ételeket, amiket ők kaptak. Ezen felül nem mehettünk egyszerre fürdeni, mert a meztelenségünk állítólag sértette az érzékenységüket. Ráadásul pedig, a gurkákat vezető angol tiszt magasabb rangú volt a mi parancsnokunknál, és ezt folyamatosan éreztette vele. A fickón jól látszott, nem hiszi, hogy bárki felérne az ő kis gurkáival."

Az őserdő mélyén harcoló gurka katonákat hagyományos módszerekkel szinte lehetetlen volt ellátni. Éppen ezért helikopterrel próbálták meg utánuk vinni az élelmiszert és a lőszert. A gurkák vallása azonban komoly dilemma elé állította az angol hadsereg ellátó tisztjeit. Az őserdő sötétjében szolgáló katonáknak szükségük volt friss húsra, ám a dzsungelben meglepő módon nem tudtak vadászni. A húst ezért légi úton vitték utánuk. Gondot jelentett, hogy a nepáliak nem csak marhahúst nem ehetnek, de az sem teljesen mindegy, hogyan készítik el az ételt. Végül azt találták ki megoldásként, hogy élő állatokat, többnyire csirkét küldtek a harcosok után. A repülő vagy a helikopter azonban gyakran nem tudott leszállni. Ilyenkor a pilóta egyszerűen

kihajította a csirkékkel teli kosarat az alacsonyan és lassan szálló gépből. A kosár szerencsés esetben lepottyant a földre, és nem szakadt darabokra, így a katonák vacsorához jutottak. Olykor azonban a csomag megakadt fenn a magasban, a fák ágai között. Ilyenkor lényegesen nehezebb volt hozzájutni az ételhez. Valakinek fel kellett másznia a toronymagas fára, hogy lepiszkálja a kosarat. Időnként megtörtént, hogy a kosár kinyílt, és az őserdő megtelt pánikba esett, hangos csirkékkel. Nem lehetett egyszerű dolog megfogni őket.

Mivel a gurkák is emberek, néha bizony a katonák között is komoly feszültség támad. A hadsereg a maga módján, persze a Szolgálati Szabályzatra támaszkodva, mindent megtesz azért, hogy elejét vegye a veszekedéseknek, a verekedéseknek. A helyzetet viszont jóval nehezebbé teszi, hogy a gurka helyőrségek valóságos kis falvak, és a problémákat sokszor a katonák feleségei robbantják ki. Az ilyen gondok megoldására jött létre egy nagyon különös – és az európai katonai gondolkodásmóddal éles ellentétben álló – testület, a *pancsájat.*

Ezt a bizottságot öt nepáli tiszt alkotja. Mint egy bíróság, gondosan megvizsgálják az eléjük került ügyeket, majd meghozzák a döntésüket, amit még az angol parancsnoknak is jóvá kell hagynia. Ez a teljesen szabálytalan rendszer igen jól működik. Mivel az ítéletet öt tekintélyes, tapasztalt nepáli férfi hozza, az ellen sem a katonák, sem a feleségeik nem berzenkedhetnek. És mivel az ítéletre annak kihirdetése előtt az angol parancsnok is áldását adja,

így az a hadsereg katonai logikája alapján is törvényerőre emelkedik.

A helyőrségekben az alkohollal kapcsolatos problémákat kemény fellépéssel sikerült elfogadható szint alá visszaszorítani. Mindig nagy gondot okozott viszont, hogy a nepáli katonák igen szabadon értelmezték a házasság szentségét. A vélt, vagy valós házasságtörések miatt gyakori volt a feszültség, a veszekedés és időnként a verekedés is. Mivel az ilyen titkos érzelmi kapcsolatok soha nincsenek tekintettel a katonák rangjára, a hadsereg vaskézzel szabályozza a kérdést. Hiszen ha egy őrvezető, akár féltékenységből, akár más okból összeverekszik egy őrmesterrel vagy hadnaggyal, azért bizony hadbíróság jár.

A zászlóalj pedig nyilvánvalóan nem akar elveszíteni egy jó tisztet, vagy éppen egy jó közlegényt, amiért a felesége ingatag természetű. A házasságtörésen ért asszonyt viszont minden esetben azonnal visszaküldik Nepálba. A csábítót – illetve bizonyos esetekben az elcsábított férfit – komoly pénzbírságra ítélik. Ezt a pénzt a megcsalt férj kapta. Abban az időben, amikor egy lövész havonta 23 shillinget keresett, a felszarvazott férjek 12 font fájdalomdíjat kaptak feleségük elvesztése miatt.

A gurkák egyszerűen képtelenek uralkodni a játékszenvedélyükön. Ez a szenvedély megnyilvánulhat vad kártyacsatákban, akár az egész családi vagyon elkártyázásában. Máskor egészen meglepő módon nyilvánul meg a nepáliak játékos kedve. John Masters egyszer egy őszi hadgyakorlat során né-

hány pillanatig komolyan azt hitte, hogy fellázadtak és ellene fordultak saját, fegyelmezettnek és hűségesnek tartott gurka katonái. A hadgyakorlaton a század gondosan álcázva várta az ellenséget játszó csapatot. Az angol hadnagy kicsit hátrébb állt, amikor egyszer csak döbbenten azt látta, hogy az egyik katona felpattan, felkapja a keze ügyébe kerülő csákányt, és eltorzult arccal rohanni kezd felé.

A tiszt legnagyobb megdöbbenésére egyre több katona csatlakozott az őrülten közeledő lövészhez. Masters agyán átfutott, hogy igazak a rémhírek a keleti emberek megbízhatatlanságáról, ezek a katonák most minden ok nélkül meg akarják lincselni őt. A következő pillanatban egy hatalmas termetű baknyúl rohant el a lába előtt, majd egy fél perccel később a menekülő állat nyomában egy teljes, vadul kurjongató és rendkívül jó kedvű gurka század. Rövid fogócska után a katonák azután visszatértek álcázott lőállásaikba, és úgy várták tovább az „ellenség" érkezését, mintha mi sem történt volna. Egy-egy ilyen közjátékot követően persze érthető, hogy a brit tisztek a gurka katonák önfegyelmébe vetett bizalma egy kis időre meginog.

Két világ határán: a gurka altisztek és tisztek

A gurka tisztekre óriás felelősség hárult a gyarmati indiai hadseregben. Ők töltötték be az összekötő kapocs szerepét az angol tisztek és a nepáli közlegények között. Valamennyien közlegényként

kezdték, s tiszti rangjukat vérrel és verítékkel, hosszú szolgálat után szerezték meg. Nem ritkán apjuk és nagyapjuk is gurka tiszt volt. Éppen ezért mindennél fontosabb volt számukra, hogy megfeleljenek apáik elvárásainak, és ugyanolyan dicsőséget szerezzenek törzsüknek, nemzetségüknek vagy falujuknak, amilyet gyerekkoruk legendás hírű gurka veteránjai szereztek.

Az angolok indiai hadseregében a következő sajátosan indiai rangokat használták:

Szubédár major: gurka őrnagy
Szubédár: gurka kapitány
Dzsémédár: gurka hadnagy
Havildár: őrmester
Náik: tizedes
Lance náik: őrvezető
Rifleman, ritkábban *szipoj:* közkatona

Míg az indiai Brit Hadsereg angol tisztjei az uralkodótól kapták kinevezésüket, addig a gurka tiszteket az alkirály nevezte ki. Ezek a rangok annyira népszerűek maradtak, hogy a független indiai hadseregben máig ezeket használják a gurkák, ahogy a Brit Gurka Brigád katonái is. Az angol lövészszázadot egy őrnagy, egy kapitány, két hadnagy és két alhadnagy irányítja, A gurka századot egy angol alhadnagy és egy szubédár vezeti. A szakaszok élén régebben is szubédárok vagy dzsémédárok álltak. Az ő kötelességük volt, hogy bármi olyan kérdésben, ami összefüggésben állt a gurkák szokásaival, hagyományaival vagy vallásával, mindig pontosan

tájékoztassák az angol parancsnokot. A dzsémédár, vállán egy csillaggal, az alhadnagynak felelt meg. A két csillagos szubédár a hadnagynak, és a szubédár major, vállán a korona jelével, az angol őrnagyi rangnak felelt meg.

Kezdetben a gurka tisztek mindig a két magasabb, rádzsput eredetű kaszt tagjai közül kerültek ki. Később lassan változott a helyzet. Először a magar törzs tagjai kaptak gurka tiszti kinevezést az angoloktól. A gurka tisztek a 20. században a közlegények soraiból küzdötték fel magukat, így pontosan ismerték a szolgálat minden apró részletét. Nagyjából 1920 után további lassú változás indult meg a gurka ezredekben. Ekkortól már a gurka tisztek is az uralkodótól kapták meg tiszti kinevezésüket, akár csak az indiai Brit Hadsereg fehér tisztjei. Ez elméletileg azt jelentette, hogy ők immár az angol katonáknak is adhattak volna parancsokat. Erre azonban a gyakorlatban szinte sohasem került sor.

A két világháború között az indiai hadseregben angol tisztek és gurka tisztek vezették a nepáli katonákat. Egy zászlóaljban 12 angol tiszt szolgált. Ebben az időben már hagyománynak számított, hogy a bennszülött tisztek közkatonaként kezdik a szolgálatot, majd érdemeik alapján kerülnek egyre magasabbra mindig ugyanabban a zászlóaljban vagy ezredben, ahová annak idején jelentkeztek. Ennek az volt a nagy előnye, hogy a katonákat ugyanolyan anyanyelvű, vallású, származású és azonos kasztba tartozó tisztek vezették, mint amilyenek ők maguk is voltak.

A gurka zászlóaljban mindig csak egy szubédár major szolgált. Gyakorlatilag ő volt a zászlóalj második embere. Bár a bennszülött tisztek elméletileg a gyarmati időkben nem parancsolhattak fehér tiszteknek, a gurkáknál szolgáló angol tisztek igencsak jól tették, ha elfogadták a sokat tapasztalt szubédár major irányítását. Ő volt az egész zászlóalj abszolút tekintélyű, megkérdőjelezhetetlen hatalmú atya figurája. Csupán egyetlen tiszt állt tekintélyben fölötte: a zászlóaljparancsnok alezredes, vagy ezredes. Ők ketten általában már legalább 25–30 éve szolgáltak együtt. A szubédár major nagyjából akkor kerülhetett csodálkozó tekintetű újoncként a hegyek közül a zászlóaljhoz, amikor az ezredes ugyancsak tágra nyílt szemű, félénk és tapasztalatlan alhadnagyként kiszállt Bombayban az Angliából érkező csapatszállító hajóból. Ketten együtt vasfegyelmet tartottak a zászlóaljban.

Napjainkban a Királyi Gurka Brigád három zászlóaljában csupán három szakasznak a parancsnoka angol hadnagy. Ezek a tisztek elvégezték a sandhursti akadémiát, majd a breconi szakiskolát és Nepálban részt vettek egy középfokú nyelvtanfolyamon, így folyékonyan tudnak a katonáikkal beszélni. A többi szakaszparancsnok nepáli származású. Ők valamennyien egyszerű lövészként kezdték, és hosszú, eredményes szolgálat során kerültek tiszti beosztásba. A századok speciális alegységeit – az aknavetősöket, a géppuskásokat és a harckocsi elhárítókat – általában gurka tisztek vezetik. Ezzel szemben angol a századparancsnok, az elhárító tiszt, az adjutáns és

a zászlóalj parancsnokhelyettese. A legmagasabb rangú és legnagyobb tekintélynek örvendő gurka tiszt továbbra is a gurka őrnagy. Akárcsak a múltban, fontossága ma is felér a zászlóaljparancsnokéval, és a sajátosan gurkákkal kapcsolatos kérdésekben – szokások, vallás, hagyományok, hiedelmek – ő mondhatja ki az utolsó szót. Bevetések során feladatköre még ennél is sokoldalúbb. Éles akciók során neki kell átvennie a katonai lelkész feladatát is, ugyanis a gurkák lelki békéjéért felelős civil alkalmazott nem kísérheti el híveit a csatatérre.

A gurkák dicsősége

Az angol–gurka háborút követő évszázadok során a nepáli katonák sikeresen és hatékonyan vettek részt a Brit Birodalom szinte valamennyi jelentősebb háborújában. Bárhol és bármikor harcoltak, mindenütt dicsőséget szereztek őseik nevének, a nepáli harcosok hagyományainak. Nem akadt a világon egyetlen olyan ellenfél sem – sem a pastuk, sem a németek, sem a japánok vagy éppen az argentinok vagy a balkániak –, aki meg tudta volna törni a gurkák elszántságát. A gurkák haditetteinek krónikája könnyedén megtölthetne két-három vaskos kötetet, ezért most kísérletet sem teszünk arra, hogy minden nagy tettüket, csatájukat, háborújukat bemutassuk. Azokról az eseményekről emlékezünk csak meg, amelyek nagy szerepet játszottak a mai gurka öntudat kialakulásában, vagy amelyek valamiért különlegesnek tekinthetőek. A fenti okból nem mutatjuk be az összes Viktória-kereszttel kitüntetett nepáli hőst sem. Csak azokat emeljük ki, akik még a legbátrabbak közül is kiemelkedtek vakmerőségükkel, vagy valamilyen egészen különleges tettet hajtottak végre.

A MANIPURI KALAND

A gurka ezredek változatos és kalandos bevetései során néha megtörtént, hogy csődöt mondtak a velük szolgáló európai tisztek. Az egyik ilyen válságos helyzetben azonban a katonáknak abban a nem mindennapi szerencsében volt részük, hogy egy egészen rendkívüli nő állt az élükre, megmentve ezzel a saját és a nepáli harcosok életét, és megváltoztatta egy egész királyság sorsát.

A Manipuri Királyság India északkeleti határvidékén feküdt, Burma és a teaültetvényeiről híres Asszám tartomány között. 1890-ben lázadók elűzték a királyság éléről a rádzsát. Az angolok úgy döntötték, hogy a határaikon nem engedhetnek meg ilyesmit, nehogy a manipuri példán felbátorodva esetleg más indiai fejedelemségek is azt gondolják, hogy mostantól saját maguk dönthetik el, ki is legyen az uralkodójuk.

Az asszámi főfelügyelő vezetésével 400 gurka indult el, hogy elfogja a trónbitorlót, és legyőzze a teljes manipuri hadsereget. Amikor a fővárosba értek, a bitorló tárgyalni hívta az angol tiszteket. A rádzsá palotájában a manipuriak csapdába csalták és lemészárolták a büntető expedíció összes magas rangú vezetőjét. A tisztek meggyilkolása után az életben maradt gurkák minden erejükkel ellenálltak a támadóknak. Az utolsó két tisztjük, *Boileau* őrnagy és *Butcher* kapitány tehetetlennek bizonyult a váratlan helyzetben, és a visszavonulás mellett döntött. Magukkal vitték *Ethel Greenwood*ot, aki-

nek a manipuri lázadók meggyilkolták a férjét. A fiatal és gyönyörű asszony sokkal jobban ismerte a környéket a tiszteknél, ezért ki tudta vezetni a túlélőket a városból a hegyek közé.

Ethel Greenwood a gurkákkal fogott össze, és velük együtt óriási nehézségek árán keresztül verekedték magukat az őserdőn Asszám felé. Útközben nem csak a manipuri hadsereg, de a fejvadász hegylakók is üldözték őket. A menekülők életét alighanem az mentette meg, hogy belefutottak egy másik gurka egységbe, amelyik az eseményekről mit sem tudva, éppen úton volt Manipur felé. Így aztán még könnyebbé vált a menekülés. A következő tavasszal pedig a gyarmati erők elfoglalták a fővárost, Imphalt. Szétverték a manipuri hadsereget, elfogták és elítélték a lázadók vezetőit, akiket azután fel is akasztottak.

A TIBETI HADJÁRAT

Nepálnak és Tibetnek, ahogy azt a korábbi fejezetekben láthattuk, hosszú időn keresztül rossz volt a kapcsolata. Az angol szolgálatban álló nepáliak 1903-ban lehetőséget kaptak arra, hogy törlesszenek kicsit a tibetiektől elszenvedett régi sérelmekért. A britek úgy gondolták, hogy indiai birodalmukat a titokzatos himalájai állam fenyegeti. Az angolok hagyományos félelme, hogy az orosz medve aljas terveket sző India lerohanására, arra ösztönözte őket, hogy követséget küldjenek Lhászába. (Hopkirk, Peter *The Great Game*, 2001) Ennek az volt az oka, hogy

kémeik jelentése szerint Tibetben egyre erősebbé vált az oroszok befolyása. A követség azonban elakadt, röviddel azután, hogy tibeti felségterületre lépett. Sem a tibetiek, sem Tibet urai, a kínaiak nem akartak tárgyalni.

Az angolok ekkor azt tették, amit mindig is tenni szoktak, ha attól tartottak, hogy az oroszok megelőzik őket. Felkészültek Tibet lerohanására, és már csak az ürügyet várták a támadásra. Nem kellett sokat várakozniuk, mert a tibeti hatóságok, akik csak fogcsikorgatva ismerték el, hogy Szikkim már nem országuk hűbérese, letartóztattak a vitatott tartományban két állítólagos angol kémet. Az angolok az incidens miatti felháborodást kihasználva, decemberben, a rettenetes himalájai tél kellős közepén útnak indítottak egy kisebb büntetőexpedíciót, keresztül a hóval elzárt hágókon, a jéggel borított hegyi ösvényeken, a tomboló hó- és szélviharokon át. Olyan hideg volt, hogy befagytak a puskák, elpusztultak a teherhordó öszvérek, és számos katonát kellett visszaküldeni a síkságra fagyási sérüléseik miatt. *Younghusband* ezredes csapatai között szolgáltak a 8-as gurkák is.

Az expedíció először 1904. március 31-én csapott össze a tibeti erőkkel. Younghusband először csak le akarta fegyverezni az ellenséget. Részben már sikerült is békésen elvenni a tibetiek fegyvereit, amikor az ellenséges parancsnok váratlanul kiadta a tűzparancsot, és a két hadsereg között öldöklő közelharc alakult ki. A csata kimenetelét alapvetően meghatározta, hogy a kanócos puskák-

kal és kovaköves muskétákkal felszerelt tibetiek nem tudtak mit szembe állítani a britek két félelmetes géppuskájával. Nem sokkal később 900 tibeti holtteste feküdt a csatamezőn, míg a támadók mérlege a hivatalos verzió szerint 6 sebesült volt.

A következő összecsapás során a tibeti támadók visszaverésekor a 8-as gurkákat vezető *Grand* hadnagy Viktória-keresztet kapott a hősiességéért. A tibetiek ellenállását megtörve, az angolok eljutottak a fővárosba. És bár semmilyen bizonyítékot nem találtak arra, hogy a dalai láma összejátszott volna az oroszokkal, ha már ott voltak, kereskedelmi kedvezményeket kényszerítettek ki a tibetiektől Anglia számára. A tibeti büntetőexpedíció általános elismerésnek örvendett odahaza. A hadjárat gyors és sikeres volt, dicsőséget hozott, és nem került sokba. Az csak viszonylag kevés embert zavart, hogy amúgy nem volt semmi értelme. A lemészárolt tibetiek később szóba sem kerültek.

Az első világháború

Az első világháborút megelőzően Nepál és Anglia hagyományosan jó viszonya még barátságosabbá vált. Ebben két férfinek jutott kiemelkedő szerep. Egyikük a himalájai királyság miniszterelnöke, *Csandra Samsér Ráná* mahárádzsá volt, aki 1908-ban Angliába látogatott. A nepáli politika első számú embere őszinte örömmel tapasztalta a brit közvélemény kitörő lelkesedését és rokonszenvét, az uralkodó család is a lehető legnagyobb rokonszenv-

vel bánt vele. Hazatérése előtt a miniszterelnök így foglalta össze érzéseit: „Szeretnék köszönetet mondani a brit nemzetnek a kedvességéért. Az önök állama egy csodálatos ország. Az, hogy milyen nagy is valójában, leginkább azzal a sok jóval mérhető, amit Anglia hatalmas szomszédunkkal, Indiával tett. Békét, az emberélet és a tulajdon biztonságát, igazságosságot és számtalan más jótéteményt adtak önök Indiának." (Gould, Tony *Imperial Warriors, Britain and the Gurkhas*, 2000)

A másik férfi, *V. György* király, nem sokkal trónra lépése után, 1911-ben ellátogatott Indiába és Nepálba is. Az angol uralkodó a korszak egyik leghíresebb vadászának számított, így nem csoda, hogy azonnal igent mondott, amikor barátja, a nepáli miniszterelnök vadászni hívta. Ekkor került sor a nepáli történelem legnagyobb szabású körvadászatára. Az angol király és a mahárádzsá között igazi barátság alakult ki. V. György így beszélt erről: „Kedves mahárádzsá! Úgy számíthatok önre és az ön nemzetére, ahogyan csak a legjobb barátjára számíthat az ember."

Három évvel V. György nepáli látogatása után kitört az első világháború. Nepál erején felül segítette az angol háborús erőfeszítéseket. A mahárádzsá első lépésként az angolok rendelkezésére bocsátotta a nepáli hadsereg négy ezredét. Ezek India és Afganisztán határvidékén vigyáztak a rendre és a békére, míg a korábban itt állomásozó indiai és gurka csapatok elindultak, hogy a fél világot átszelve megküzdjenek a birodalom ellensé-

geivel. A nepáli hadsereg további csapatokat is küldött Észak-Indiába, míg végül 16 ezer katonájuk állomásozott az indiai helyőrségekben. Ezzel jelentősen tehermentesítették a brit haderőt. 1914 októberében Marseilles-ben európai földre léptek az első indiai csapatok.

A gurka egységek példát mutattak hősiességből és helytállásból. Flandriában a 8-as gurka lövészek egy teljes német dívízió hatalmas túlerejét állították meg. Iszonyatos veszteségeket szenvedtek, de a pokoli körülmények dacára sem adta meg magát egyetlen gurka harcos sem. Ami pedig elképesztette a nyugati szövetségesek hadvezetését, a nepáli katonák között ismeretlen dolog volt a dezertálás. A gurkák halálosan komolyan vették katonaesküjüket.

A harcok során a nepáli katonák közül elsőként *Kulbír Thápá* szerezte meg a hősiességért járó Viktória-keresztet.

A Viktória-kereszt első nepáli kitüntetettje

Kulbír Thápá huszonhat éves korában egyszerű lövészként szolgált a 3-as gurka ezred második zászlóaljában, amikor Franciaországban, Fauquissart városától valamelyest délre megsebesült harc közben. Ezen a helyen az első világháború talán legvéresebb összecsapásai tomboltak. A hírhedt nyugati fronton szolgáló csapatok mind a két oldalon iszonyatos veszteségeket szenvedtek. A rohamra induló századok katonáinak fele, néha kétharmada is holtan vagy sebesülten maradt a szögesdrót-aka-

dályokon, a bombatölcsérek között. Mivel az ellenség folyamatos tűz alatt tartotta a két lövészárok közötti senki földjét, a sebesültekre lassú, szenvedéssel teli halál várt.

Kulbír Thápá sebesülten elindult visszafelé, az angol lövészárkok irányába. A harc során elfoglalt első német lövészárok mögött rábukkant egy sebesült angol katonára. Az angol reménytelennek találta a helyzetét, és megbékélve a halál gondolatával, arra bíztatta a gurkát, hogy hagyja sorsára, és legalább a saját életét mentse. Kulbír Thápá azonban nem hagyta cserben ismeretlen bajtársát, hanem egy napon és egy éjszakán keresztül mellette maradt. A következő hajnalon, kihasználva a reggeli ködöt, a hátára vette a súlyos sebesültet, átmászott vele a német szögesdrótokon, és csak akkor tette le, amikor találtak egy viszonylag biztonságos helyet a senki földjén.

A hős nepáli még akkor sem a biztonságot jelentő angol vonalak felé vette az útját, hanem visszaindult a német frontvonal irányába, mivel útközben, miközben megmentette az angol katona életét, két sebesült gurka bajtársával is találkozott. Megkereste a sebesülteket, majd egyenként a hátára vette, és biztos helyre cipelte őket. Amikor sikerült bajtársait eljuttatnia az angol vonalak mögé, nem törődve vele, hogy fényes nappal kitűnő célpontot nyújt a német lövészeknek, visszatért a senki földjére, a hátára vette az angol sebesültet, és az erős ellenséges tűz ellenére, őt is biztonságos helyre szállította.

Az ellenséggel szemben tanúsított bátorságáért, és

bajtársai megmentéséért kapta – gurka közkatona létére – elsőként a rangos kitüntetést. Sikeres katonai pályafutás várt rá, havildári rangban szerelt le.

A Viktória-kereszt jelentősége

A Viktória-kereszt a brit birodalom legmagasabb rangú katonai kitüntetése, a hasonlóan magas rangú György-kereszttől az különbözteti meg, hogy a Viktória-keresztet kizárólag olyan ember kaphatja meg, aki az ellenség szeme láttára az ellenséges tűzben életét kockáztatva hajt végre valamilyen átlagosnál sokkal hősiesebb tettet. Közkatonától tábornokig mindenki rászolgálhat, sőt még azok a civilek is, akik a hőstett végrehajtásának pillanatában a hadsereg irányítása alatt álltak. A kitüntetést a brit uralkodó adja át a Buckingham-palotában tartott ünnepség keretében.

A gyarmati időkben az indiai katonák, valamint a gurkák még nem kaphattak Viktória-keresztet. A 19. század vége felé mind többen kezdték el követelni, hogy az indiai katonák is elnyerhessék ezt a rangos kitüntetést.

Az áttörést az első világháború hozta. 1914 decemberében két indiai katona, *Darwan Sing Negi* és *Khu Dadad Khan* érdemelte ki először a Viktória-keresztet, amit nemsokára követett az első gurka kitüntetése is.

A NAGY UTAZÁS

Az első világháború kitörésekor senki sem magyarázta el a gurkáknak, miért is kell hadba vonulniuk, és ők sem igazán tették fel ezt a kérdést maguknak. Azért kerekedtek fel az indiai helyőrségekből, azért hajóztak át az Indiai-óceánon és a Földközi-tengeren, mert ezt a parancsot kapták az uralkodótól, akire felesküdtek szolgálatuk elején. A riadóztatott gurka zászlóaljak gyalogszerrel jöttek le a hegyekből, majd vonaton keresztülszelték a forró indiai síkságot, hogy valamelyik nagy kikötőben hajóra szálljanak. A tengeri út vallási és gyakorlati okok miatt is igen komoly gondot okozott a nepáli katonáknak. A hindúk vallása tiltja a tengeri utazást. A „fekete vízen" csak akkor kelhetnek át, ha erre papjaik engedélyt adnak, a hazatérő hindúknak pedig el kell végezniük a *pání patia* szertartást. Ez sok pénzbe kerül.*

* A nepáliak a *pání patia* szertartással szerezték vissza a kasztjukkal járó jogaikat és privilégiumaikat. A ceremónia három napig tartott. Egy bráhmin jelenléte tette hivatalossá az eseményt, és garantálta a megtisztulást mint eredményt. Gyakran áldozatokat is be kellett mutatniuk a hazatérőknek. Az áldozat mértéke a vagyoni helyzetüktől, kasztjuktól és családi körülményeiktől függött. Nepál legbefolyásosabb vallási vezetője, a *rádzs gurú,* épp olyan szigorúsággal tartatta be a szertartást a hazatérő gurka katonákkal, mint a tengeren túlról haza érkező főnemesekkel, udvari előkelőségekkel. Később az angol szolgálatban álló gurkák számára lehetőség nyílt arra is, hogy a szabadságra hazatérő katonák még a helyőrségben egyszerre végezzék el a szertartást.

A behajózással járó nehézségek másik oka az volt, hogy számos hegylakó már akkor rosszul lett, amikor felmentek a kikötőben horgonyzó hajókra. Egészen egyszerűen nem tudták feldolgozni a tenger, az óceán látványát. Ennyi vizet egy helyen még soha életükben nem láttak. A hatalmas óceánjárók is meglepték őket. Hogyan lehetséges az, hogy a vasból készült hajók, teli a rengeteg katonával és felszereléssel, nem süllyednek el? És tényleg nem süllyednek el? A legtöbb gurka ugyanis nem tudott úszni.

Egyikőjük kiállt a rakpartra, és hosszú időn át a víz mélyét fürkészte. Amikor megkérdezték tőle, hogy mégis mit csinál, akkor azt válaszolta, a síneket keresi. Nyilvánvaló volt számára, hogy az óriási hajók a tengerfenéki síneken gördülnek, hiszen különben honnan tudnák, hogy merre kell menniük? Legtöbbjüknek fogalma sem volt arról, hová is tartanak. Sokan nem is tudták, merre van a Szuezi-csatoma, Afrika vagy éppen a távoli Európa. Angliáról és Londonról talán már hallottak, de Franciaország és a német–francia határvidék veráztatta csataterei, ahol a háború poklában oly sokan haltak meg később közülük is, felőlük akár egy idegen bolygón is lehetett volna.

A GALLIPOLI VÉRFÜRDŐ

A franciák oldalán harcoló gurkák óriási dicsőséget szereztek a himalájai királyságnak. Senki sem kételkedett bátorságukban, ám még legodaadóbb híveiket is meglepte az az elszántság és tántorítha-

tatlan vakmerőség, amit az első világháború egyik legszörnyűbb csatájában, 1915-ben Gallipoliban mutattak.

Az első világháború talán legrosszabbul sikerült brit hadjáratának bizonyult az a kísérlet, hogy némi francia segítséggel elfoglalják a Fekete-tengert a Földközi-tengerrel összekötő szorost, a Dardanellákat és a stratégiailag rendkívül fontos Gallipoli-félszigetet. A törökök elleni harc során, a rendkívüli véráldozatot követelő partraszállási kísérlet idején is csak a gurkáknak sikerült a lehetetlen küldetés. Az angolok és a szövetségeseik csúfos kudarcot vallottak.

C. J. L. Allanson őrnagy a 6-os gurkákkal szolgált a véres partraszállási kísérletek során. Visszaemlékezéseiben élénk színekkel festi, milyen szörnyű körülmények között kellett csapatainak a félelmetes törökök ellen harcolniuk.

„Amikor felhangzott a vezényszó, lendületesen támadni kezdtünk. A hegytetőn összecsaptunk a törökökkel. Le Marchand elesett, szuronnyal keresztülszúrták a szívét. Engem lábon szúrtak, ezután vagy tíz percen keresztül vad közelharcba keveredtünk. Haraptunk és ütöttünk, bunkónak használtuk a puskákat és a pisztolyokat. A végén a törökök megfordultak és elmenekültek, engem pedig nagy büszkeség töltött el.

Miénk volt az egész félsziget kulcsa, és a veszteségeink nem is voltak túl nagyok. Magunk alatt láttam a szorost, a motoros és a kerekes hajókat... De ahogy körülnéztem, azt is láttam, hogy sehol

sincs az erősítésünk... Rohanni kezdtünk Maldos irányába, de nem jutottunk nagyjából 200 méternél tovább, amikor az óriás zűrzavar közepette a saját haditengerészetünk kezdett el lőni minket a tizenkét hüvelykes ágyúkkal. Iszonyú volt ez a szerencsétlenség." (Parker, John *The Gurkhas*, 1999)

A rosszul előkészített hadjárat szervezői valamit már előre sejthettek, mert alig három héttel a harcok megkezdése előtt *Hamilton* tábornok a következőket írta a vezérkarnak:

„Nagyon örülnék, ha kaphatnék egy gurka brigádot is, ami remekül kiegészítené az új-zélandi haderőt, mégpedig olyan katonákkal, akik – és ezt biztosra veszem – igen értékesek lesznek a Gallipoli-félszigeten. A sziklák délnyugati homlokzatát szúrós bozót borítja. Ez pontosan olyan fajta terep, ahol igazán otthon vannak ezek a mokány legények... Gallipoliban minden kis gurka annyit ér, mint a saját testsúlya aranyban." (Moorhead, Man *Gallipoli*, 1956)

1915 végén a törökök döntő vereséget mértek a Mezopotámiában harcoló angol csapatokra. Kut-el Amara térségében a törökök körbefogtak és ostrom alá vettek több mint tizenháromezer indiai és brit katonát. Az angolok többször is sikertelenül próbálták meg felmenteni őket. A kétségbeesett próbálkozások idején került sor egy haditechnikai újításra. Az ostromzárba került bajtársaikat légi úton próbálták meg élelmiszerrel ellátni. A parányi, első világháborús, fából és vászonból készült repülőkből a történelem folyamán első alkalommal dobtak

le készleteket a földön harcoló csapatoknak. A pilóták minden bátorsága ellenére azonban, ezek a szállítmányok kevésnek bizonyultak. A birodalom lakóit mélységesen megrázta a hír, hogy legjobb katonái ezrével kerültek hadifogságba.

A második világháború

A két világháború közötti időszak volt a modern gurkák történetének egyik aranykora. Az első világháború poklában bebizonyították, hogy ugyanolyan jó katonák, mint a leghíresebb, legnagyobb múltra visszatekintő, európai elit csapatok tagjai. Hősies helytállásukat általános elismerés övezte, és az angol hadvezetés is tisztában volt azzal, hogy az apró termetű nepáli harcosok a korszerű fegyverekkel vívott háború csataterein is ugyanúgy megállják a helyüket, mint a gyarmatbirodalom távoli és zord határvidékein.

A második világháború kitörésekor a történelem mintha csak meg akarta volna ismételni magát. A nepáliak hűsége és barátsága ismét óriási segítséget jelentett Nagy-Britanniának, amikor 1939 szeptemberében Európában elszabadult a pokol. A nepáli mahárádzsá azonnal felajánlotta, hogy a nepáli hadsereg nyolc zászlóalja elindul a hegyek közül Indiába, hogy segítsen fenntartani a rendet a mind nyugtalanabbá váló, önállóságra törekvő angol gyarmaton.

A britek a szokásos, rövid bizonytalankodás után elfogadták az ajánlatot. Amikor a mahárádzsá meg-

hallotta, hogy a németek Londont bombázzák, kiadta a parancsot: a nepáli államkincstár huszonötezer rúpia értékben küldjön pénzt Londonba, hogy a város polgármesterének legyen miből támogatnia a bombázások áldozatait.

A gurka zászlóaljak 1941 tavaszán indultak el a háborúba. Legtöbbjük 4–5 éven keresztül harcolt folyamatosan. Küzdeniük kellett Délkelet-Ázsiában, a Közel-Keleten, Észak-Afrikában, Görögországban és Olaszországban. A világ ismét megtapasztalhatta, milyen félelmetes katonák a nepáli harcosok. 1943-ban egy amerikai újságíró, látva bátorságukat és kitartásukat, így fakadt ki: „Miért nem mesélt nekem korábban senki ezekről a gurkákról?"

Amikor Észak-Afrikában a végéhez közeledett a háború, a 2-es gurkákat érte az a dicsőség, hogy nekik adta meg magát a tengelyhatalmak észak-afrikai vezérkari főnöke, *Von Arnin* tábornok. Amikor a gurkák rábukkantak a németek főhadiszállására, megdöbbentő látvány fogadta őket. Érkezésüket látva több mint 1000 katona rendeződött nyílegyenes sorokba. A németek legszebb ruhájukat viselték, megborotválkoztak, és a bakancsukat is tükörfényesre suvickolták. A hosszú harcban elgyötört és fáradt nepáliak meglehetősen mulatságosnak tartották ezt a látványt. Von Arnin kapitulációja azt jelentette, hogy Észak-Afrikában véget ért a háború, és 29 hónapi szakadatlan küzdelem után a gurkákat új frontokra vezényelhetik. Az afrikai harcok idején ismerhették meg a németek *Lálbahádur Thápá* nevét.

GYŐZELEM KUKRIVAL ÉS PISZTOLLYAL

Lálbahádur Thápá 37 éves volt, amikor a második világháború idején végrehajtotta azt a hőstettet, amiért megkapta a Viktória-keresztet. 1943 áprilisában az indiai hadsereg kötelékébe tartozó 2-es gurka lövészek első zászlóalja Tunéziában harcolt. Lálbahádur szubédár két rajt vezetve elsőként érte el egy keskeny ösvényen az ellenség állásait. Egysége azt a parancsot kapta, hogy a lehető legcsendesebben számolják fel az állásokat.

A szubédár és katonái lerohanták a hegy lábánál kialakított őrposztot, és egyetlen lövés leadása nélkül, kukrijukkal és szuronnyal végeztek az ellenféllel. Ezután egy géppuskaállást foglaltak el hasonló módon. Ellenfeleik akkor már észrevették a támadókat, és tüzet nyitottak rájuk. Lálbahádur, nem törődve a rázúduló puska, géppisztoly és géppuska tűzzel, felküzdötte magát egészen a keskeny sziklaösvény legtetejére, a hegygerincre. A második géppuskaállás elfoglalásakor Lálbahádur Thápá két németet a kukrijával ölt meg, míg másik kettőt a revolverével. A hegytetőre felérve, ismét kukriját használva végzett két ellenséggel. A vele harcoló közkatona kukrijának két másik német esett áldozatául. Ez megtörte az ellenség ellenállását, a németek fegyvereiket hátrahagyva, fejvesztve menekültek. A szubédár ilyen módon maroknyi katonája segítségével, élete kockáztatása árán szabadította fel a keskeny átjárót. Ezzel lehetővé tette az egész hadosztály gyors átkelését a hegyeken.

Lálbahádur Thápá a későbbiekben is folytatta sikeres katonai pályafutását, és elérte a gurkák számára akkor létező legmagasabb rangot: szubédár majorként vonult nyugállományba. Kitüntetése mind a mai napig megtekinthető a winchesteri Gurka Múzeumban.

Háború a Távol-Keleten

A második világháború kitörésekor Angliának nem csak Európában, hanem – keleti gyarmatai védelmében – Ázsiában is számos fronton kellett harcolnia. A háború első éveiben katasztrofális vereségek sora érte a brit gyarmati haderőt. Amikor Japán 1941-ben nyíltan szembefordult az Egyesült Államokkal és Angliával, úgy tűnt, hogy igen kedvező időpontot választott. A támadás valósággal elsöpörte a brit gyarmati erőket. Anglia elveszítette a Maláj-félszigetet, Szingapúrt és Burmát is. A japán csapatok nemsokára már India határán álltak.

1941 telén a japánok ellen harcoló gurka csapatok kevés sikert értek el. Hiába bizonyultak a nepáli harcosok az elszánt és vakmerő japán katonák méltó ellenfeleinek, hiába állították meg önfeláldozóan az ellenség halált megvető bátorságú rohamait, kis győzelmeik semmit sem értek, mert körülöttük és a hátuk mögött összeomlott az addig szilárdnak tűnő gyarmati világ.

Az angol és az indiai csapatok fejvesztve menekültek, teljesen összezavarodtak, képtelenek voltak szervezetten védekezni. A japánok minden fronton

magukhoz ragadták a kezdeményezést. Rengeteg hadifoglyot ejtettek, akikkel elképesztő kegyetlenséggel bántak. A japánok és indiai támogatóik rendkívül erős propaganda tevékenységet fejtettek ki a fogolytáborokban. Sok indiai katona is átállt az ő oldalukra, de talán azért is, hogy elkerülje a kínzást, az éhezést, a szörnyű körülményeket. (Baylay, Christopher és Harper, Tim *Forgotten Armies*, 2005)

A japánok szerették volna a gurkákat is a maguk oldalára állítani. Próbálkozásukkal tökéletes kudarcot vallottak. A bosszú nem késett. A gurka tiszteket elkülönítették embereiktől, mert úgy gondolták, hogy így majd könnyebb lesz megtörni mindkét csoportot. Az őrök utasítást kaptak, hogy bántalmazzák a tiszteket. A legnehezebb, legmegalázóbb munkákat kellett elvégezniük. Az őserdőben a puszta földön kellett aludniuk. A 2-es gurkák legmagasabb rangú tisztje, *Hariszing Borha* szubédár major megvakult a kínzástól, és súlyos belső vérzései támadtak, amikor őrei iszonyúan megverték, mert nem volt hajlandó aláírni egy propaganda levelet, amelyik lázadásra szólította volna fel a britek oldalán harcoló gurka csapatokat.

Keleten fordul a kocka

Délkelet-Ázsiában a hadiszerencse csupán 1943 legvégén fordult a szövetségesek javára. Mielőtt azonban megkezdődhetett volna az elfoglalt tartományok felszabadítása, a briteknek még meg kellett állítaniuk a japánok utolsó, kétségbeesett roha-

mát, amellyel nem kevesebbet akartak elérni, mint hogy Burmából betörjenek Indiába. Indiában ebben az időben nagyon feszült volt a helyzet. A háborús erőfeszítések és az éhínség miatt gyakorivá váltak a tüntetések, a sztrájkok és a szabotázs akciók. Az indiai lakosság egy része, az ügyes japán propagandának köszönhetően, felszabadítóként várt a támadókra.

1944 tavaszán Asszám és Manipur határvidékén megkezdődött a hosszú és véres dzsungelháború, amelynek tétje a brit korona ékköve, India volt. Az Imphal környéki csaták hősei között ott találjuk a gurkákat is. Az „ajo gurka!" hagyományos csatakiáltással előtörő nepáli harcosok számos összecsapásban mértek véres vereséget a szilajul támadó japánokra. 1944 júniusában *Gandzsu Lama* közkatona bebizonyította, hogy a gurkák nem csak ugyanolyan bátrak, mint ósapáik voltak, de nem rettennek meg a legkorszerűbb ellenségtől sem.

Gandzsu Lama 17 éves korában, 1942-ben állt be a 7-es gurkák közé. Bár a fiatalember származását tekintve nem tartozott a gurkák többségét adó törzsek egyikéhez sem, és még csak nepáli alattvaló sem volt, mégis felvették a hadseregbe, mivel azokban a vészterhes napokban a toborzók bárkit besoroztak, aki legalább egy kicsit hasonlított a gurkákra. Alighogy százada megérkezett Imphal környékére, Gandzsu máris kitüntette magát. Osztagával megtámadott egy japán őrjáratot, és több ellenséggel saját kezűleg végzett. 1944 júniusában a 48-as indiai gyalogbrigád véres közelharcba bo-

csátkozott a japánokkal. Mindkét fél számos tankot vetett be. Közepes harckocsik vezetésével újabb japán csapatok indultak meg a nepáliak ellen. Az ellenség közvetlen közelről gyilkos tüzet zúdított a fedezéket kereső gurkákra.

Gandzsu Lama, nem törődve az életveszéllyel, előre kúszott, és kilőtt egy harckocsit. A japánok persze észrevették, és lőni kezdtek rá. Kétszer is megsebesült, és eltörte a bal csuklóját. Ennek ellenére, jobb kezére támaszkodva sikerült 30 méterre megközelítenie az ellenséges harckocsikat, amelyek közül a másodikat is kilőtte. Sérülései ellenére tovább kúszott, és kézigránátokkal támadt a tankok legénységére, akik megpróbáltak elmenekülni. Csak akkor hagyta, hogy bajtársai elszállítsák a tábori kórházba, miután meggyőződött róla, hogy akciója mindegyik megtámadott harckocsival szemben eredményes volt.

Az őserdő mélyén nemsokára fordult a kocka. Most már a gurka őrök vigyáztak a japán hadifoglyokra. Miután India határát sikerült megvédeni, az angol és indiai csapatok megkezdték az óvatos, lassú, keleti előrenyomulást. Burma felszabadításában is fontos szerep jutott a nepáliaknak. A hadműveletek egyik legfontosabb csatájára a buddhisták szent helyén, a *Mandalaj* hegyen került sor. A gurka csapatok véres közelharcban, gyakran kukrival a kezükben kényszerítették menekülésre a japánokat. Győzelmük a burmai hadjárat fordulópontját jelentette. *Slim* tábornok csapatai nemsokára már Rangún előtt álltak.

A burmai főváros felszabadításában részt vevő gurkák, hosszú történelmük során először nem a földön, hanem a levegőből érkeztek a csatába. A *Dracula-hadművelet* során gurka ejtőernyősök lepték meg a bunkerekből védekező, halálra szánt japánokat. A gurkák kivétel nélkül önkéntesek voltak. Hamar megtanultak repülni, és gyorsan elsajátították az ejtőernyő használatát is. Akkor már évek óta várták, hogy részt vehessenek egy ilyen bevetésen.

A 8-as gurkák parancsnoka ekkoriban a később fényes katonai pályát befutó *Walter Walker* alezredes volt. Ellentétben a legtöbb angol főtiszttel, ő pontosan tudta, milyen veszélyes ellenfelek a japánok: „A dzsungelben első osztályú ellenséggel, a japánokkal kellett harcolnunk. Ők sokkal jobb harcosok voltak, mint a németek. Kiválóan értettek az őserdei hadviseléshez, ez volt az oka annak, hogy a háború elején ki tudtak minket söpörni Burmából. Mindig meg kellett tanulnunk az ellenük használható megfelelő harcmodort. Amikor azonban küzdelembe bocsátkoztunk, a japánok újabb módszereket alkalmaztak. Robbanóanyagot kötöttek a hasukra, és a tankok elé vetették magukat, hogy felrobbantsák őket, akárcsak a kamikaze pilóták a hadihajókat. Manapság az emberek már nem is tudják, hogy nincs a világon olyan harcos, aki a japánokhoz hasonlítható. Hihetetlenül vakmerőek és kegyetlenek voltak." Írja visszaemlékezésében. (Walker, Sir Walter, General *Canopy of War: Jungle*

Warfare, from the Earliest Days of Forest Fighting to the Battlefields of Vietnam, 1990)

Ellentétben a németekkel és az oroszokkal, akik a második világháború folyamán „csak" durván bántak a foglyaikkal, a japánok egészen egyszerűen embertelenek voltak. A hadifoglyokat gyakran tárgynak tekintették. Semmi rosszat nem láttak abban, hogy az elfogott gurka katonákat oszlophoz kötözték, és hogy az újonc japánok ezeken az eleven célpontokon tanulták meg a szurony kezelését. Nem csoda, hogy ilyen kiképzés után nem tekintették ellenfeleiket emberi lénynek, hanem európai szemmel felfoghatatlan, közönyös kegyetlenséggel bántak velük.

Az olyan gurka harcosokban, mint *Bhanbhagta Gurung*, azonban emberükre akadtak.

Harc a dzsungel mélyén

Bhanbhagta Gurung 24 éves lehetett, amikor 1945 március 5-én a burmai fronton, a mai Mianmar területén, rajával együtt erős ellenséges tűzbe keveredett. Bhanbhagta a 2-es gurka lövészek harmadik zászlóaljában szolgált közlegényként. Egysége életveszélyes helyzetbe került, mert az ellenséges zárótűzön túl egy orvlövész is lőni kezdett rájuk az egyik fa koronájából. A fiatal lövész, nem törődve a japánok lövéseivel, halálmegvető bátorsággal előrerohant, megkereste és agyonlőtte a mesterlövészt, majd egy szál maga megtisztított négy ellenséges

lövészgödröt. Ezek után egy könnyű géppuska nyitott rá tüzet.

Bhanbhagta végzett a géppuskással is, és elfoglalta a bunkerjét. Két lövésztársa és egy gurka géppuskás segítségével visszaverte a japánok ellentámadását, amikor azok megpróbálták visszafoglalni a bunkert. Példátlan bátorságának köszönhetően, a harmadik zászlóaljnak sikerült vereséget mérnie a japánokra. Bhanbhagta a Viktória-kereszt átvétele után is példamutatóan szolgált a hadseregben, ezért leszerelésekor a tiszteletbeli havildar rangot kapta meg.

Burma felszabadítása rendkívül véres küzdelemmel járt. Az itt harcoló katonák hősiességének elismeréséért a burmai harcok során harmincegy ember kapta meg a Viktória-keresztet. Ezek közül kilencet a gurka ezredek harcosai érdemeltek ki.

A gurka zászlóaljak sokat próbált tagjai nem csatlakoztak a második világháború végét jelző általános örömujjongáshoz. Számukra a béke számos új gondot hozott. A katonák csalódottan értesültek róla, hogy az angol hadseregben szolgáló gurkák 60 százalékát azonnal leszerelik, szélnek eresztik. Az indiai Brit Rádzs végnapjai azzal kezdődtek, amikor egyetlen tollvonással megszüntettek húsz gurka zászlóaljat. További gondot és kellemetlenséget jelentett, hogy a hadifogolytáborokból hazatértek a kiszabadított katonák és tisztek. Ezek a veteránok döbbenten látták, hogy egykori egységeikben nélkülük is van elég katona. Hiába szenvedtek olyan sokat a háborúkban, gazdáik most

egyszerűen hazaküldték őket. A himalájai ország irányába vezető országutak megteltek megtört, csalódott emberekkel.

A BIRODALOM ROMJAI KÖZÖTT

A második világháborút követően a brit haderő kötelékében maradó gurka egységek végigharcolták a gyarmatbirodalom összeomlását kísérő, szinte valamennyi háborút. A Japán elleni harcok idején nagy tapasztalatokra tettek szert az őserdei hadviselésben, ami kifejezetten kapóra jött, mert az ötvenes-hatvanas évek háborúinak nem kis része ilyen területeken zajlott. Valamennyi gurka egység kivehette a részét a malajziai, az indonéziai harcokból. Az ő hősies helytállásuknak volt köszönhető a britek sikere Bruneiben és Szaravakon. A szaravaki összecsapások során, *Rám Bahádur Limbu* hősiességének köszönhetően kapták meg a gurkák a 13. Viktória-keresztjüket. Békefennttartóként egy kisebb egységük Cipruson is állomásozott. (Smith, E. D. *Malaya and Borneo – Counterinsurgency Operations*, 1985)

Burma felszabadítása után a gurkák tovább harcoltak a keleti hadszíntereken. A visszavonuló ellenség nyomában haladva, olyan csatákban is részt vettek, amelyek valójában nem értek véget a második világháború befejeződésével. A nepáli harcosok eljutottak Indokinába is. Vietnámban a saigoni helyőrség japán parancsnoka a kapituláció jeleként a 8-as gurkáknak adta át szamurájkardját. Az ősi

kardok átadása hamarosan az angol győzelmeket kísérő szertartások állandó részévé vált. A britek visszatértek Burmába és Malajziába, és megpróbálták helyreállítani azt a rendet, amire a háború előtti időkből emlékeztek.

Délkelet-Ázsiában 1946-ra többé-kevésbé sikerült helyreállítani a békét. A törékeny nyugalom csak rövid ideig tartott, és a gurkák nemsokára ismét a dzsungel mélyén találták magukat, ahol a brit koronát szolgálva, egykori fegyvertársaik, a különféle hazafias mozgalmak harcosai ellen kellett küzdeniük.

Háború az óceán közepén

1982-ben a falklandi háború során a 7-es gurka lövészek első zászlóalja került bevetésre. A tengeren persze érték kellemes meglepetések is a nepáli harcosokat. *Balíprászád Ráj* közlegény például egészen megdöbbent, amikor meglátta a *II. Erzsébet királynő* luxus utasszállító hajót:

„Ez a hajó nagyobb volt, mint bármelyik épület, amit odahaza láttam. És az ágyam! Sohasem aludtam azelőtt ilyen csodálatos körülmények között. Fogok én még valaha is ilyen hatalmas, puha ágyban aludni? Ha már háborúba kell mennie az embernek, akkor ennél kényelmesebb utazást el se lehet képzelni." Mesélte később az otthoniaknak. (Parker, John *The Gurkhas*, 1999)

A nepáli harcosok nagy csalódására, igazi ütközetben nem is vehettek részt, mert az ugyancsak

félelmetes hírű brit ejtőernyősök tartalékaként vetették be őket Port Stanley visszafoglalásakor. A nagy hatékonysággal működő angol propagandagépezetnek köszönhetően azonban éppen ez az összecsapás tette világszerte ismertté a gurkákat. Az angol sajtó folyamatosan figyelemmel kísérte a csapatszállító hajók mozgását, és fényképekkel illusztrált riportokban számoltak be a „vérszomjas himalájai vademberekről", akik már fenték csillogó, görbe késüket, hogy elvágják velük az argentin katonák nyakát. Ezt a cirkuszt az argentinok elleni lélektani hadviselés részének szánta az angol sajtó.

A gurkák a maguk részéről mindent megtettek azért, hogy a lehető legfélelmetesebbnek látsszanak a képeken. A világsajtó átvette a beszámolókat, és azok gyorsan eljutottak Argentínába is. A szigeteket megszálló, többnyire sorállományú argentin katonák egyre növekvő idegességgel várták az angolok, de különösen a nepáliak érkezését. Amikor végre megindult a gurka támadás, a halálra rémült argentinok inkább elmenekültek, vagy egyetlen lövés leadása nélkül megadták magukat. Az argentin sajtó a háború után számos hírt közölt a gurkák kegyetlenkedéseiről, de ezeket nem tudták tényekkel alátámasztani.

A kiválasztás

Nincs még egy olyan fontos nap a gurka harcos életében, mint amelyiken eldől, hogy be kerül -e a világ legjobb katonái közé.

A legutóbbi időkben – szemben a 19. és a 20. század évi több ezer újoncot váró sorozásaival – évente már csak kevesebb mint háromszáz szerencsés kiválasztott kezdheti meg a kőkemény katonai kiképzést a szigorú felvételi vizsgák után. A fizikai és a szellemi képességeket egyaránt alaposan megvizsgáló felmérésekre a nepáli Pokharában kerül sor. A sikeres jelentkezők közül 230-an az angol hadsereg soraiban, míg a többi a szingapúri rendőrség *Gurka Kontingens*ében kezdhetik meg az alapkiképzést, majd a szolgálatot.

A NAGY VÁLOGATÁS

Számos nepáli faluban a minden évben egy alkalommal sorra kerülő toborzás legalább olyan fontos esemény, mint egy-egy országos ünnep. Néhány kiválasztott élete örökre megváltozik ezen a napon. Mivel az angolok a 19. században nem léphettek nepáli felségterületre, ezért a toborzást magukra a gurkákra, a leszerelt, és nagy tapasztalatokkal rendelkező altisztekre, tisztekre bízták. Ezek a veteránok egykor saját maguk is kiállták ugyanezt a próbát, keresztül küzdötték magukat a vizsgákon, majd de-

rekasan helytálltak a gurka zászlóaljak kötelékeiben. És ami a legfontosabb, a *galláválák*, azaz a vándor toborzók pontosan ismerték mind a két világot: egyaránt otthon voltak a magas hegyek árnyékában, az apró nepáli falvakban, az indiai nagyvárosok korszerű helyőrségeiben, de a modern háborúk frontvonalain is. A módszereik nem sokat változtak az elmúlt kétszáz év során. Munkájuk viszont egyre nehezebbé vált, amióta Anglia radikálisan csökkentette gurka egységeinek számát és nagyságát. A kisebb egységekbe évről évre egyre kevesebb újonc kell. Nem csoda, hogy a fejpénzért dolgozó toborzók száma is egyre csökken, pedig ez a szakma még ma is nagyon nagy megbecsülésnek örvend Nepálban. Napjainkban a toborzók odafigyelnek arra is, hogy a jelöltek legalább tizenhét évesek legyenek, ugyanis a múltban gyakran megtörtént, hogy jó felépítésű, elszánt tizennégy-tizenöt éves fiatalkorúak is bejutottak a seregbe. A hosszú szolgálati idő sem ijesztette el a jelentkezőket, a toborzóknak mindig volt kiből válogatniuk.

Az elmúlt években a toborzásra december táján került sor. A megfelelő életkorú nepáli fiatalok közül még mindig igen sokan álmodnak arról, hogy a brit hadsereg kötelékében fussanak be fényes pályát. Lelkesedésük új iparágat teremtett Nepálban. Bár mindenki tudja, hogy az angolok egy évben legfeljebb két-háromszáz újoncot választanak csak ki, mégis szerte az országban sok tízezernyi fiatal készül a nagy megmérettetésre. Az ő reményeiket használja ki az a számos magániskola, amelyek azt

ígérik, hogy felkészítik a fiatalokat a kemény próbatételre. A beiratkozó fiúknak valóban javulnak az esélyeik a sikeres vizsgára, mivel kiképzőik nagy része maga is gurka veterán, akinek annak idején – tizenöt, húsz, harminc évvel ezelőtt – sikerült az, amiről ezek a lelkes jelentkezők most álmodnak. Mire megjelennek a toborzók, a fiúk nagy részének nem okoz gondot teljesíteni száz fekvőtámaszt, ugyanennyi felülést, és még a hagyományos *doko futás*tól sem ijednek meg.

A nepáli jelöltek vizsgájának talán ez utóbbi a legnehezebb része, amihez hasonlót a világ egyetlen másik hadserege sem ismer. A jelöltek huszonkét kilós homokkal töltött, hagyományos tölcsér alakú teherhordó kosarat vesznek a hátukra, amelyet egy erős szalaggal a homlokukhoz erősítenek. Ezzel a teherrel a hátukon kell kevesebb, mint 48 perc alatt megtenniük egy három mérföldes utat. Ez már sík terepen is nagyon nehéz feladat volna, a jelölteknek azonban meredek hegyoldalon kell felfelé szaladniuk. Aki lassú, vagy esetleg megállna közben, az már ki is esett. Mivel a vizsgának erre a szintjére csak azok a jelöltek jutnak el, akik kivételes kondícióban vannak, és nagyon gondosan készültek a vizsgára, ezért a legtöbb jelöltnek nem okoz gondot ez a próbatétel, ami alighanem megtizedelné az európai hadseregeket. 1990 és 1995 között csupán három jelöltet kellett kizárni, mert nem tudták lefutni a távot. A rendkívül nehéz feladatnak elméletileg az ad értelmet, hogy nagyon jól felkészíti a harcost a „csatatér taktikai elérésére". Ez azt jelenti,

hogy a gurkáknak gyakran erőltetett menetben, hátukon súlyos felszereléssel, tartalék lőszerrel, gyalog kell elérniük a harc helyszínét, ahol azonnal képesnek kell lenniük a küzdelem megkezdésére, azaz a támadásra.

2007-től kezdve nők is jelentkezhetnek a gurkák közé. Nekik is pontosan ugyanazoknak a fizikai és szellemi feltételeknek kell megfelelniük, mint a férfiaknak. A vizsgáztatók csupán a doko futásnál tettek egy parányi engedményt. Figyelembe véve, hogy egy átlagos nepáli asszony ritkán nehezebb 35–40 kilónál, ezért az ő kosarukba „csupán" tizenhat kilónyi homokot és követ tesznek.

A hegyek között mindenki tisztában van azzal, hogy mindig is elképesztően nehéz volt, mostanában pedig egyre nehezebb bejutni a szerencsés kiválasztottak közé. Ennek ellenére volt olyan év az utóbbi időkben, amikor több mint hatszázezren jelentkeztek a hegyeket járó toborzóknál. Ma sem ritka, hogy a toborzók 200–250 ezer fiatalt vizsgálnak meg. Nagyrészük még a szűrés első állomásain sem jut keresztül, míg másokat a regionális toborzó központok küldenek haza, mert nem felelnek meg a brit haderő követelményeinek. 150 éve még elég volt, ha a jelentkező fiatal, makkegészséges, erős, izmos és kitartó volt. Manapság angolból is vizsgázniuk kell, és elengedhetetlen, hogy a jelöltek alapvető matematikai tudással is rendelkezzenek. A mai gurka újoncok már nem a múlt század analfabéta hegylakói közül kerülnek ki.

A sikeres vizsga hatalmas dicsőséget hoz a jelent-

kezőnek, és ebből a dicsőségből az egész családjának, falujának is kijut. Az angol haderő katonájának lenni felér egy főnyereménnyel. Sok olyan jelentkező akad, akinek már az apja és a nagyapja is a gurkáknál szolgált. Elméletileg ők sem élveznek előnyt a származásuk miatt, ám gyakorlatilag igen. Ők sokkal pontosabban tudják, milyen követelményeknek kell megfelelniük és mi vár rájuk, ha magukra veszik a brit egyenruhát.

Az elutasítottak közül sokan csak eléggé nehezen tudnak megküzdeni a kudarccal. Van, akit teljesen összetör az elutasítás. Képtelen elviselni a szégyent, képtelen hazatérni a falujába, és reménykedő szülei, rokonai szemébe nézni. Elnyeli őt Kathmandu, vagy valamelyik határ közeli indiai nagyváros forgataga. Olyan is akad, akit annyira megvisel a kudarc, hogy öngyilkosságot követ el.

Vannak akik semmitől sem riadnak vissza azért, hogy bekerülhessenek a kiválasztottak közé. A vizsgáztató tisztek minden évben több száz hamisított dokumentumot fedeznek fel. A jelentkezők elsősorban az életkorukat hamisítják meg.

Az egészségügyi vizsgálat során olyan rendkívül kemény fizikai erőpróbának vetik alá a nepáli fiatalokat, hogy amennyiben ehhez hasonlót alkalmaznának Angliában, rövid időn belül üresen konganának az angol kaszárnyák, nem akadnának megfelelő újoncok. A legfontosabb erőnléti gyakorlat a futás. Először 14 perc alatt kell futniuk 2400 métert. Ezután megállás és pihenés nélkül következik egy újabb 2400 méteres szakasz, amelyre még keve-

sebb idejük marad: ezt a második távot 10 perc alatt kell teljesíteniük. Az angol hadseregben nem létezik ez utóbbihoz hasonlítható erőpróba.

A válogatás első fordulójára még a nepáli hegyek között kerül sor. Átlagosan minden 30 jelentkező közül egy jut tovább. Az ideális újonc a következő feltételeknek kell, hogy eleget tegyen:

– életkora 17 és 21 év között legyen
– magassága legalább 1 méter 57 centi
– testsúlya legalább 50 kilogramm
– mellkasa térfogata érje el a 79 centimétert
– szeme legyen tökéletesen egészséges, semmilyen segédeszközt nem viselhet
– fogazata legyen ép és egészséges, legfeljebb két tömés, műfog, vagy egy hiányzó fog megengedett.

Ezen felül elvárás, hogy minden tekintetben jó legyen az egészségi állapota, és rendelkezzen legalább alapfokú iskolai végzettséggel. A jelölteknek csak a minimális súlyát adják meg, a maximális testsúlyt nem.

Azokat a jelölteket, akik az első szűrőn átjutottak, elszállítják a pokharai toborzóközpontba. Itt egy újabb, rendkívül szigorú, háromhetes vizsgán vesznek részt. A jelölteknek a következő vizsgákat kell sikeresen teljesíteniük:

– alapfokú angol teszt
– matematikai felmérő
– erőnléti vizsga, melynek része a doko-futás.

Az angol és a matematika vizsgát egy újabb, immár sokkal részletesebb egészségügyi vizsgálat követi. A második és harmadik generációs katonacsa-

ládból származó fiatalok itt többszörösen is előnybe kerülnek. A magas fizetés és a rendszeres nyugdíj miatt a veteránok leszármazottjai egyrészt jobban táplálkoznak szegényebb vetélytársaiknál, másrészt sokkal valószínűbb, hogy gyerekkoruk során megfelelő orvosi ellátásban volt részük.

Miután véget érnek az embert próbáló vizsgák, és az angol tisztek kihirdetik, kik azok a szerencsés fiatalok, akik bejutottak a világ legjobb katonái közé, kerül sor a felvételi legszomorúbb, legmegrázóbb részére. Közlik azoknak a nevét is, akiknek nem sikerült az utolsó próba. A vizsgáztató tisztek soha senkinek nem mondják meg, hogy miért utasították el. Akik ugyanis eljutottak a megmérettetésnek erre az állomására, azok kivétel nélkül jó felépítésű, kiváló erőnléti állapotú fiatalemberek. A tisztek éreztetik velük, hogy most ugyan nem sikerült valóra váltaniuk álmukat, de jövőre újra megpróbálhatják. Sokuknak egy-két év múlva könnyedén sikerül a próbatétel.

Búcsú a hazai hegyektől

A vizsgákon kívül a válogató központ angol és nepáli tisztjei és alkalmazottai nagyon alaposan és hosszan elbeszélgetnek minden egyes jelölttel. Megvizsgálják a jelölt lelki alkalmasságát is, azokat választják ki, akik képesek lesznek a radikális életmódváltásra, az első időszak kulturális sokkjának leküzdésére, akik megfelelő háttérrel rendelkeznek ahhoz, hogy fegyelmezett és megbízható katona

váljon belőlük. Az eredményhirdetés végén a kiválasztott újoncok az angol zászlót megérintve hűséget esküsznek az uralkodónak.

Az ezt követő kilenc hónapos angliai alapkiképzés három nagyobb szakaszra osztható. Az újoncok az első három hónapban intenzíven tanulják az angol nyelvet, a következő három hónapban elsajátítják a korszerű lövészet ismereteit, végül a nyugati kultúrával, szokásokkal ismerkednek. A sikeres alapkiképzés végén utoljára vesznek részt együtt díszszemlén. Eredményeik alapján a Gurka Brigád különböző egységeihez osztják be őket. Lövész minden újoncból lehet, de a gurka utászok, vagy a gurka híradósok közé csak azok kerülhetnek be, akik az átlagosnál jobbnak bizonyultak a matematikai vizsgákon.

A 19. században a boldog újoncokat a viszonylag közeli indiai helyőrségekbe szállították, ahol megismerkedhettek a civilizáció mindazon vívmányaival, amelyekről a himalájai falvakban még csak nem is hallhattak. Már az indiai nagyvárosok gazdagsága is meglepte a szerényebb körülményekhez szokott nepáliakat. Ma ez a kontraszt talán még nagyobb: az újoncok tízórás repülés után egyenesen Angliába érkeznek.

Érdekes, hogy a gurkák egyáltalán nem félnek a repüléstől. A modern technika vívmányai között csupán egyetlen olyan dolog létezik, amit kifejezetten utálnak, amivel sohasem tudtak megbarátkozni, valamint egy másik, amitől még a legrettenthetetlenebb szívű nepáli harcost is kiveri a jeges veríték.

A gurkák őszintén és szívből jövően utálják a hajókat. Az első világháború frontjaira tartó nepáli harcosok már a kikötőben rosszul lettek a hajók látványától. Épp úgy, mint utódaik, akiket a falklandi háborúba szállítottak a városnyi méretű, katonai szolgálatra befogott luxus óceánjárók. A gurkák nem szeretik a tengert, és nem szeretik a tengeri utazást. Angliában az alapkiképzés része, hogy a szinte kőkorszaki körülmények közül érkező fiatalembereket és nőket megismertessék a 21. század elejének nyugat-európai hétköznapjaival.

Altisztjeik vezetésével kis csoportokban megismerik a környező kisvárosokat, majd következik életük nagy kalandja, amikor először „kell" kimaradásra menniük Londonba, a hatalmas és ezerarcú nagyvárosba.

Itt, az egykori brit birodalom fővárosában leselkedik rájuk az a félelmetes dolog, ami jó pár gurka újoncra ráijesztett. A mozgólépcsővel még valahogy megbirkóznak a nepáliak, de a föld mélyében száguldó metró rémülettel tölti el őket. Ez persze nem jelenti azt, hogy a gurka újonc ne szállna fel a szerelvényre, ha egyszer megparancsolják neki. Egyik legfontosabb tulajdonsága a fegyelem és az önfegyelem, csakis ezért képesek metrózni. Ha azonban tehetik, akkor inkább messzire elkerülik, és buszra szállnak a városban.

A harcos is ember

1866 után a gurka egységek tisztjei azzal a kéréssel fordultak az indiai fegyveres erők főparancsnokához, hogy hozzanak létre állandó állomáshelyet a nepáli ezredek számára, ahol a katonákon kívül igazi otthonhoz juthatnak azok feleségei és gyermekei is. Ahogy a tisztek kérelmükben utaltak rá, a gurkák ugyanolyan külföldiek Indiában, mint az angolok, és sokan közülük leszerelésükkor – egy életen át tartó szolgálat után – a zászlóaljuk közelében akarnak letelepedni. Bár a nepáli kormányzat erősen sérelmezte, hogy alattvalói nem kívántak hazatérni Nepálba, az indiai brit döntéshozóknak nem volt kifogásuk a javaslat ellen.

Az új állomáshelyeken hamarosan kialakult a *kantonment*.

Ez a jellegzetes katonai lakóhely négy fő részből állt. Az alakuló tér közelében helyezkedtek el a közösségi épületek, a sportpályák, és a gurka közlegények szállásai. Ezek a szállások nem annyira a mai laktanyákra, hanem inkább egy nepáli falura emlékeztettek. Ettől kicsit távolabb, általában a helyőrség legszebb részén alakították ki a gurka tisztek bungalóit. Ezek általában egyszerű, de a nepáli viszonyokhoz képest minden luxussal felszerelt, tágas kertes házak voltak. Itt kapott helyet a nepáli tisztek jól felszerelt klubja is. Megint csak valamivel odébb éltek a nőtlen angol tisztek, vagy önálló la-

kásban, vagy ketten-hárman egy kertes házban. A nős tisztek családjukkal együtt önálló házakban laktak. Amikor 1864-ben az indiai főparancsnok engedélyezte az állandó állomáshelyek kialakítását, az első gurka ezred Dumsallában, a második a stratégiailag nagyon fontos Déhradúnban, a hármas Almorában, a négyes pedig Baklohban telepedett le. A folyamatosan az afgán határon szolgáló ötös gurkák helyőrsége Abottábád lett.

Az első világháború után az Indiába visszatérő gurka ezredek is a régi helyőrségeikbe térhettek haza. A húszas évek elején, a gurkák általános megelégedésére, sor került a csapatok fizetésének rendezésére is. Eddig egy lövész 11 rúpiát keresett havonta, a fizetésemelés után viszont már „mesés" összeget, 16 rúpiát vihetett haza.

A helyőrségekben hamarosan kialakult a dolgos hétköznapok jól szabályozott rendje. Megindult a folyamatos kiképzés, az újoncok beiskolázása, a veteránok tudásának szinten tartása és továbbfejlesztése. A gurka bázisok nagy része a Himalája alacsonyabb hegyei között helyezkedett el. A meleg évszakot az ezredek itt töltötték, majd amikor lent, a forró indiai síkságon beköszöntött a hűvösebb időjárás, elindultak lefelé. A hűvösebb napokon a Himalája lábaitól 100–200 kilométernyire délre megszokott látvány volt a vörös talajú szántóföldek között kanyargó földutakon kígyózó, vidáman éneklő, vagy a nagy por miatt arcukat kendővel eltakaró, de még így is elszántan menetelő gurka lövészek menetoszlopa.

A GURKÁK IGAZI SPORTEMBEREK

Békeidőben is fontos volt az egységek harci kedvének magas szinten tartása. Ilyenkor a sport vette át a harc szerepét. 1924-ben *Charles Bruce* tábornok – aki Gallipoliban a 6-os gurkák első zászlóalját vezette – két expedíciót is indított a Mount Everest meghódítására. A tábornok példája, ha lehet, még jobban felbátorította a hegymászás és a hegyi túrázás iránt amúgy is fogékony brit tiszteket és gurka katonákat. Megkezdődött a szervezett himalájai hegymászás, a magas csúcsok meghódítása.

A világháború idején a gurka katonák megismerkedtek egy olyan sportággal, amelyért nemsokára ugyanúgy lelkesedtek, mint azelőtt a szerencsejátékokért. A labdarúgás egy csapásra meghódította az egész gurka közösséget. Hamarosan már minden évben megrendezték a Gurka Brigád Bajnokságot, amelyen valamennyi zászlóalj óriási lelkesedéssel vett részt. A győztes csapat nem csak saját zászlóaljának szerzett nagy dicsőséget, de megmutatta a többi ezredben szolgáló más kasztbeli, más törzsből származó, vagyis hát „igen gyanús eredetű" gurkának, hogy ki a hajdani dicső ősök *méltó* leszármazottja.

Mivel a gurkák alacsony termetűek, nem túl súlyosak, ezért tisztjeik igazságtalannak tartották, hogy apró katonáik részt vegyenek az indiai hadsereg sportversenyein. Való igaz, hogy az 1 méter 40 centi magas nepáli harcosnak semmi esélye sincs a 2 méteres szikhkel, vagy pandzsábi muszlimmal

szemben bármilyen olyan sportágban, ahol fontos a testalkat. Éppen ezért a gurkák számára külön bajnokságokat szerveztek, amelyek cseppet sem voltak kevésbé izgalmasak, mint az összfegyvernemi sportrendezvények. A harmincas évektől az ökölvívás is mind népszerűbbé vált a katonák körében. A legnagyobb dicsőséget 1944-ben érték el, amikor egy 17 éves őrvezető lepkesúlyban megnyerte az összfegyvernemi ökölvívó bajnokságot.

A kifejezetten a gurkák számára rendezett sportrendezvények egyik legérdekesebb és leghasznosabb sportága a *khud-futás* volt. Ezen a futóversenyen az apró termetű és rendkívül jó kondícióban levő hegylakókon kívül senki más nem mert elindulni. A verseny helyszínéül egy meredek hegyoldalt jelöltek ki. A jelentkezőknek itt kellett hegyre fel, majd hegyről lefelé rohanniuk. A gurka futók elképesztő sebességgel jutottak fel a meredek hegy tetejére, majd amit a hegyről lefele műveltek, az is elkápráztatta a verseny nézőit.

A határvidéki szolgálat során nagyon sokszor jutott a gurkáknak az a megtisztelő, de életveszélyes feladat, hogy magányos őrposztokon ők biztosítsák az országút menti dombtetőket és hegycsúcsokat. Amikor a völgyben elvonult az angol hadoszlop, az őrszemeknek a lehető leghamarabb le kellett jönniük a hegycsúcsról, hogy csatlakozzanak elvonuló társaikhoz. Ez veszélyes vállalkozásnak számított, mert az addig lesben álló afgán mesterlövészek azonnal felrohantak a dombtetőre, ahol két-három perccel korábban még a gurkák őrköd-

tek, és elkezdtek a völgy felé tartó katonák után lövöldözni. Bármilyen más egység esetén ez a taktika sok áldozatot követelt volna, ám a gurkák annyira gyorsak voltak, hogy mire az afgán gerillák felértek a dombtetőre, addigra ők már lőtávon kívülre értek.

Ez a fürgeség nagyon jól érződött a khud-futás során is. A versenyzők egyszerűen leszaladtak azon a meredek hegyoldalon, amelyiken az európai hegymászó csak óvatosan, lassan tudott leereszkedni. A tornanadrágos, trikós sportolók egy pillanatra sem torpantak meg, úgy futottak, ahogy mások a sík terepen. Nem okozott nekik gondot az sem, hogy minden egyes lépés két-három méteres zuhanást jelentett.

Vallási szertartások

Nepálban más időszámítást használnak, mint Európában. Az új évet például április közepén ünneplik. A hindú lakosság legfontosabb ünnepe a *Daséra*, amit általában ősszel, szeptemberben vagy októberben ünnepelnek. Az ünnepségsorozat két hétig is eltarthat. Ugyancsak a nepáli hindúk ünneplik februárban vagy márciusban Síva Éjszakáját, a *Sivarátrit*. Ezzel egy időben kerül sor a buddhista újévre, a *Loszár*ra.

A gurka zászlóaljak életében is a legfontosabb ünnepség a Daséra (más néven a *Durgá púdzsá*). Daséra idején régebben a helyőrségekben tíz napra megállt az élet. Az ünnepséggel beköszönt az álta-

lános jókedv, mulatozás és szórakozás időszaka. A katonák tisztjeik társaságában áldozatot mutattak be, elsősorban Durgá istennőnek, akit arra kértek, hogy a következő esztendő folyamán is hozzon jó szerencsét az egységre.

A kizárólag ünnepi alkalmakkor használt, nehéz kétkezes kukrival, az átlagosnál jóval izmosabb altisztek bivalyt áldoztak az egész zászlóalj nevében, majd minden egyes század elvégezte a maga áldozatát. Ez olyan fontos esemény volt, hogy ezen a zászlóalj valamennyi angol tisztjének részt kellett vennie. Miután a század bajnoka levágta az áldozatul szánt bivaly fejét, az angol századparancsnok feladata volt, hogy a hagyományoknak megfelelően fehér kendőt, vagy turbánt kössön katonája fejére. Az angol tisztek családtagjainak nem volt kötelező jelen lenni az ünnepségen, a hölgyektől pedig kifejezetten rossz néven vették, ha elmentek, és rosszul lettek a vérontás látványától. Az európai nőkkel ellentétben, a gurka feleségek legszebb szárijukba öltözve vették ki részüket az ünnepségből. A hegyvidéki helyőrségek ilyenkor valóságos zsibvásárrá alakultak át.

A tíznapos eseménysorozatból mindenki igyekezett kivenni a részét. A virágfüzérekkel feldíszített ágyúk árnyékában a gurka katonák például nagyon élvezték, amikor egy jelképes összeg befizetése után teniszlabdával megdobálhatták valamelyik angol tisztjüket. Az így befolyt pénzt valamilyen közös célra használták fel, például csecsemőtápszert vagy orvosságot vásároltak a gurka újszülöttek számára.

A fesztivál utáni 11. napon egy csapásra helyreállt a rend és a fegyelem. Ebben alighanem szerepet játszott az is, hogy ezen a napon, kora hajnalban az egész zászlóalj – a legfiatalabb újonctól az ezredesig – kivonult a hegyek közé, és erőltetett menetgyakorlatot hajtott végre. 30–40 kilométernyi menetelés hegyi terepen egy 20 kilós hátizsákkal, plusz egy lövész teljes felszerelésével a katona hátán, rendkívül hatékony módszer a másnaposság kikúrálására.

Míg az angol tisztek számára a karácsony volt az év vége legfontosabb ünnepsége, addig hindú katonáik az október végén, vagy november elején sora kerülő *Dívál*ít várták nagyon. A fény ünnepe öt napon keresztül tart. Minden egyes napnak megvan a maga jelentősége, és mindegyikhez más-más szokások és szertartások fűződnek. Az ünnepség hangulata leginkább az európai farsangra emlékeztet. Nepálban szigorúan tilos volt az alkoholfogyasztás és a szerencsejáték, kivéve Dívái idején. Állítólag még maga a nagy Dzsang Bahádur Ráná tiltotta be ezeket, mivel tisztában volt vele, hogy ha katonái egyszer inni és kártyázni kezdenek, abból nagyon nagy baj lesz.

Dívál idején viszont mindenki igyekezett pótolni, amit az év során elmulasztott. Jó kedvű legények csapatai jártak házról házra, ahol énekelve kívántak jó szerencsét az otthoniaknak. A házigazda alkohollal és étellel kedveskedett, majd vagy maga is csatlakozott egy csoporthoz és sorra felkereste a szomszédait, vagy inkább otthon öntött fel alapo-

san a garatra, a narancs illatú rumból, a gurkák kedvenc italából.

A gurkák énekelni és táncolni is nagyon szeretnek. Amikor a helyőrség valamelyik nagyobb hindú ünnepség, például a Daséra, vagy a *Holí* megünneplésére készült, a közös tánc az ünneplés elengedhetetlen része volt. A katonák feleségei és gyerekei megnézhették a táncot, ám a nők abban nem vehettek részt. Még a 20. század elején is élt az a szokás, hogy a nepáli asszonyok évente csak egy alkalommal táncolhatnak. A táncoló katonák civil ruhát viseltek. Színes turbánjaikban, fekete mellényükben, hosszú, fehér ingükben igen színpompás látványt nyújtottak. A tánccal elmesélt történetek, legendák férfi és női szerepeit is férfiak játszották. A női szerepek a legcsinosabb képű fiatal újoncoknak jutottak. Ők ilyenkor piros és fekete szoknyát, hímzett mellényt, és színes kendőket viseltek. A tánc nem követett előre megszabott koreográfiát. A hangszerek, mindenekelőtt a dobok hangjára hamarosan tarka forgataggá változott a táncolásra kijelölt tér. Az esemény vendégei, az angol tisztek és családjuk, valamint a gurka asszonyok és gyermekeik hangos tapssal bíztatták a táncosokat. Mivel a táncosok ez alkalommal is alaposan felöntöttek a garatra, a késő éjszakába nyúló mulatozás meglehetősen hangossá és jókedvűvé vált.

Az ünnepségek idején a gurka katonák persze más táncokat is bemutattak. Kevésbé mulatós jellegű volt a *bagluni*. Ebben húsz táncos vett részt, akik mind egy-egy ezüst tálcát tartottak a kezükben. Este a lám-

pák vagy a gyertyák fényénél a ritmusosan mozgatott tálcák szinte hipnotikus erővel villogtak. A baglunit lényegesen kötöttebb koreográfiával adták elő, mint a meséket feldolgozó táncokat.

A KATONA FELESÉGE ÉS CSALÁDJA

A gurka újoncok három év szolgálat után mehettek el először ún. hosszú szabadságra. A Nepálba hazatérő gurka katonáknak még a múlt század hatvanas éveiben is részt kellett venniük egy ötnapos megtisztulási szertartáson. Az a hindú, aki átutazik a tengeren, csak így nyerheti vissza a kasztját, amikor hazatér.

A hosszú és fárasztó utazás után hazatérő fiatalemberek többnyire meglepődve látták, hogy egyrészt már senki sem tekinti gyereknek őket, hanem komoly és tekintélyes férfinak, másrészt pedig az is ekkor derült ki, hogy véget ért a legénykoruk. Szüleik már ki is választották számukra a megfelelő menyasszonyt. A család elvárása az volt, hogy a szabadságról a laktanyába visszatérő katona áldott állapotban hagyja otthon a feleségét. Így, amikor három év múlva újra találkozhatnak, már nem csak az asszony, hanem egy kisgyerek is várja az apját.

Igaz volt ez régen, és gyakran igaz még ma is. Dal Bahádur Gurung 19 éves volt, amikor levelet kapott édesanyjától. A Nepálban élő anya közölte a fiával, hogy amikor hazajön az első hosszabb szabadságra, feleségül kell vennie egy nagyon csinos, de csupán 15 éves lányt. Dal persze tiltako-

zott a gondolat ellen. Nagyapja azonban – maga is gurka veterán – elmagyarázta neki, hogy ha nem most, fiatalon házasodik meg, akkor a lányok nem várnak rá, és sosem lesz családja. A hagyományok szellemében felnevelt nepáli fiatalembernek ez után már nem lehettek kifogásai. Szabadságra hazaérkezve életében először találkozott kijelölt feleségével. Az egész falu velük ünnepelt az esküvőn. Dal ekkor már sok mindent látott a nagyvilágból, ezért eleinte kicsit zavarta, hogy egy hozzá képest műveletlen lányt kellett feleségül vennie. Anyja azonban gondosan választotta ki fia számára a jövendőbelit. Amikor véget ért a hathónapos szabadság, indulás előtt a felesége megsúgta neki, hogy nem sokára megszületik első gyermekük. Felesége később odaköltözhetett Dalhoz a malajziai kantonmentbe, és boldogan éltek együtt később is a különböző állomáshelyeken. Számos egészséges gyereket neveltek fel, akikre büszkék voltak, ahogy a gyerekek is rájuk.

Élet a kantonmentben

A kantonmentben, a falakon belül valóságos kis város nőtt ki a földből. Gondosan ápolt parkok, fasorokkal szegélyezett főutak, jól ellátott bazárok, sportpályák, orvosi rendelők és iskolák épültek. Megoldották a vízellátást, majd a villanyt is bevezették. A gurka asszonyok megtalálták odabent mindent, amire csak szükségük volt. Nem is volt különösebb okuk rá, hogy elhagyják a lakóhelyüket, bár

megtehették. A nagyvárosi helyőrségekben a gurkák és családtagjaik igénybe vehették a közeli városrészek szolgáltatásait és az ottani létesítményeket.

Mivel a brit kormányzat a gyarmati időkben nem adott pénzt a családok támogatására, ezt a gurka ezredek maguk oldották meg. Mindenki befizetett egy közös kasszába, amiből például felépítették és felszerelték a helyőrség egészségügyi központját. Ebből a pénzből futotta arra is, hogy minden zászlóaljban saját szülésznő segítse a várandós asszonyokat. Indiában egy átlagos gurka zászlóaljban nagyjából kétszáz olyan katona szolgált, aki együtt élt a családjával. Saját házacskáikban lakhattak. A megbízott angol tisztnek minden héten ellenőriznie kellett ötven házat. Neki jutott az a cseppet sem irigylésre méltó feladat, hogy a gurka asszonyokat is katonás fegyelemre szoktassa a higiénia és a gyereknevelés területén. Az asszonyokkal mindig sokkal több volt a baj, mint a katonákkal. A távoli hegyekből érkező fiatal feleségek gyakran csak nagyon nehezen tudtak beilleszkedni a helyőrség kínálta luxusba. Meg kellett tanítani őket a vízcsap, a villanykapcsoló használatára. Nem volt egyszerű elfogadtatni velük, hogy a hadseregben egészen más higiéniát követelnek tőlük, mint amihez otthon, a hegyek között szoktak. A nepáli társadalom szigorúan patriarchális. A nők helyzetét a faluközösségen belül a férjük illetve az apjuk státusza határozta meg. A magasabb kasztbeli nők életét ugyan több kötöttség szabályozta, ám nekik kevesebbet kellett

dolgozniuk, jobb körülmények között élhettek, és szolgák könnyítették meg a mindennapjaikat.

A gyerekek egészségét és fejlődését is folyamatosan ellenőrizték. Gondosan oda kellett figyelni rá, hogy ne hanyagolják el a leánygyerekeket. A fiúgyerekeket szüleik gyakran elkényeztették, ám a lányokat néha inkább tehernek, mint áldásnak tekintették. Az angol tiszt számára az egyik lehető legszörnyűbb feladatot alighanem az jelentette, amikor igazságot kellett tennie két veszekedő gurka asszony között. Ennek a nehéz feladatnak csak úgy tehetett eleget, ha már nagyon jól beszélte katonái nyelvét, és rendelkezett jókora adag tapintattal, határozottsággal és diplomáciai érzékkel.

A hosszú ideje külföldön szolgáló nepáli katonák morálja és harci kedve is jobb, ha együtt élhetnek feleségükkel, családjukkal. 1997 óta Angliában is hétköznapi dolognak számít, hogy a gurka katonákat családjuk is követi. A szabályok nagyjából ugyanolyanok, mint amilyenek a Távol-Keleten voltak. A közkatonák három évre hozhatják maguk után a feleségüket és a családjukat. A magasabb rangú altisztek és tisztek viszont végig együtt élhetnek családjukkal a szolgálati idejük alatt.

A GURKÁK GYERMEKEI

Fontos kérdés az, hogy mi történjen a gyerekekkel. Az angol hadsereg külön ösztöndíjat biztosít azoknak a gurka gyerekeknek, akiket szüleik Nepálban hagytak. Ezek a gyerekek bentlakásos isko-

lákban tanulnak. Korábban azzal érveltek a gyerekek angliai jelenléte ellen, hogy itt a kulturális sokk nagyon megviselné őket. Ráadásul – érveltek a hagyományok őrei – az angliai általános iskolát elvégző nepáli gyerekek átveszik a brit gyerekek rossz szokásait, elhíznak, rászoknak az alkoholra, cigarettára, a kábítószerre, a televízióra, az igénytelen könnyűzenére, és ilyen háttérrel képtelenek lesznek beilleszkedni a nepáli hétköznapokba, ha majd haza kell térniük.

A tapasztalat viszont azt mutatja, hogy a tisztek gyerekei minden különösebb gond nélkül megbirkóznak a nyugati élet kihívásaival. Sokan manapság már úgy érkeznek a helyőrségbe, hogy egészen jól tudnak angolul. Apjuk hosszú szolgálata alatt nem csak az általános, de a középiskolát is elvégzik, gyakran kiváló eredményt érnek el. Nem ritka, hogy a gurka tisztek gyerekei főiskolát is végeznek. Ezek a fiatalok megállják a helyüket a nyugati világban, de hazatérve – szaktudásuk és nyelvismeretük révén – otthon is sok mindenben elősegíthetik szülőhazájuk fejlődését, fontos összekötőkapcsok lehetnek Nepál és a nyugati világ között. Ilyen módon legalább az egykori gyarmattartók is adnak valamit a távoli himalájai országnak, melynek fiai minden alkalommal megtartották adott szavukat, és Anglia segítségére siettek, ha a történelem viharai veszélybe sodorták a brit birodalmat.

A gurkák ma

Amikor 1947-ben India elnyerte függetlenségét, Nagy Britannia szerződésben kívánta rendezni Nepállal és Indiával a gurkák további sorsát. 1948. január elsején négy gurka ezred – a 2-es, a 6-os, a 7-es és a 10-es – átlépett az addigi brit Indiai Hadseregből az angol hadsereg kötelékébe. Belőlük alakították ki a Gurka Brigádot, amelynek új állomáshelye a függetlenné vált Indián kívülre, Malajziába vagy ahogy akkor hívták a területet: *Malajá*ba került. A másik hat gurka ezred az önálló indiai hadsereg részeként szolgált tovább.

A malajziai rendkívüli állapot időszakában a gurkáknak vissza kellett térniük a délkelet-ázsiai dzsungelekbe, hogy ott harcoljanak a felkelők ellen. A harc során nagyságrendekkel hatékonyabb katonáknak bizonyultak az angol sorkatonáknál.

Amikor a dúsgazdag Brunei Szultánságban 1962-ben forradalom tört ki, és a helybeli kommunisták megpróbálták megdönteni a szultán uralmát, Anglia azonnal egy teljes gurka zászlóaljat küldött a segítségére. A lázongás gyorsan elterjedt a régióban. A politikai elemzők előtt azonnal megjelent a délkelet-ázsiai dominóelv rémképe. Ezúttal azonban tévedtek, mert valójában nem Moszkva állt az események háta mögött, hanem Indonézia elnöke, Szukarno, aki úgy gondolta, hogy megszerzi a maláj államokat és Szingapúrt is.

A sokszoros túlerőben lévő és jól felszerelt, jól ki-

képzett indonéz csapatok invázióját a hagyományos módszerekkel nem lehetett megállítani. A dzsungelben kulcsszerep jutott a mozgékonyságnak és a légi hadviselésnek. Anglia létrehozta a *Független Gurka Ejtőernyős Század*ot, amelynek tagjai kommandós kiképzést kaptak. Az őserdő mélyén az akkor már legendás hírű *SAS* (Különleges Légi Szolgálat), vagyis az angol kommandósok járőreivel együttműködve hajtottak végre szigorúan titkos bevetéseket. Az alegység egészen 1972-ig létezett.

Az őserdőben harcoló gurkák felkészítésében nagy segítséget jelentettek az SAS tapasztalt kommandósai. Létrehoztak egy olyan századot, amelynek tagjai rendkívül hosszú őrjáratokra mentek az őserdő mélyén, gyakran a határ mindkét oldalán. Az egységbe átvett gurkák ugyanolyan kiképzést kaptak, mint az SAS tagjai. Apró, mozgékony, négyfős osztagokban járták az őserdőt. Akárcsak az SAS-ban, volt köztük egy nyomolvasó, egy robbantási szakértő, egy kommunikációs és egy egészségügyis. Egy-egy járőrözés olykor hat hétig is eltartott. A járőrök nagy szerepet játszottak abban, hogy a legváratlanabb időpontban olyan helyeken csaptak le a túlerőben lévő ellenségre, hogy az teljesen összezavarodott, és gyakran pánikszerűen kiürített egy-egy vidéket. Ezen felül a gurkák mindent megtettek azért, hogy elnyerjék az őslakók rokonszenvét. Megbarátkoztak a dzsungelben élő törzsekkel, szükség esetén megvédték őket, ellátták sebesültjeiket, gyógyították a betegeiket, amiért cserébe a törzsi vadászok tájékoztatták a gurkákat az ellenséges erők mozgásáról.

Amikor Borneón rendeződött a helyzet, a gurkákat teljesen új környezetbe, egy új helyőrségbe helyezték át. Kínában tetőpontjára hágott a kulturális forradalom tombolása, és London komolyan tartott attól, hogy a *Népi Felszabadító Hadsereg* esetleg lerohanja Anglia utolsó fontosabb koronagyarmatát, Hongkongot.

Közben a brigád létszámát nyolcezer főre csökkentették. Az egység főhadiszállása Hongkongban működött, csupán egyetlen zászlóalj állomásozott Angliában és egy másik Bruneiben. 1971-ben nagy megtiszteltetés érte a gurkákat. Az edinburghi herceg 7-es gurka lövészeit a Hampshire megyei Church Crookhamban helyezték el, és közülük kerültek ki azok a katonák, akik a királynő testőrségeként teljesíthettek szolgálatot a Buckingham Palota körül. 1974-ben a 10-es gurkákat küldték Ciprusra, hogy megvédjék az ottani brit bázisokat a török inváziós erők esetleges támadása ellen. A konfliktus elcsitulása után békefenntartóként szolgáltak tovább a szigeten.

A kilencvenes években az angol kormány szigorú megszorításokat vezetett be a honvédelem területén is. Szóba került, hogy esetleg teljesen megszüntetik az egyes vélemények szerint gyarmati kövületnek tartott nepáli egységeket, pedig a nepáli harcosok hosszú hagyományuknak megfelelő bátorsággal és elszántsággal vettek részt az utolsó angol gyarmati háborúnak tartott falklandi ütközetben. Egységei ott harcoltak az Öböl-háborúban, kimagasló teljesítményt nyújtottak a NATO Jugoszlávia elleni fellépésében, el-

sőként jutottak be Koszovóba, békefenntartóként pedig az ENSZ munkáját segítették Boszniában, Kelet-Timoron és Sierra Leonéban.

A 20. század végére elhárultak a hagyományos korlátok a tiszti karrierre vágyó nepáli származású katonák elől. Lassanként kikopott az a hagyomány, hogy a gurka egységek élén csak angol tisztek állhatnak. Ma már számos gurka tiszt szolgál a brigádban. Az egyetlen megkötés csupán az, hogy aki tiszti rangban akarja szolgálni a királynőt, annak fel kell vennie az angol állampolgárságot. 1995-ben *Bidzsajkumár Rávat* alezredest nevezték ki a Királyi Gurka Lövészek első zászlóalja parancsnokának. Ő volt az első nepáli származású tiszt, akire rábíztak egy egész gurka zászlóaljat. Rávat alezredes felügyelte a zászlóalj hazatérését Hongkong átadása után, és 1996-ban ő szervezte meg a gurkák letelepedését új otthonukban, Angliában.

Az angol hadsereg, az idők szavára hallgatván, megkezdte a nepáli nők toborzását is. Míg korábban csak férfiak jelentkezhettek a híres gurka egységekbe, ma már az újoncok egyötöde nő lehet. Ez a döntés igazi mérföldkő a nepáli harcosok történetében. Először a 2007-es toborzás alkalmával jelentkezhettek nők is a gurkák közé. Az angol hadsereg általános szabályzatának megfelelően, a nepáli asszonyok sem a harcoló egységekben szolgálnak, hanem a Gurka Brigád támogató alegységeiben, az utászok, a logisztikusok és a híradósok között. Egyelőre még nem lehet tudni, mennyire váltak be az újonc gurka hölgyek. Első, ötvenfős csoportjuk ép-

pen csak elkezdte a tényleges szolgálatot. A nőknek azért is nehezebb a helyzetük, mert egy elbocsájtott férfi katona még mindig szerencsét próbálhat az indiai vagy a nepáli hadseregben. Ezzel szemben ugyanezek a fegyveres erők egyelőre elzárkóznak a nők csatasorba állítása elől.

A Királyi Gurka Lövészek két mai zászlóalját a klasszikus könnyűgyalogos szerepben alkalmazzák. Sem gépkocsikkal, sem páncélozott harci járművekkel nem szerelték fel őket. Az egyik zászlóaljat Kent megyében helyezték el, ahol az 52. Gyalogos Brigád alárendeltségébe került. A brigád részeként az Európában és Afrikában azonnal bevethető, elit gyors reagálású erők közé sorolták őket. A másik zászlóalj bázisát Bruneiben alakították ki. Mára már csak ők képviselik a Brit Birodalom katonai erejét a térségben. A két zászlóalj három évente váltja egymást a helyőrségekben. Az angliai gurkák besorolása 2010-től megváltozik. A nagy hagyományokra visszatekintő Királyi Ír Ezreddel és az 5. Skót Ezreddel a legmodernebb brit egység, a 16. Légiszállítású Brigád részei lesznek.

Az ősi Nepál harcosai így a 21. század legkorszerűbb egységében szolgálnak tovább, büszkén és bátran, ahogy őseik tették a távoli, keleti csatamezőkön.

Gurkák a független Indiában

A 21. század elején a gurkák legnagyobb munkaadója nem más, mint az Indiai Hadsereg. Ezen nem is kell csodálkozni, hiszen az indiai statisztikák sze-

rint közel tízmillió nepáli anyanyelvű állampolgár él az ország északi, hegyvidéki területein, Szikkimben, Dardzsilingben, Asszámban, Nyugat-Bengálban, de a pandzsábi Bhakszuban és a híres katonai központban, Déhradúnban is. Nagy részüknek már évtizedekkel ezelőtt sikerült beilleszkedniük a függetlenné vált óriásország vérkeringésébe. India több mint egymilliárd lakosát figyelembe véve, lélekszámuk elenyésző, de ez a Magyarországnyi ember számos első osztályú katonát ad új hazájának.

Amikor India 1947-ben elnyerte a függetlenségét, a tíz létező gurka ezredből négy az angol hadsereg része maradt, míg a többi hat a független Indiai Hadsereg részévé vált. Ezeknek az egységeknek megváltoztatták a nevét, az angol *gurkha* írásmódot az indiai *gorkha* váltotta fel, és a meglévő hat ezred mellé létrehoztak egy hetediket is.

1947-ben India és Pakisztán úgy döntött, hogy nem csak Nagy-Britanniától köszönnek el, hanem a függetlenség elnyerése után önálló államokként kívánnak létezni. A munkáspárti kormány Londonban képtelennek bizonyult kezelni a gyorsan elmérgesedő helyzetet. A két hatalmas és erős hadsereggel rendelkező ázsiai gyarmat úgy vált függetlenné, hogy senki sem garantálta a területükön élő vallási kisebbségek – Indiában a muszlimok, Pakisztánban pedig a hindúk és a szikhek – jogait és védelmét. A függetlenné válás napján iszonyatos vérontás vette kezdetét a határvidékeken. Indiából muszlim családok holttestével teli vonatok gördültek át pakisztáni területre, a pakisztániak pedig könyörtelen vérfür-

dőt rendeztek az új határ nyugati oldalán élő hindú és szikh lakosság körében. Az angol tisztek a még irányításuk alatt álló indiai csapatokat nem merték a tomboló csőcselék ellen vezetni. Egyedül a gurkák tudtak fellépni a gyilkosok és a fosztogatók ellen. A semlegességüket megőrző, bátor nepáli harcosoknak sok tízezer indiai és pakisztáni civil köszönhette az életét.

1947. augusztus 15-e után a gurkákat tucatnyi helyen vetették be, hogy megakadályozzák a mészárlást, a fosztogatást. A hivatalos statisztikák szerint a függetlenség elnyerése utáni négy hónap során 8,5 millió embernek kellett elhagynia szülőföldjét. A hindúk és a muszlimok száma nagyjából azonos lehetett. *John Thornton* gurka zászlóalja a vérontás és az őrület kellős közepén találta magát: „A látóhatáron magasba gomolygó, fekete füst jelezte, hogy ismét felégettek egy falut. Olykor időben értünk oda, de legtöbbször későn. Ilyenkor a faluban meghalt az összes férfi, asszony és gyerek. A férfiak holttestét többnyire a falu határában találtuk meg, mert harcolva haltak meg. Az asszonyok inkább öngyilkosságot követtek el, mint hogy könyörtelen ellenségeik kezébe kerüljenek. Gyermekeiket magukhoz ölelve belevetették magukat a kútba. Néhol olyan sokan végeztek magukkal, hogy a kút megtelt, és kifolyt a víz. Néha persze időben érkeztünk, és ilyenkor habozás nélkül tüzet nyitottunk a támadókra." (Smith, E. D.: *Valour: A History of the Gurkhas* 1997)

A gurkák mindent megtettek azért, hogy megmentsék a politikusok ostobasága és mohósága

miatt földönfutóvá vált szerencsétleneket. Pakisztánból hindúk és szikhek tömegeit vezették át a határon. „A gyalog haladó konvojok mindegyikében nagyjából 100 ezer ember menekült. Férfiak, nők és gyerekek vegyesen. Egy-egy menetoszlop 32 kilométer hosszúra nyúlt. 80 gurkával kellett megvédenünk egy-egy ilyen embertömeget. Folyamatos támadások értek minket. Baltával és puskával felfegyverzett bandák figyeltek, és ha valahová nem jutott katona, ott azonnal megrohanták a menekülőket. Mindenkit meggyilkoltak és kifosztottak. A fiatal lányokat igyekeztek elrabolni." A helyzet nem volt jobb a határ túlsó oldalán sem.

India manapság is előszeretettel toboroz nepáli gurkákat a haderejébe, bár a nepáli baloldali pártok, főleg a maoisták élénken tiltakoznak ellene. Az indiai gurka egységek etnikailag egységesek, viszont nem gurka tisztek vezénylik őket. A gurka ezredeken felül az északkeleti határvidéken állomásoznak a híres Asszámi Lövészek. Az indiai haderő gurka ezredei élen jártak az elmúlt öt évtized valamennyi fegyveres konfliktusában. Ott küzdöttek a kárgili régió jeges, széltépte csúcsai között a pakisztáni hegyi vadászok ellen, de évszázados tapasztalataik jól jöttek akkor is, amikor a hegyi embereknek ősi ellenfeleikkel, az afganisztáni *mudzsáhid*okkal kellett szembenézniük Kasmírban.

Az indiai gurkák minden tekintetben méltónak bizonyultak a brit koronát szolgáló nagyatyáik hírnevére. Bátorságuk, fegyelmük és a hegyvidéki harcok során szerzett nagy tapasztalatuk miatt a hatalmas

indiai hadsereg elit alakulatai között tartják őket számon.

Az indiai gurkák azóta számos alkalommal bebizonyították, hogy rászolgáltak a bizalomra. Párját ritkító bátorsággal küzdöttek a három indiai–pakisztáni háborúban (1947–48, 1965 és 1971), önfeláldozásuknak volt köszönhető, hogy 1962-ben sikerült lelassítani a kínai úthengert, mely elsöpörte a kínai–indiai határvidéket őrző indiai erőket. Az ENSZ alkalmazásában békefenntartóként kitüntették magukat Zairében, és komoly szerep jutott nekik a Srí Lanka-i béke megőrzésében is a nyolcvanas évek végén. (Quareshi, Hakeem, Arshad *The 1971 Indo-Pak War* , 2004)

1999-ben az indiai gurkák vezető szerepet játszottak az Egyesült Nemzetek Sierra Leone-i békefenntartó (UNAMSIL) küldetésében. Az indiai kontingens kötelékében szolgáló gurkák védték meg az ország gyémántmezőit a *Revolutionary United Front* támadásai ellen. A 8-as gurka ezred ezen felül azzal is büszkélkedhet, hogy az ő soraiból került ki a két indiai táborszernagy egyike, *Sam Maneksa*. A tábornok csapattiszt korában a 8-as gurka ezred harmadik századának parancsnoka volt.

De máshol is kitűntek a gurkák.

Amikor a független indiai hadsereg eldöntötte, hogy nekik is szükségük van helikopteren bevethető rohamcsapatokra, az első ilyen elit egység szinte magától értetődő módon a gurkák közül került ki. Hősiességüket számos kitüntetéssel jutalmazták. *Dhán Szingh Thápá* őrnagy 1962-ben, a kínai–indiai

háború során kapta meg kimagasló hősiességéért a Param Vír Csakra érdemrendet. A második Param Vír Csakrát pedig a kapitányi feladatkört ellátó *Manodzs Kumár Pándé* hadnagy érdemelte ki a *Vidzsaj* fedőnevű hadművelet során.

Az indiai gurkák minden évben ott menetelnek a nagyszabású függetlenségi napi díszszemléken Újdelhiben.

A gurkák Angliában

Napjainkban alighanem a Brit Gurka Brigád számít a leghíresebb gurka harci egységnek. 1991-ben az egységben 8000 fő szolgált öt lövész zászlóaljban és a kisegítő egységekben. A katonák nagyobbik része Hongkongban állomásozott. A kilencvenes évek takarékossági intézkedései a gurka egységeket sem kerülték el. A híres brigád puszta fennmaradása is kétségessé vált egy időre. A hagyományok tisztelete és a szentimentalizmus mégis megőrizte ezt a páratlan katonai alakulatot. A gurkák helyzete azonban máig nem teljesen tisztázott Angliában.

A közvélemény viszonylag keveset tud arról, hogy az angol haderő nem úgy kezeli a leszerelő nepáliakat, mint az angol katonákat. A gurkák lényegesen alacsonyabb nyugdíjat kapnak, mint angol bajtársaik.

India függetlenné válásakor a Nepál, India és Anglia között megkötött háromoldalú szerződés úgy határozta meg az angol hadseregben tovább szolgáló gurkák jövedelmét, hogy az megfeleljen az indiai hadseregben maradó nepáli tisztek és közkato-

nák ellátmányának. 1998-ban már a nepáli politikusok is követelték, hogy Nagy-Britannia fizesse meg tisztességesen az angol egyenruhát viselő gurkákat. Abban az évben Nepál nagyjából 41 millió fontnyi valutához jutott, a gurkák fizetésének és nyugdíjának köszönhetően.

A gyors létszámcsökkentés következtében sok gurka katonát küldtek el akkoriban anélkül, hogy leszolgálhatták volna a nyugdíjjogosultsághoz szükséges tizenöt évet. Míg a brit katonák már két év után jogot nyernek a nyugdíjra, addig a nepáliaknak le kellett szolgálniuk a szerződés szerinti tizenöt esztendőt. Számos katona érezte magát becsapva, amikor 10–12 évi szolgálat után egyszerűen csak szélnek eresztették. A leszerelők gondjait igyekszik enyhíteni a *Gurka Jóléti Szervezet*, mely a veteránok érdekvédelmi szervezeteként jött létre.

Harc a jogtalanság ellen

Az Angliában letelepedő gurkák közül sokan jogi úton kerestek igazságot. Hosszas vita és pereskedés után – nem utolsó sorban a közvélemény nyomására – az angol kormány 2007 márciusában bejelentette, hogy azok a gurkák, akik 1997 július elseje után léptek be a hadseregbe, ugyanolyan mértékű nyugdíjat kapnak, mint európai társaik. Ezen felül az új szabályozás azt is lehetővé tette, hogy öt év szolgálati idő után a nepáli katonák kérhetik áthelyezésüket a brit haderő más egységeibe.

2007. július 19-től *Derek Twigg*, az angol honvé-

delmi miniszter helyettese bejelentette, hogy a gurka nyugdíjasok juttatása átlagosan 19 százalékkal emelkedik. Az intézkedés azért is számított nagy jelentőségűnek, mivel akkoriban a gurka veteránok majdnem 95 százalékát érintette. Akárcsak a 19. századi katonatisztek, a miniszterhelyettes is elismerően beszélt a nepáli harcosokról: „A Gurka Brigád bátorságát és hősiességét az egész világ ismeri. Katonáink teljesen jogosan örvendenek ennek a jó hírnévnek. Magasra értékeljük azt a szerepet, amelyet a világ legkülönfélébb konfliktusaiban játszottak. Nagyra becsüljük őket, és ez így lesz a jövőben is." Jelentette ki, ahogy arról a BBC is beszámolt.

A kilencvenes évektől kezdve az aktívan szolgáló gurkák és a leszerelt veteránok valamint a családtagjaik állampolgárságának a kérdése is komoly vitákat váltott ki. A leszereltek között nem kevesen akadtak, akiktől megtagadták a letelepedési jogot, és akiknek a szolgálati idő letelte után el kellett hagyniuk Angliát. Az évtizedes vita végül a nepáli veteránok számára kedvezően ért véget. A brit kormány rendeletben garantálta a letelepedéshez való jogot Angliában. Ez a kedvezmény kiterjedt a katonák családjára is, ezért érthetően nagy megkönnyebbülést váltott ki a brit gurka egységekben szolgáló katonák között. 2006 júliusában pedig történelmi jelentőségű döntés született. Közel 140 ezer katonát és családtagjait érintette a döntés, mely szerint angol állampolgárságot és munkavállalási engedélyt kapnak mindazok a nepáliak és családtagjaik, akik a brit hadsereg kötelékében szolgáltak a Brit-szige-

teken, vagy az egykori angol gyarmatok területén, így Malajziában, Szingapúrban és Hongkongban.

Hazatérő veteránok

A hosszú katonai szolgálat után egészen más ember tért haza a nepáli hegyek közé, mint aki egykor serdülő ifjúként eljött onnan.

Nem egy, de legalább két világot ismert meg.

Feltárult előtte India forgataga, megismerte a hatalmas, kavargóan sokszínű ország mindennapjait. Angol katonaként pedig belátást nyert az európai civilizációba. Megismerkedett korának csúcstechnológiájával, megtanult írni-olvasni, új készségeket és képességeket, szakmákat sajátított el.

Ráadásul megspórolt zsoldjával a zsebében falujába hazatérve módos embernek számított. A veteránok kétszáz éven keresztül csak hozták a pénzt Nepálba. Nem csoda, hogy a mindenkori kathmandui kormány félresöpörte a külföldön szolgáló gurkák miatt kapott számos rosszallást, hiszen az angolokkal, majd 1947 után a független Indiával való együttműködés mind anyagi, mind biztonságpolitikai szempontból óriási előnyökkel járt. Ha külső támadás fenyegeti, Nepál mindenkor számíthat a közel százezernyi harcedzett, jómódú, magasan képzett és fegyelmezett gurka veteránra.

Rajtuk keresztül olyan szakismeret, technikai tudás érkezett és érkezik az országba, amelyet Nepál egyébként nem engedhetne meg magának.

Az indiai hadseregből leszerelő gurka veteránok

ugyanazokat a juttatásokat kapják, mint indiai fegyvertársaik. Egy főre levetítve ezek ugyan alacsonyabb összeget tesznek ki, mint az angliai gurkák zsoldja, ám amíg a britektől három-négyezer nepáli küld haza pénzt, addig Indiából húszszor, harmincszor ilyen sokan. Az indiai gurkák fizetése éves szinten összesen hatmilliárd rúpia lehet. Ennek jelentős része Nepálban köt ki, mivel a katonák támogatják a családjukat, és megtakarításaikat is otthon fektetik be. Nepálban jelenleg több mint százezer nyugdíjas indiai gurka veterán él. Az ő éves nyugdíjuk több, mint amennyi külföldi segélyt kap hazájuk. A brit gurkák hazaküldött fizetése és az otthon letelepedett veteránok nyugdíja évente körülbelül hatvanmillió dollárnyi bevételt jelent Nepálnak. A kilencvenes években ez éppen kétszer annyi volt, mint amennyivel Anglia támogatta a himalájai királyságot. Az pedig külön érdekes színfolt, hogy Nepál engedélyezte évente egy-két kilónyi színarany vámmentes behozatalát, mivel a Hongkongban szolgáló veteránok megtakarított vagyonukat aranyérmék vagy tömbök formájában hozták haza.

A hazatérő gurkák közül elsősorban a leszerelt tisztek és altisztek boldogulnak viszonylag könnyen. Az ő nyugdíjuk elég magas ahhoz, hogy odahaza tisztes megélhetést biztosítson nekik és egész családjuk számára.

A legtöbb gurung vagy magar faluban találkozhatunk a veteránokkal. Nem kevés olyan falu is akad – elsősorban a gurung vidékeken – ahol a családok közel felében él egy vagy több leszerelt katona. Szá-

mos család számára a hosszú külföldi szolgálatból hazatérő fiúgyermek megtakarításai jelentették a kiutat a szegénységből. A veteránok pénze ezen felül közvetett módon is szolgálta hazáját, hiszen a hazatérők komoly vásárlóerőt jelentenek, bekapcsolódnak a helyi kereskedelembe, vállalkozásokat alapítanak, kifizetik a család tartozásait, földet vásárolnak, vagyis megélénkítik lakóhelyük gazdaságát.

A gurka veteránok ma úgy vélik, hogy a mai nepáli fiatalok már cseppet sem olyan megbízhatóak, szívósak és fegyelmezettek, mint amilyenek apáik és dédapáik voltak. A veteránoknak nemigen tetszik az új nemzedék megváltozott életszemlélete. „A mai fiatalok inkább Japánba, Koreába vagy Amerikába akarnak költözni. Ha ez nem sikerül nekik, csak akkor szerződnek le a fegyveres erőkkel" – jegyzi meg *Mahéndra Ráj*, aki egykor maga is leszolgálta az idejét a királynő hadseregében, és ma a gurka érdekek egyik ismert szószólója. A veteránok között általánosan elfogadott nézet, hogy a mostani újoncokat elpuhította a civilizáció, a városi élet.

A jóléti szolgálatnak fontos partnere az Angliában működő Gurka Jóléti Alapítvány, amelyik nem csupán egyes személyekkel foglalkozik, de egész közösségek életminőségét is igyekszik javítani infrastrukturális és kommunális beruházások segítségével. Az Alapítvány szakemberei – mérnöki és gazdasági végzettségű egykori gurka tisztek – utakat és orvosi rendelőket építenek, kijavítják a hidakat, kutakat fúrnak Nepálban.

Nepál ma

Nepál külpolitikáját, ahogy évszázadokon át, ma is markánsan meghatározza az ország földrajzi fekvése. A régi királyságot három oldalról India öleli körbe, míg északon a Himalája egy majdnem leküzdhetetlen természetes akadályt jelent Kína felől. Nepál gazdaságilag mindig is Indiától függött. Az ötvenes évektől megkezdődött a lassú és óvatos nyitás a külföld felé, amikor *Biréndra* király hitet tett hazája semlegessége és el nem kötelezettsége mellett. 1973-ban azt nyilatkozta, hogy „mivel Nepál a Föld két legnépesebb országa között helyezkedik el, ezért az a kívánsága, hogy határait a béke övezetének nyilvánítsák". A kathmandui külpolitika középpontjában azóta is ez a törekvés áll. A himalájai királyság az ezredfordulóra több mint száz országgal vette fel a diplomáciai kapcsolatot, az ENSZ munkájában is aktívan vesz részt.

Kötéltánc India és Kína között

Nepál és India kapcsolatát azután is az 1925-ben aláírt szerződés határozta meg, hogy India elnyerte függetlenségét. Az ötvenes években két új szerződéssel szabályozták tovább országaik kapcsolatát. A nepáliaknak különösen fontos volt, hogy állampolgáraik Indiában megkapják az indiai állampolgárokat megillető jogokat a gazdasági élet terüle-

tén. Ezen túlmenően pedig India feljogosította parányi szomszédját arra is, hogy a Nepálba tartó árukat vámmentesen szállíthassa keresztül indiai felségterületen és a kikötőkön.

A hatalmas északi szomszéd, Kína növekvő ingerültséggel szemlélte déli szomszédja javuló kapcsolatát Indiával. Nepál külpolitikájának alapelve volt, hogy mindkét szomszédjával egyformán jó viszonyt tartson fenn. Ugyanakkor Kathmandu felismerte, a kínai kártyát kijátszva csökkenteni lehet India befolyását és országa kiszolgáltatottságát.

A kétségtelen hasznot hozó megegyezések ellenére a himalájai országban mind többben kezdték el gyanakodva figyelni az indiai befolyás erősödését. Az állampolgárságot rendező törvény ugyanis megkönnyítette azt is, hogy indiai állampolgárok Nepálba költözzenek, és ott gyorsan elnyerjék a teljes jogú állampolgárságot. Egyre jobban elmélyült a két ország katonai együttműködése is. Először csak indiai katonai misszió kezdett el működni a királyságban, majd a déli szomszéd nemsokára jogot nyert arra, hogy hadserege ellenőrizze Nepál kínai határvidékét.

1969-ben Kathmandu elérkezettnek látta az időt arra, hogy csökkentse a katonai függőségét déli szomszédjától. India vonakodva ugyan, de kivonta katonáit. A két ország viszonya úgy vált egyre hűvösebbé, ahogy India mind jelentősebb politikai tényezővé vált a térségben. Nepál úgy érezte, hogy egyre jobban elszigetelődik, és sebezhetővé válik, miközben India együttműködési szerződést kötött

a Szovjetunióval, az 1971-es háborúban legyőzte Pakisztánt, magához csatolta Szikkimet, és támogatni kezdte a Nepáli Kongresszus Pártot. India egyre inkább regionális nagyhatalomként kezdett viselkedni, és egyre reálisabbá vált annak az esélye, hogy a nagy déli szomszéd atomhatalommá fejlődik.

India megerősödésével párhuzamosan Nepál úgy érezte, hogy javítania kell kapcsolatait Kínával. Biréndra király ugyan ragaszkodott a hagyományos egyensúlypolitikához, de megpróbálta rávenni Kínát, hogy erősebb politikai jelenléttel ellensúlyozza India befolyását. Nepál számára gazdaságilag is hasznot hajtott Kína közelsége. A himalájai királyság többet exportált Kínába, mint amennyi árut behozott onnan. Peking pedig azzal is igyekezett megtartani Kathmandu rokonszenvét, hogy a határ pontos kijelölésekor többször is területeket engedett át Nepálnak.

A hetvenes évek végére viszont Újdelhi elérte, hogy az indiai beruházók gyakorlatilag korlátlanul terjeszkedhettek a királyságban. Az ország gazdasága minden korábbinál erősebben kötődött Indiához. Másfelől viszont az indiai gazdasági segély mértéke folyamatosan nőtt ebben az időszakban.

Válság és megoldás

Mindezek ellensúlyozására Nepál ismét vakmerő kötéltáncba kezdett India és Kína között. 1988-ban szerződést kötött Kínával, és attól kezdve Peking is szállított fegyvert a királyságba. Kína javaslatot tett rá, hogy egy új, magashegységi úttal összeköti Nepált a

kínai tartományokkal. Mindezek persze felbőszítették Indiát. Csak olaj volt a tűzre, hogy Kathmandu 55 százalékos vámot vetett ki az indiai árukra, valamint a Nepálban élő indiaiak mind hátrányosabb megkülönböztetése, és az illegális határmenti kereskedelem.

Mindezekért megtorlásul, India gyakorlatilag teljes körű gazdasági blokád alá helyezte Nepált. 1989 márciusában Újdelhi bejelentette, hogy érvényét vesztette az összes régebbi gazdasági megegyezés, a két szomszéd között gazdasági hidegháború tört ki.

A két ország viszonya a kilencvenes években kezdett ismét barátibbá válni. A demokrácia lassú térnyerését követően India feloldotta az embargót, megnyitotta a határt, és a létfontosságú termékek ismét eljutottak a himalájai országba. Hamarosan ismét érvényes, kétoldalú szerződések szabályozták a szomszédok viszonyát. Az indiai befektetők újra jelentős kedvezményeket kaptak. Kathmandu szakított a kínai fegyverkereskedőkkel, az utolsó kínai fegyverszállítmányt már át sem vette. Megállapodás született arról is, hogy Indiával közösen fejlesztik az ipart, és a hegyi folyók energiáját együttesen, a környezetre legkevésbé ártalmas módon fogják felhasználni.

Fejlődés számos területen

Bár az ország komoly fejlődésen ment keresztül az elmúlt évek során, Nepál még mindig a világ legszegényebb államai közé tartozik. A lakosság negyvennegyvenkét százaléka tekinthető szegénynek. Bár a nepáliak közel nyolcvan százaléka mezőgazdaságból él, mégis felüti a fejét olykor az éhínség. Az ipar fejlődésének komoly természeti korlátai vannak. Az iparosítás a Kathmandu-völgyre és az indiai határvidékre korlátozódott, a meredek hegyoldalakba nem lehet ipart telepíteni. Az ország gyakorlatilag nem rendelkezik számottevő, ipari célokra felhasználható természeti kincsekkel. A gurka veteránok átutalásain túl, a turizmus és a külföldi segélyek csekély mértékű, ám rendszeres bevételt jelentenek.

A segélyprogramoknak köszönhetően jelentős összegek áramlanak be a királyságba, amelyek egy része olyan területeket fejleszt, amelyekre amúgy nem jutna forrás.

A jövő záloga – fejlődik a közoktatás

1971-ben került sor a nepáli oktatási rendszer első komolyabb korszerűsítésére. Ez három jól elkülöníthető részből áll, melyeket részben nyugati, részben indiai mintára alakítottak ki. Hattól tízéves korig a gyerekek számára kötelező az iskolalátogatás. Őket az ötéves elemi iskola fogadja. Az elemi iskolát a felső tagozat követi. Az állami iskolákban az

első hat osztály elvégzéséért nem kell fizetni. 1975-óta az oktatás hivatalos nyelve a nepáli.

A kormányzat komoly erőfeszítéseket tesz azért, hogy a tanköteles korú gyerekek mind nagyobb része elvégezhesse a kötelező iskolai osztályokat. A megvalósítandó célok közé bekerült az is, hogy az ingyenes tanulás lehetőségét a magasabb évfolyamokra is kiterjesszék, valamint az, hogy az analfabétizmus országos arányát 33 százalékra csökkentsék.

A kormányzat felismerte, hogy Nepálban komoly gondot jelent a nők iskolázása. Kifejezetten a lányok számára indítottak el egy olyan programot, amelyben a lányok kilenc hónapos alapképzés során minimális műveltségre tehetnek szert. A programot később a fiúk előtt is megnyitották. Az ország átlagosan nemzeti jövedelme hét százalékát költi a közművelődésre.

A felsőfokú képzés fellegvára a két nepáli egyetem. A *Tribhuvan Egyetem*et 1959-ben alapították Kathmanduban. Majdnem harminc éven át ez volt a királyság egyetlen egyeteme addig, míg 1986-ban Beldzshundiban megalapították a *Mahéndra Szanszkrit Visvavidjálaját*. Az országban ma már egy magánegyetem is működik. Az egyetemisták száma 1995-96-ban százezer körül mozgott. Napjainkra már felnőtt egy olyan kiművelt nemzedék, amelyik egyaránt ismeri az ősi hagyományokat és a modern civilizáció eredményeit. A királyság bukásában, a demokratikus mozgalmak megerősödésében nekik is nagy szerep jutott. Az egyetemisták soraiban mind na-

gyobb számban találjuk meg az egykori gurka harcosok leányait és fiait.

Hagyományos gyógyászat és fejlődő egészségügy

Az egészségügy területén jelentkező nehézségekkel a hazatérő gurka veteránoknak éppúgy szembesülniük kell, mint otthon maradt rokonságuknak. A kormányzat mindenkor komoly erőfeszítéseket tett azért, hogy az ország teljes lakossága számára legalább alapvető szintű egészségügyi ellátást biztosítson.

Az elmúlt tíz évben megerősödött a helyi egészségügyi állomások rendszere. A legtöbb ilyen rendelőben egy állandó helyi alkalmazott dolgozik, akinek a munkáját egy rendszeresen a faluba látogató, magasabb egészségügyi képzettségű rezidens segíti. Bár a gyermekhalandóság még mindig magas (1995-ben 11,4 százalék), sikerült komoly eredményeket elérni a malária leküzdése területén, a himlőt pedig teljesen felszámolták.

Az ország egészségügyi rendszere lassan, de biztosan fejlődik. A hetvennégy állami kórház mellett legalább negyven magánkórház működik Nepálban. Az orvosi ellátás továbbra is a főváros környékén, a nagyobb városokban és az idegenforgalmi központokban a legjobb. Országos szinten a betegek nagyjából ötezer kórházi ágyat vehetnek igénybe. A nyugati stílusban kialakított, mintegy nyolcszáz helyi egészségügyi állomást nagyjából kétszáz hagyomá-

nyos, ájurvédikus gyógyszereket forgalmazó egészségügyi központ egészíti ki. Ez utóbbiakban mintegy ötszáz ájurvédikus képzettségű orvos dolgozik.

Küzdelem a demokráciáért: Maoisták, rojalisták és a polgárháború

Az elmúlt évtizedben szinte megállás nélkül dúlt a fegyveres harc a királyság katonai erői és a maoista lázadók között. A változó intenzitással folyó küzdelemnek mindenekelőtt az amúgy is nagyon szegény polgári lakosság látta kárát. A polgárháború nem kímélte a gurka veteránokat sem. A királyi hadsereg többnyire ellenszenvvel viselkedik az irányukban, nem veszi igénybe tapasztalataikat és szaktudásukat, míg a maoisták szemében „az imperialisták zsoldosai"-ként ugyanolyan ellenségnek számítanak, mint a „feudális, klerikális klikk" katonái, a rendőrség tisztjei és az állami alkalmazottak. Ezen felül, a tehetős gurka veteránok vagyonuk miatt gyakran váltak zsarolások és emberrablások áldozataivá. A maoisták minden tőlük telhetőt megtesznek azért, hogy megakadályozzák a gurkák toborzását. Üldözték a torborzókat, és zaklatták a külföldön szolgáló katonák otthoni családtagjait.

A Nepáli Kommunista Párt 1996-ban döntött a fegyveres harc mellett, miután a kormányzat nem volt hajlandó tárgyalni egy új alkotmányról, amelyik korlátozta volna a királyi család hatalmát. Tekintve, hogy a királyt istennek tekintették, a „népi háború" kirobbanásakor a kormány számíthatott a

konzervatív parasztközösségek és a magasabb kasztok támogatására. A lázadók céljai között szerepelt a széles körű földreform, az Indiához fűződő szoros kötelék elszakítása, a külföldi segélyek elutasítása is. Szinte semmitől sem riadtak vissza, az akkori király viszont igen óvatosan bánt velük, nem vetette be a hadsereget.

Később azonban háborús konfliktussá erősödött a szembenállás. Ebben az időszakban az összes hadviselő fél nagyon durván megsértette még a legalapvetőbb emberi jogokat is. A kormány csapatai semmivel sem bizonyultak toleránsabbnak a lázadóknál. Egyre többen kerültek börtönbe, bírósági ítélet nélkül.

Váratlan és jelentős változást hozott, amikor 2001-ben az akkori – a hírek szerint szerelmi bánatban szenvedő – trónörökös egy családi vacsorán kiirtotta a jelenlévők többségét, köztük szüleit, a királyi párt. Ezután állítólag önmaga ellen fordította fegyverét. A királyi család lemészárlása után három napon keresztül a gyilkossággal vádolt és kómában fekvő *Dipéndra* herceg lett a király. Dipéndra halála után *Gjánéndra* ülhetett a nepáli trónra.

Az uralkodó a kemény kéz politikáját alkalmazta a maoistákkal szemben. Trónra lépése után rendkívüli állapotot hirdetett ki, a hadsereget bevetette a maoisták ellen.

2005. február 1-én a király ismét rendkívüli állapotot hirdetett. Az újságírókat, politikusokat, diák aktivistákat internálótáborokba gyűjtötték. Gjánéndra kísérletet tett arra, hogy az ország konzervatív erői-

re és a hadseregre támaszkodva ismét központosítsa a hatalmat. Feloszlatta a megválasztott parlamentet, és közvetlen irányítása alá vette az államapparátust. Lépése a monarchia számára végzetes döntésnek bizonyult. Nem sikerült megtartania a hatalmat, és 2006 áprilisában kénytelen volt az ország irányítását átengedni a parlamenti pártoknak. A királyi puccs miatti tüntetéssorozattal azonban valami új vette kezdetét. A harcban kifáradt maoisták megegyeztek a demokratikus erőkkel, letették a fegyvert, és sikerült megegyezniük egy ideiglenes kormány életre hívásában. Ezek a fejlemények minimálisra csökkentették a királyi család befolyását, és az uralkodóból jelképes figura lett.

2008 májusában pedig véget ért egy hatalmas jelentőségű történelmi korszak Nepálban. Prithivi Nárájan Sáh nagy műve, az egységes ország megmaradt, ám a nepáliak úgy döntöttek, itt a változás ideje. Kathmanduban békés körülmények között lemondásra kényszerítették az uralkodót, Gjánéndra királyt. A világ egyetlen hindú monarchiája immár köztársaságként áll a huszonegyedik század kihívásai elé.

Reméljük, az új kor békét és boldogságot hoz Nepálra, és a hosszú szolgálat után hazatérő gurka veteránok és családtagjaik nyugodtan élhetnek hazájukban, a fenséges Himalája árnyékában.

Függelék

Gurka lövészezredek (1815–1948)

1-es, más néven György Király Gurka Lövészei (a Malaun Ezred) – Megalakítva 1815-ben, átvették az Indiai Hadsereg állományába 1947-ben, a függetlenség elnyerése után.

2-es, más néven Edvárd Király Gurka Lövészei (a Szirmúr Lövészek) – Megalakítva 1815-ben, a brit haderő állományába került 1948-ban.

3-as, más néven Alexandra Királyné Gurka Lövészei – Megalakítva 1815-ben, átvették az Indiai Hadsereg állományába 1947-ben, a függetlenség elnyerése után.

4-es, más néven a Walesi Herceg Gurka Lövészei – Megalakítva 1857-ben, átvették az Indiai Hadsereg állományába 1947-ben, a függetlenség elnyerése után.

5-ös Királyi Gurka Lövészek (Határvidéki Erő) – Megalakítva 1858-ban, átvették az Indiai Hadsereg állományába 1947-ben, a függetlenség elnyerése után.

6-os, más néven Erzsébet Királyné Gurka Lövészei – Megalakítva 1817-ben, a brit haderő állományába került 1948-ban.

7-es, más néven az Edinburgh-i Herceg Gurka Lövészei – Megalakítva 1902-ben, a brit haderő állományába került 1948-ban.

8-as Gurka Lövészek – Megalakítva 1824-ben, átvették az Indiai Hadsereg állományába 1947-ben, a függetlenség elnyerése után.

9-es Gurka Lövészek – Megalakítva 1824-ben, átvették az Indiai Hadsereg állományába 1947-ben, a függetlenség elnyerése után.

10-es, más néven Mária Hercegnő Gurka Lövészei – Megalakítva 1890-ben, a brit haderő állományába került 1948-ban.

11-es Gurka Lövészek – 1918–1922; újraalakítva átvették az Indiai Hadsereg állományába 1947-ben, a függetlenség elnyerése után.

14-es Gurka Lövészek (1942–1946)

25-ös Gurka Lövészek (1942–1946)

26-os Gurka Lövészek (1943–1946)

29-es Gurka Lövészek (1943–1946)

38-as Gurka Lövészek (1943–1946)

42-es Gurka Lövészek – Megalakítva 1817-ben Cuttack Légió néven, majd átnevezték 6-os Gurka Lövészeknek 1903-ban.
44-es Gurka Lövészek – Megalakítva 1824-ben 16-os (Sylhet) Helyi Zászlóalj néven, majd átnevezték 8-as Gurka Lövészeknek 1903-ban.
56-os Gurka Lövészek (1943–1946)
710-es Gurka Lövészek (1943–1946)

A Viktória-kereszt nepáli kitüntetettjei

(A kitüntetett katona neve után azt jelzzük, hogy mikor és hol érdemelte ki a kitüntetést.)

Aganszing Ráj – 1944., Bishenpur, Burma (a mai Mianmár)
Bhanbhagta Gurung – 1945., Tamandu, Burma (a mai Mianmár)
Gadzsé Ghálé – 1943., Chin Hills, Burma (a mai Mianmár)
Karanbahádur Ráná – 1918., El Kefr, Egyiptom
Kulbír Thápá – 1915., Fauquissart, Franciaország
Lachhiman Gurung – 1945., Taungdaw, Burma (a mai Mianmár)
Nétrábahádur Thápá – 1944., Bishenpur, Burma (a mai Mianmár)
Rámbahádur Limbu – 1965., Szaravak, Borneó
Sér Bahádur Thápá – 1944., San Marino, Olaszország
Thaman Gurung – 1944., Monte San Bartolo, Olaszország
Tulbahádur Pun – 1944., Mogaung, Burma (a mai Mianmár)
Gandzsu Lama – 1944., Ningthoukhong, Burma (a mai Mianmár)

Nepáli királyok (1768–2008)

Prithví Nárájan Sáh (1768–1775)
Pratáp Szingh Sáh (1775–1777)
Ráná Bahádur Sáh (1777–1799) (lemondott)
Girvan Juddha Bikram Sáh (1799–1816)
Radzséndra Bikram Sáh (1816–1847) (lemondott)
Szuréndra Bikram Sáh (1847–1881)
Prithví Bír Bikram Sáh (1881–1911)
Tribhúvan Bír Bikram Sáh (első alkalommal) (1911–1950) (Indiai száműzetésben 1950–1951)
Gjánéndra Bír Bikram Sáh Dév (első alkalommal) (1950–1951)
Tribhúvan Bír Bikram Sáh (második alkalommal) (1951–1955)
Mahéndra Bír Bikram Sáh (1955–1972)
Biréndra Bír Bikram Sáh Dév (1972–2001)

Dipéndra Bír Bikram Sáh Dév (2001. június 1–4.)
Gjánéndra Bír Bikram Sáh Dév (második alkalommal) (2001– 2008)

A GURKÁK *KARÍJA*

A történelem homálya fedi e finom, csípős étel eredetét. *Basil Hall* kapitány 1930 körül arról értekezik, hogy a karí nem is indiai, hanem portugál eredetű, a portugál hajósok hozták el Ázsiába. Ennek gyökeresen ellentmond az a feltevés, mely szerint a karíhoz hasonló fűszerkeveréket már Kr. e. 4000 körül is használtak a mai Pakisztán területén fekvő ősi Indus-völgyi civilizáció városaiban. A „karí" szó valószínűleg a dél-indiai tamil nyelvből került át a gyarmati angolba. Tamilul annyit jelent, hogy szósz. A különféle karik annyira népszerűnek bizonyultak Angliában, hogy ma már nagyon sok hagyományos angol étteremben is ugyanolyan természetességgel szolgálják fel, mint a Fish and Chipset. A recept leírásakor figyelembe vettük az európai gyomor érzékenységét, így ez a karí nem annyira csípős, ahogyan azt a gurkák készítik.

Kardamomos csirkekarí

Hozzávalók:

2 kg apróra szeletelt vagy felkockázott csirkehús
200 g hagyma
250 ml természetes joghurt
125 ml növényi olaj
5 g kardamom mag
25 g gyömbér (felszeletelve, nem gyömbérpor)
4 gerezd fokhagyma
5 g ánizskapor mag
3 g cayenne bors
5 g kurkuma
7 cm fahéj rudacska
2 szegfűszeg
350 ml hidegvíz

Az elkészítés módja:

Hámozzuk meg, és szeleteljük apróra a hagymát, a fokhagymát és a gyömbért.

Készítsünk masala krémet a joghurtból, a kardamomból, az apróra vágott gyömbérből, a foghagymából, a kurkumából és a cayenne borsból. Addig keverjük, amíg egyenletes, sűrű krémet nem kapunk.

Sózzuk meg a húst, majd öntsük rá a masala-krémet. Hagyjuk egy órán keresztül pácolódni.
Egy nagy serpenyőben forraljunk olajat. Amikor az kékesen kezd gőzölögni, tegyük bele a finomra vágott fahéjat, szegfűszeget, és a hagymadarabákat. Addig süssük, míg a hagyma aranybarnává nem válik.
A pácolt csirkedarabokat tegyük a serpenyőbe, a maradék krémet is öntsük rá a húsra.
Vegyük lejjebb a gázt. Ne keverjük az ételt, hanem várjuk meg, amíg az olaj lassan a felszínre emelkedik. Ekkor nagyon óvatosan engedjünk hideg vizet a serpenyőbe, majd forraljuk fel az egészet.
Fedjük le a serpenyőt, és lassú tűzön főzzük addig a húst, amíg omlóssá nem válik. Időnként keverjük meg az ételt.
A csirkehúst rizzsel tálaljuk, és a tetejére ráönthetjük a serpenyőben maradt masalát. Az ételt sima rizzsel ugyanúgy felszolgálhatjuk, mint sáfrányos rizzsel. Köretként hagymakarikákat, paradicsomszeletet, uborkát vagy csatnit szolgálhatunk fel.

Kiadósabb, ha indiai nán kenyérrel is kínáljuk a vendéget.

Irodalom

Allen, Charles *The Savage Wars of Peace* (London, 1990)
Barat, Amiya *The Bengal Native Infantry* (Calcutta, 1962)
Barclay, Brigadier CN., CRE, DSO (szerk.) *The Regimental History of the 3rd Queen Alexandra's Own Gurkha Rifles* (London, William Clowes, 1953)
Basham, A.L. *The Wonder that was India* (New Delhi, 2001)
Baylay, Christopher és Harper, Tim *Forgotten Armies* (Penguin, 2005)
Caplan, Lionel *Warrior Gentlemen - Gurkhas in the Western imagination* (Berghan Books, 1995)
Collett, Nigel *The Butcher of Amritsar* (London, 2005)
Crew, Bob *Gurkhas at War* (Metro, 2004)
Cross, John *The Call of Nepal* (New Millennium, 1996)
David, Saul *Victoria's Wars* (Penguin, 2000)
Dupree, Louis *Afghanistan* (Oxford University Press, Pakistan, 1998)
Farwell, Byron *Queen Victoria's Little Wars* (Wordsworth, 1973)
Ferguson, Niall *Empire: How Britain Made the Modern World* (London, 2004.)
Forster, E.M. *A Passage to India* (Penguin, 1981)
Fraser, James Baille *Journal Of A Tour Through Part Of The Snowy Range Of The Himala Mountain* (For Rodwell And Martin 1820)
Gould, Tony *Imperial Warriors, Britain and the Gurkhas* (Granta, 2000)
Gibbs, H.R.V., Lieutenant-colonel *The Historical Record of the 6th Gurkha Rifles (Quenn Elisabeth's Own Gurkha Rifles)* (Aldershot, Gale and Polden, 1955)
Harding, D. F. *Small Arms of the East India Company 1660–1856* (Foresight Books 1997–9)
Hibbert, Christopher *The Great Munity* (Penguin, 1978)
Holmes, Richard *Sahib* (Harper Perennial, 2005)
Hopkirk, Peter *The Great Game* (Oxford University Press, 2001)
Jackson, Peter *The Delhi Sultanate: A Political and Military History* (Cambridge, 2003)

Jenkins, Roy *Gladstone* (London, 1995)
Joshi, Manoj *The Lost Rebellion* (New Delhi, 1999)
Keegan, John *A History of Warfare* (Vintage, 1993)
Kipling, Rudyard *In The Presence* (Penguin, 1987)
Lapping, Brian *End of Empire* (Book Club Associates, 1985)
Lawrence, James *The Rise and Fall of the British Empire* (London, 1994); *Raj: The Making and Unmaking of British India* (London, 1997)
Lewin, Ronald *Slim: The Standardbearer* (Wordsworth Military Library London 1999)
Macdonnel, Ranald, CBE és Macaulay, Marcus *History, 4th Prince of Wales's Own Gurkha Rifles* (Edinburgh, William Blackwood, 1957)
Masters, John *Bugles and a Tiger* (London, 1956)
Moorhead, Man *Gallipoli* (London, Hamish Hamilton, 1956)
Moorhouse, Geoffrey *India Britannica* (Paladin, 1984)
Nicholson, J.B.R. *The Gurkha Rifles* (Osprey, 2004)
Parker, John *The Gurkhas* (Headline 1999)
Richards, John, *The Muhgal Empire* (Cambridge 2003)
Quareshi, Hakeem, Arshad *The 1971 Indo-Pak War* (Oxford University Press, Pakistan, 2004)
Shakespeare, L.W., Colonel *The History of the 2nd King Edward VII"s Own Goorkha Rifles (The Sirmoor Rifles)* (Aldershot, Gale and Polden, 1912)
Slim, Field Marshal *Defeat into Victory* (Cassell, 1956)
Smith, E. D. *Johnny Gurkha* (Arrow Books, 1987); *Even The Brave Falter* (Robert Hale, 1980); *Malaya and Borneo* – Counterinsurgency Operations, (London, 1985); *The Autumn Years*, (Staplehurst, 1997); *Valour: A History of the Gurkhas*, (Staplehurst, 1997)
Taylor, P. J. O. *What Really Happened During the Mutiny* (New Delhi, 1997)
Thapa, Manjushree *Forget Kathmandu* (New Delhi, 2005)
Walker, General, Sir Walter *Canopy of War: Jungle Warfare, from the Earliest Days of Forest Fighting to the Battlefields of Vietnam* (Patrick Stephens, 1990)

A nyugati ember máig nem fedte fel magának Kelet titkait. De korunkban legalább érdeklődik kultúrái iránt, sőt egyre nagyobb szenvedéllyel igyekszik érteni a régi és a mai Ázsiát. Végre sejti, hogy Kelet sokezer éves tapasztalata olyan szellemi kincs, mely neki is hasznára válhat.

A Keleti Könyvtár kötetei ezt a bölcs felismerést kívánják erősíteni az olvasóban, kiadónk ezzel a sorozattal törekszik segíteni a megismerésre vágyókat. Kelet kultúráiról magyar nyelven ma még mindig kevés a nagyközönségnek szánt megbízható olvasmány. Ezt a hiányt is pótolni szándékozik a sorozat.

Varga Csaba Béla könyve a világ legjobb, leghíresebb katonáinak, a *gurkák*nak a titkait fedi föl előttünk. A legendás nepáli harcosok kétszáz éves története csodás győzelmek, mesés katonai sikerek sorozata.

Kik azok a gurkák egyáltalán? Mi különbözteti meg őket más népek katonáitól? Hogyan kerültek angol szolgálatba, mi dolguk volt az első és a második világháborúban? Mit kerestek azután Amerikában, Zairében és Boszniában? És hol vannak, mi a dolguk a 21. században?

Nehéz elképzelni, hogy létezik olyan emberi közösség, amelynek tagjai nem ismerik a halálfélelmet. Ahogyan mások nem ismerik például a tériszonyt. Pedig a gurkák ilyenek…

A sorozatban megjelent

1. Kovács Gábor *Az özvegyégetés*
2. Radnóti Alice *A Fény Hegye – A legendás Kohinúr gyémánt története*
3. Varga Csaba Béla *Nepál harcosai – A gurkák*
4. Radnóti Alice *India Oroszlánjai – A szikhek*

2800,- Ft

